

T.C.

ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
SOS-YL-2014-0002

**YENİLENEN KENTLER DÖNÜŞEN KENTLİLER:
İSTANBUL - ZEYTİNBURNU ÖRNEĞİ**

HAZIRLAYAN

Mehmet ATİK

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Gülsen DEMİR

AYDIN- 2014

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
SOS-YL-2014-0002

YENİLENEN KENTLER DÖNÜŞEN KENTLİLER:
İSTANBUL - ZEYTİNBURNU ÖRNEĞİ

HAZIRLAYAN

Mehmet ATİK

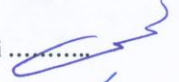

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Gülsen DEMİR

AYDIN- 2014

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Sosyoloji Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Mehmet ATİK tarafından hazırlanan “Yenilenen Kentler Dönüşen Kentliler: İstanbul-Zeytinburnu Örneği” başlıklı tez, 04/07/2014 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

<u>Unvanı, Adı ve Soyadı</u> :	<u>Kurumu</u> :	<u>İmzası:</u>
Prof. Dr. Gülsen DEMİR(Başkan)	ADÜ Fen Edebiyat Fakültesi	
Yrd. Doç. Dr. Şebnem ÖZKAN	ADÜ Fen Edebiyat Fakültesi	
Yrd. Doç. Dr. Tuncay Ercan SEBETÇİOĞLU	Nazilli İİBF	

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen Yüksek Lisans tezi, Enstitü Yönetim Kurulununsayılı kararıyla tarihinde onaylanmıştır.

Doç. Dr. Fatman Neval GENÇ
Enstitü Müdürü

Bu tezde görsel, işitsel ve yazılı biçimde sunulan tüm bilgi ve sonuçların akademik ve etik kurallara uyularak tarafımdan elde edildiğini, tez içinde yer alan ancak bu çalışmaya özgü olmayan tüm sonuç ve bilgileri tezde kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

Adı Soyadı : Mehmet ATİK

İmza :

ADI – SOYADI: MEHMET ATİK

BAŞLIK: YENİLENEN KENTLER DÖNÜŞEN KENTLİLER: İSTANBUL ZEYTİNBURNU ÖRNEĞİ

ÖZET

İstanbul Türkiye’de konumu itibariyle birçok medeniyete beşiklik etmiş bir şehir olmasının yanı sıra, kurulduğu günden bu yana kültürel etkileşim ve bütünleşmenin de sergilendiği özel bir şehirdir. İstanbul’un Zeytinburnu İlçesi de göçlerle oluşması, en eski gecekondu bölgesi olma özelliği taşıyan bir yer olması ve aynı zamanda kültürel çeşitliliği de beraberinde getirmesi nedeni ile farklı bir yapı sunmaktadır. Öte yandan kentsel yenilenmeye konu olan “dönüşüm” faaliyetlerinin ilk örneklerinin yaşandığı yer özelliğini de taşımaktadır. Bu nedenlerle Zeytinburnu, “Yenilenen Kentler Dönüşen Kentliler” olarak incelenmeye en uygun örneği teşkil etmektedir.

Bu araştırmanın amacı kent yapısındaki dönüşümün, kentte yaşayan bireylerin hayatına etkilerini irdelemektir. Bu nedenle İstanbul Zeytinburnu’ndan anket yoluyla elde edilen veriler ışığında, yaşanan dönüşüm, bireylerin kentsel yaşama uyumu, kentten beklentileri, yerel yönetim hizmetlerinin yeterliliği ve dönüşüme ilişkin yaklaşımları değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Kentleşme sürecinin hemen hemen tamamlandığı ve “yeniden kentleşme” sürecinin yaşandığı günümüzde, kentsel dönüşüm projelerinin kentler ve insanlar üzerinde oluşturduğu etkiler, farklı bir anlam taşımakta, çalışmanın “kentleşme” adına literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Kent, Kentleşme, Kentlileşme, Sosyal Değişme, Yerel Yönetimler, Kentsel Dönüşüm, Kentsel Yenilenme

NAME and SURNAME: MEHMET ATİK

TITLE: REGENERATED CITIES CHANGING CITIZENS: SAMPLE OF ISTANBUL - ZEYTINBURNU

ABSTRACT

Istanbul, as well as its position in Turkey as a city which has been the cradle of many civilisations, is a special city which has shown cultural interaction and integration since the time of its birth. The Zeytinburnu district of Istanbul, due to the influx of migration, shows a different structure because it is a place which carries the distinction of being one of the oldest slum neighbourhoods and at the same time has a rich cultural diversity due to this immigration. On the other hand, it also carries the characteristic of being one the first areas of ‘transformation’ as part of urban regeneration. For these reasons, Zeytinburnu is the most suitable area for the investigation of ‘Regenerated Cities Changing Citizens’.

The aim of this thesis is to investigate the effects of urban regeneration on the lives of individuals living in the area. For this reason, in light of data collected from questionnaires from Zeytinburnu, Istanbul, an evaluation of the regeneration, adaptation of individuals to city life, expectations from a city, sufficiency of local authority services and approaches to regeneration was carried out.

The effects of urban regeneration projects which have been almost completed and are now experiencing a period of ‘regenerated urbanisation’ on the cities and the people which inhabit them carry a different meaning and it is thought that this work will contribute to literature on ‘urbanisation’.

Keywords: Migration, City, Urbanisation, Urbanisation of Citizens, Social Change, Local Authorities, Urban Regeneration, Urban Transformation.

ÖNSÖZ

Ülkemizde sanayileşme ve kentleşme kapsamında değerlendirmeye alınan göçün, bu göç hareketini gerçekleştiren bireyler ve göç ettikleri yerler üzerinde oluşturduğu etkiler bugüne kadar yapılmış olan birçok sayıdaki araştırma tarafından ortaya konulmuştur. Son yıllarda özellikle kentlerin artık “yenilenme/yenileşme” sürecine girildiği göz önünde bulundurulursa, “kentsel dönüşüm” adı altında yürütülen bu çalışmaların insan profili üzerinde etkisi de söz konusudur. Makro düzeyde gerçekleşen bu dinamiklerin, bu sürecin, mikro düzeyde kentli nüfusu oluşturan aileler üzerindeki etkisi, nasıl yansıdığı araştırılmaya çalışılmıştır.

Çalışmada göçün yoğun yaşandığı bölgedeki ailelerin kentle bütünleşme düzeyleri araştırılmak istenmiştir. Kentle bütünleşme, kentsel örgütlere katılım, kentsel tüketim kalıpları, kırsal ilişkiler ve çeşitli tutum ve davranışlarında meydana gelen değişimler noktasında inceleme yapılmıştır.

Belkide bu zorluğu benimle beraber en fazla yaşayan, hissedeni, maddi ve manevi desteğin çok ötesinde hayatımda yeri olan “annem ve babam” başta olmak üzere, kardeşimin evliliği sonrası tek aile olarak gördüğüm “Atik ve Kantarcı” aile fertlerine, hayatımda başarıma azmimi hep taze tuttıkları ve desteklerini esirgemedikleri için sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum ve çalışmamı onlara ithaf ediyorum.

Ayrı bir parantez açmak istediğim hayatımı şekillendiren, bana akademik hayat fikrini aşıl原因, bu çalışmanın ortaya çıkmasında en büyük paya sahip olan, sadece birikim ve tecrübeleriyle hoca olarak değil öğrencisine gösterdiği yaklaşım ve duyarlılıklarıyla insani anlamda da bende derin izler bırakan, her vesileyle memnuniyetimi dile getirmişken buradan da tez danışmanım Prof. Dr. Sayın Gülsen DEMİR’e en kalbi duygularıyla teşekkür ediyorum.

Bu çalışmada özellikle saha çalışmaları için bize büyük destek veren başta Zeytinburnu Belediye Başkanı Sayın Murat AYDIN olmak üzere, yardımcıları Av. Sayın Ömer ARISOY’a, Sayın İlyaz SAKA’ya, Kültür ve Sosyal İşler Müdürü Sayın Mustafa AYDIN’a, anket çalışmamızda kolaylık sağlayan gezi programını organize eden Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü çalışanı Sayın Nur GÜLER’e ve alan

çalışmasını gerçekleştirdiğimiz süre boyunca katkı sağlayan tüm belediye çalışanlarına en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Gerek yazılılarıyla gerekse yapmış olduğu ayrıntılı rehberlikle desteklerini gördüğüm, çalışmanın olgunlaşmasında tavsiyeleriyle katkı sağlayan Öğr. Gör. Sayın Kadir ŞAHİN'e minnettar olduğumu belirtir, teşekkür ederim.

Zeytinburnu'nda belirlediğimiz mahallelerde alan çalışmasını gerçekleştirmede anketör olarak yardımlarıyla işimi hafifleten Adnan Menderes Üniversitesi öğrencilerinden, Murat İlker ŞEN, Volkan ALTUNIŞIK, Özlem SAĞLAMDAMAR, Cemre DEMİREL, Selahattin YAMAN, Nükhet DAŞTAN, İmran KARAKAYA, Hilal ÇELİK, Sibel ASLAN, Sema DÖNMEZ, Zuhul HÜNEL, Ebru Rüya MARAL, Burçin YALVAÇLI, Halil KAYA ve Adem DAĞHAN'a ayrı ayrı teşekkür ederim.

Son olarak bu süreç içerisinde bana katkı sağlayan, sabırla beni dinleme nezaketine bulunan, motive ederek emin adımlarla devam etmemi sağlayan başta Adnan Menderes Üniversitesi Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü bünyesindeki çalışma arkadaşlarım olmak üzere tüm dostlarıma da çok teşekkür ediyorum.

Çalışmanın akademiye katkı sağlaması dileklerle,

Mehmet ATİK

Eylül, 2014

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
TABLolar DİZİNİ.....	vii
GRAFİKLER DİZİNİ.....	xiii
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ.....	xiv
GİRİŞ.....	1
I. BÖLÜM	
TARİHSEL SÜREÇTE GÖÇ	
1.1. Tarihsel Süreçten Hareketle Göçün Evrimi.....	2
1.2. Göçün Kavramsal Niteliği ve Tanımlamalar.....	5
1.3. Göçün Niteliği ve Gerçekleşme Şekliyle İlgili Yaklaşımlar.....	7
1.3.1. Alınan Mesafe ve idari Farklılıklar Açısından Göçler (İç Göç ve Dış Göç).....	7
1.3.2. Göç Kararının Alınışı Yönüyle Göçler (Zorunlu ve Gönüllü Göçler).....	8
1.3.3. Yerleşme Süresine Göre Göçler (Geçici ve Sürekli Göçler).....	8
II. BÖLÜM	
KENT VE KENTLEŞME	
2.1. Kent Kavramı.....	11
2.2. Kentin Tarihi ve Varoluş Nedenleri.....	14
2.3. Kentin Genel Özellikleri.....	26
2.4. Kentleşme Kavramı.....	29
2.5. Kentleşme Kavramı.....	31
III. BÖLÜM	
GÖÇ VE KENTLEŞME BAĞLAMINDA GECEKONDULAŞMA/GECEKONDU(LAR)	
3.1. Gecekondulaşma ve Türkiye’de Gecekondulaşmanın Nitelikleri.....	32
3.2 Gecekondu Olgusuna Yaklaşımlar.....	38
3.2.1 Tampon Kuramlar ve Tampon Mekanizmalar Yaklaşımıyla Gecekondu.....	38
3.2.2 Marjinal Sektör Yaklaşımıyla Gecekondu.....	38

3.2.3. Merkez-Çevre ya da Bağımlı Kentleşme Açısından Gecekondu	39
3.3 Gecekondulaşma ve Kentleşme İlişkisi	40
IV. BÖLÜM	
YENİLENEN/YENİLEŞEN KENTLER DÖNÜŞEN KENTLİLER	
4.1. Kent Analizi ve Kentsel Dönüşüm	43
4.2. Türkiye’de Kentsel Dönüşüm.....	44
4.3. Yeni Kentleşme	47
4.4. Tüketim ve Kent Kültürü.....	52
4.5. Kentli Davranış Bağlamında Alışveriş	53
V. BÖLÜM	
ARAŞTIRMA BÖLGESİ ZEYTİNBURNU	
5.1. Zeytinburnu Hakkında	55
5.2. Geçmişten Günümüze Zeytinburnu	56
5.3. Zeytinburnu Tarihçesi.....	59
5.3.1. Zeytinburnu’nda Sanayileşme Süreci.....	61
5.3.2. Zeytinburnu’nda Gecekondulaşma Süreci.....	64
5.3.3. Modern Zeytinburnu.....	67
5.4. Fotoğraflarla Zeytinbrnu.....	71
VI. BÖLÜM	
6. ARAŞTIRMA VE BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	
6.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	84
6.2. Veri Toplama Yolları.....	86
6.3. Araştırmaya Katılanlara İlişkin Sosyo-Demografik Bilgiler.....	88
SONUÇ	156
KAYNAKÇA	158
EKLER.....	162
ÖZGEÇMİŞ	173

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1: Bölge halkının yaş durumu.....	88
Tablo 2: Doğum yeri	89
Tablo 3: Eğitim Durumları.....	89
Tablo 4: Cinsiyet ve Eğitim Durumunun Karşılaştırılması.....	90
Tablo 5: Öğrenime engel olan nedenler	90
Tablo 6: Bireylerin Mesleksel Dağılımı.....	91
Tablo 7: Medeni Durumları	91
Tablo 8: Göç Öncesi veya Sonrası Evlenme Durumları	92
Tablo 9: Eşleri ile Aralarındaki Nikah Türü	92
Tablo 10: Eşleri ile Akrabalık Durumu.....	92
Tablo 11: Eşleri için başlık verme durumu	93
Tablo 12: Eşin eğitim durumu.....	93
Tablo 13: Çocuk sayısı.....	94
Tablo 14: Eşin çalışma durumu.....	94
Tablo 15: Eşi çalışıyor ise işi	95
Tablo 16: Evde gelir getiren uğraş	96
Tablo 17: Evde gelir getiren uğraş türü.....	96
Tablo 18: Zeytinburnu'na geliş zamanı	97
Tablo 19: Göç sebepleri	98
Tablo 20: İlk göç edilen yer	99
Tablo 21: İlk göçülen yerin niteliği.....	100
Tablo 22: Ailede kimlerle beraber yaşadığı	100
Tablo 23: Oturulan bölgenin ilk olma durumu	101
Tablo 24: İlk oturulan mahalle	101
Tablo 25: Oturulan konut türü.....	102
Tablo 26: Oturulan konutun mülkiyet durumu	103
Tablo 27: Göç öncesi oturulan konutun mülkiyet durumu	103
Tablo 28: Oturulan bölgeyi değiştirmeye dönük düşünce	103
Tablo 29: Değiştirme isteğine ilişkin nedenler	104
Tablo 30: Değiştirmeyi istememeye ilişkin nedenler.....	104
Tablo 31: Göç sonrası iş bulma süresi	105
Tablo 32: Çalıştığı iş ilk işi mi?	105

Tablo 33: Ailenin toplam geliri.....	106
Tablo 34: Geçim sıkıntısına ilişkin durum.....	106
Tablo 35: Yeterli gelir durumunda gıda ihtiyaçlarına yaklaşım	107
Tablo 36: Yeterli gelir durumunda aile içi sorunlara yaklaşım.....	107
Tablo 37: Yeterli gelir durumunda çocukların eğitimine ilişkin yaklaşım	107
Tablo 38: Yeterli gelir durumunda sosyal ve kültürel etkinliklerden yararlanma durumu	107
Tablo 39: Yeterli gelir durumunda yer değiştirmeye ilişkin yaklaşım	108
Tablo 40: Tasarrufların/Yatırımların değerlendirilme biçimi	109
Tablo 41: Mahalle değiştirmeye dönük istek	110
Tablo 42: Mahalle değiştirme isteğini oluşturan nedenler	110
Tablo 43: Mahalle değiştirmeme isteğine ilişkin nedenler	111
Tablo 44: Memleketle ilişkiler	112
Tablo 45: Memlekette alınan yardım türü.....	112
Tablo 46: Evde yapılan üretimler.....	113
Tablo 47: Alışveriş yapılan yerler.....	113
Tablo 48: Kredi kartına sahip olma durumu	114
Tablo 49: Otomobil sahip olma durumu	114
Tablo 50: Cep telefonu sahip olma durumu	114
Tablo 51: Bilgisayar sahip olma durumu	114
Tablo 52: İnternet sahip olma durumu	114
Tablo 53: Aile gelirine katkı sağlayan kişi durumu	115
Tablo 54: Aile gelirine katkı sağlayanlar	115
Tablo 55: Eğitime devam eden çocukların çalışmasına yönelik yaklaşım	116
Tablo 56: Katılımcıların yaşam standardına bakışı.....	116
Tablo 57: Kız çocuklarının okumasına yönelik bakış.....	117
Tablo 58: Erkek çocuklarının okumasına yönelik bakış	117
Tablo 59: Ailede okuyan çocukların eğitim düzeyi	117
Tablo 60: Eğitim konusunda kız-erkek tutumu.....	118
Tablo 61: Çocuk veya bekarların hangi çevreden evleneceği ile ilgili tutum.....	119
Tablo 62: Çocuk veya bekarların hangi şekilde evleneceği ile ilgili tutum.....	119
Tablo 63: Çocukların evlilik sonrası aile ile beraber yaşamalarına yönelik bakış...	120
Tablo 64: Aile içi evin geçimi için kadın erkek açısından yaklaşım	120

Tablo 65: Aile içi ev işleri için kadın erkek açısından yaklaşım	121
Tablo 66: Aile içi çocuk bakımı için kadın erkek açısından yaklaşım	121
Tablo 67: Aile içi aile bütçesi için kadın erkek açısından yaklaşım	121
Tablo 68: Aile içi aileyi temsil için kadın erkek açısından yaklaşım	121
Tablo 69: Aile içi sosyal güvenliği sağlamak için kadın erkek açısından yaklaşım	122
Tablo 70: Aile içi çocukların eğitimi için kadın erkek açısından yaklaşım.....	122
Tablo 71: Aile içi düzen için kadın erkek açısından yaklaşım.....	122
Tablo 72: Aile içi düzen için kadın erkek açısından yaklaşım.....	122
Tablo 73: Kadının ev dışında çalışmasına bakış	123
Tablo 74: Kadının ev dışında çalışmasının aile birliğine olumlu etkisi.....	124
Tablo 75: Kadının ev dışında çalışmasının aile birliğine olumsuz etkisi	124
Tablo 76: Kadının ev dışında çalışmasının aile bütçesine katkısı.....	124
Tablo 77: Kadının ev dışında çalışmasının aile sorumluluklarına etkisi	125
Tablo 78: Kadının ev dışında çalışmasının ev işlerine etkisi.....	125
Tablo 80: Kadının ev dışında çalışmasının kocasıyla ilgilenmesine yönelik tutumu	125
Tablo 81: Kadının ev dışında çalışmasının hayat tecrübesi, becerisi ve direncine etkisi.....	126
Tablo 82: Kadının ev dışında çalışmasının kendini geliştirme ve yenilemesine etkisi	126
Tablo 83: Kadının ev dışında çalışmasının çocuklarına vakit ayırmasına etkisi	126
Tablo 84: Kadının ev dışında çalışmasının evde uyum ve anlayışlı davranışını etkilemesi	126
Tablo 85: Kadının ev dışında çalışmasının çocuklara vereceği eğitim ve terbiyeye etkisi.....	127
Tablo 86: Kadının ev dışında çalışmasının aile sosyal ilişkilerine etkisi	127
Tablo 87: Kadının ev dışında çalışmasını işyerindeki sıkıntıları eve yansıtma durumu	127
Tablo 88: Kadının ev dışında çalışmasının fazla yorulması ve yıpranmasına etkisi	127
Tablo 89: Ailece en sık görüşülenler	128
Tablo 90: Aile içinde konuşurken kullanılan dil.....	128
Tablo 91: Akrabalarla konuşurken konuşulan dil	129
Tablo 92: Hemşerilerle konuşurken konuşulan dil	129

Tablo 93: Arkadaşlarla konuşurken konuşulan dil.....	129
Tablo 94: İş yerinde konuşurken konuşulan dil	132
Tablo 95: Resmi kurumlarda ya da kentteki diğer sosyal alanlarda konuşurken kullanılan dil	130
Tablo 96: Kent yaşamındaki uyumsuzluk düzeyi	130
Tablo 97: Kent yaşamındaki uyumsuzluğa neden olan sebepler	131
Tablo 98: Oturulan bölgede hemşeri derneğinin mevcudiyeti.....	131
Tablo 99: Hemşeri derneği mevcut ise ilişki durumu	132
Tablo 100: Hemşeriliğe bakış	133
Tablo 101: Bölgeye göç etmede hemşeri ve yakınların etkisi	133
Tablo 102: Bireylerin kendilerini nasıl algıladıkları	134
Tablo 103: Sıkıntılar karşısında başvuru mekanizmaları	134
Tablo 104: Bireylerin oy verme gerekçeleri	135
Tablo 105: Boş zamanlarını değerlendirme yöntemleri.....	136
Tablo 106: Kenti ‘korku’ anlamında değerlendirme düzeyi	137
Tablo 107: Kenti ‘kaygı’ anlamında değerlendirme düzeyi	137
Tablo 108: Kenti ‘güvensiz ortam’ anlamında değerlendirme düzeyi.....	137
Tablo 109: Kenti ‘trafik karmaşası’ anlamında değerlendirme düzeyi.....	137
Tablo 110: Kenti ‘hava kirliliği’ anlamında değerlendirme düzeyi.....	137
Tablo 111: Kenti ‘gürültü’ anlamında değerlendirme düzeyi.....	138
Tablo 112: Kenti ‘pahalılık’ anlamında değerlendirme düzeyi	138
Tablo 113: Kenti ‘yoksulluk’ anlamında değerlendirme düzeyi.....	138
Tablo 114: Kenti ‘işsizlik’ anlamında değerlendirme düzeyi	138
Tablo 115: Kenti ‘iş imkanı’ anlamında değerlendirme düzeyi.....	138
Tablo 116: Kenti ‘özgürlük’ anlamında değerlendirme düzeyi	139
Tablo 117: Kenti ‘eğlence’ anlamında değerlendirme düzeyi	139
Tablo 118: Kenti ‘eğitim imkanı’ anlamında değerlendirme düzeyi	139
Tablo 119: Kenti ‘sığınılan yer/bir kaçış yeri’ anlamında değerlendirme düzeyi ...	139
Tablo 120: Kenti ‘sağlık sorunlarını çözme olanağı’ anlamında değerlendirme düzeyi	139
Tablo 121: Kenti ‘sosyal ve kültürel etkinlik alanı’ anlamında değerlendirme düzeyi	140
Tablo 122: Kenti ‘geleneklerin öldüğü yer’ anlamında değerlendirme düzeyi	140

Tablo 123: Bireylerin ‘gazete okuma’ düzeyi.....	140
Tablo 124: Bireylerin ‘kitap okuma’ düzeyi.....	141
Tablo 125: Bireylerin ‘sinemaya gitme’ düzeyi	141
Tablo 126: Bireylerin ‘tiyatroya gitme’ düzeyi	141
Tablo 127: Bireylerin ‘spor yapma ya da karşılaşmalarına gitme’ düzeyi	142
Tablo 128: Bireylerin ‘çay bahçesine gitme’ düzeyi	142
Tablo 129: Bireylerin ‘çocuk parkına gitme’ düzeyi	142
Tablo 130: Bireylerin ‘müze/antik kent gezi’ düzeyi	143
Tablo 131: Çocuklarla ebeveynler arasında ‘kılık kıyafette’ yaşanan farklılık düzeyi	143
Tablo 132: Çocuklarla ebeveynler arasında ‘arkadaş seçiminde’ yaşanan farklılık düzeyi.....	144
Tablo 133: Çocuklarla ebeveynler arasında ‘eğlence tarzında’ yaşanan farklılık düzeyi.....	144
Tablo 134: Çocuklarla ebeveynler arasında ‘meslek tercihinde’ yaşanan farklılık düzeyi.....	144
Tablo 135: Çocuklarla ebeveynler arasında ‘eğitim tercihinde’ yaşanan farklılık düzeyi.....	144
Tablo 136: Çocuklarla ebeveynler arasında ‘siyasi konularda’ yaşanan farklılık düzeyi.....	145
Tablo 137: Çocuklarla ebeveynler arasında ‘dini konularda’ yaşanan farklılık düzeyi	145
Tablo 138: Çocuklarla ebeveynler arasında ‘eş seçimi ve evlenme tarzında’ yaşanan farklılık düzeyi.....	145
Tablo 139: Çocuklarla ebeveynler arasında ‘yemek ve mutfak düzeninde’ yaşanan farklılık düzeyi	145
Tablo 140: Çocuklarla ebeveynler arasında ‘geleneklere bağlılıkta’ yaşanan farklılık düzeyi.....	146
Tablo 141: Çocuklarla ebeveynler arasında ‘ev döşemesinde’ yaşanan farklılık düzeyi.....	146
Tablo 142: Çocuklarla ebeveynler arasında ‘para harcamada’ yaşanan farklılık düzeyi.....	146
Tablo 143: Belediyenin kentsel değişme ve dönüşüme katkısına bakış	147

Tablo 144: Bölgede eksikliği en fazla hissedilen ve acilen çözülmesi gereken sorun	147
Tablo 145: Belediyeden en çok beklenti duyulan hizmet	148
Tablo 146: Belediyenin hizmetlerinden ‘yatırımlar’ için memnuniyet düzeyi	149
Tablo 147: Belediyenin hizmetlerinden ‘projeler’ için memnuniyet düzeyi	149
Tablo 148: Belediyenin hizmetlerinden ‘altyapı’ için memnuniyet düzeyi	149
Tablo 149: Belediyenin hizmetlerinden ‘şehircilik hizmetleri’ için memnuniyet düzeyi	149
Tablo 150: Belediyenin hizmetlerinden ‘sosyal hizmetler’ için memnuniyet düzeyi	150
Tablo 151: Belediyenin hizmetlerinden ‘kültürel hizmetler’ için memnuniyet düzeyi	150
Tablo 152: Belediyenin hizmetlerinden ‘çevre ve sağlık hizmetleri’ için memnuniyet düzeyi	150
Tablo 153: Bölgede öne çıkması/geliştirilmesi istenen alan	151
Tablo 154: Belediyenin sağladığı ‘gençlik ve toplum merkezi’ hizmetinin yeterlilik düzeyi	151
Tablo 155: Belediyenin sağladığı ‘kadın sığınma merkezi’ hizmetinin yeterlilik düzeyi	151
Tablo 156: Belediyenin sağladığı ‘kültür merkezi’ hizmetinin yeterlilik düzeyi	152
Tablo 157: Belediyenin sağladığı ‘bilgi evleri’ hizmetinin yeterlilik düzeyi	152
Tablo 158: Belediyenin sağladığı ‘AKDEM’ hizmetinin bilinirliği	152
Tablo 159: Belediyeye bağlı AKDEM’in faaliyetlerine katılım düzeyi	153
Tablo 160: Eve yönelik alışverişin temin edilmesinde eğilim düzeyi	153
Tablo 161: Alışverişte ‘giyim ihtiyacının’ nereden karşılandığı	154
Tablo 162: Bireylerin alışveriş yapmalarını etkileyen etmen	154
Tablo 163: Bireylerin alışverişte ürünlerdeki önceliği	154
Tablo 164: Gün içinde yemek ihtiyacının nasıl giderildiğine yönelik eğilimler	155

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 1. Cinsiyetiniz	88
Grafik 2. Zetiburnu'na Geliş Zamanı	97
Grafik 3. göç Teme Nedenleri.....	98

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

Fotoğraf 1: Bir zamanlar Kazlıçeşme Yedikule sahili	71
Fotoğraf 2: 1970’li yıllarda Zeytinburnu	71
Fotoğraf 3: Günümüzden;Zeytinburnu Belediye Binası	72
Fotoğraf 4: Günümüzden; Belediye binasının yanında yer alan Kazlıçeşme Kültür Merkezi	72
Fotoğraf 5: Geçmişten bir görüntü; Telsiz Mahallesi’nde Coşkun Toprak Sahası	73
Fotoğraf 6: Önceki fotoğrafta yer alan Telsiz Mahallesi’ndeki saha.....	73
Fotoğraf 7: Merkez Efendi Camii	74
Fotoğraf 8: Merkez Efendi Park Alanı.....	74
Fotoğraf 9: Eskilerden; Zeytinburnu Adliyesi	75
Fotoğraf 10: Günümüzden; Eski Adliye binasının olduğu yerde yapımı tamamlanan Zeytinburnu Kültür Merkezi	75
Fotoğraf 11: Eskilerden; Zeytinburnu İlçesinin gecekondulu hali / Mevlanakapı.....	76
Fotoğraf 12: Günümüzden; Seyitnizam’dan bir görüntü	76
Fotoğraf 13: Günümüzden; Zeytinburnu Sahil Yolu üzerinde yapılan Onaltı Dokuz adı verilen binalar	77
Fotoğraf 14: Onaltı Dokuz binaları, İstanbul silüetini bozduğu tartışmalarını da neden olmuştur.	77
Fotoğraf 15: Fatih’in ordusunun açtığı deliklerle İstanbul’a girdiği surlar.....	78
Fotoğraf 16: Günümüzden; Zeytinburnu İlçesini çevreleyen surlar	78
Fotoğraf 17: Günümüzden; Surlar’dan Zeytinburnu’na Genel Bakış.....	79
Fotoğraf 18: Günümüzden; Zeytinburnu İlçesi’ne Kuşbakışı Görünütü	79
Fotoğraf 19: Günümüzden; Veliefendi Hipodromu	80
Fotoğraf 20: Çırpıcı çayırından itibaren Veliefendi Hipodromunu da kapsayan bölgede kurulması planlanan park projesi	81
Fotoğraf 21: Günümüzden; Zeytinburnu karakterini değiştiren, profilini etkileyen başlıca öğrelerden biri olan Olivium Alışveriş Merkezi.....	81
Fotoğraf 22: Olivium Alışveriş Merkezi’inin için bir görüntü	82
Fotoğraf 23: Yenileme çalışmaları çerçevesinde Zeytinburnu Kültür Merkezi yapım çalışmalarından görüntü.....	82

Fotoğraf 24: Yenileme çalışmaları çerçevesinde yapımı tamamlanan Kaymakamlık Binası'ndan görüntü.....	83
Fotoğraf 25: Zeytinburnu İlçesi'nde "Kentsel Dönüşüm" adı altında yürütülen çalışmaların basına yansımaları.....	83
Fotoğraf 26: Zeytinburnu İlçesi'nde "Kentsel Dönüşüm" adı altında yürütülen çalışmaları anlatan bir görsel	84
Harita 1: Zeytinburnu-İstanbul.....	86
Harita 2: Zeytinburnu Mahalleleri (www.resim11.com) Sarı renk örneklem bölgesini oluşturan yerleri göstermektedir.	87

GİRİŞ

Sosyolojinin temel konularından olan göç, hem bir sosyal olgu hem de bir süreç niteliği taşımaktadır. Göç, özellikle ortaya koyduğu sonuçları itibariyle sosyal bilimlerin ve özellikle sosyolojinin sürekli inceleme konusu olma özelliğini de taşımaktadır. Neredeyse insanın var oluşuyla başlayan bu süreç günümüze yaklaşırken farklı nitelikler, farklı boyutlar kazanmış ve dolayısıyla çok çeşitli sonuçlarıyla farklı sosyal problemleri ortaya koymuştur.

Bu çalışmaya konu olan Zeytinburnu tarihsel olarak hem İstanbul'un en eski yerleşim yerlerinden biri hem de gecekondulaşma örneklerinin en eskilerinden biri olarak ikili karakteri/gerçekliği barındırmaktadır. Gecekondulaşma sürecinin tamamlanmış olduğu günümüzde ise bu yerleşimler farklı bir kent karakterine bürünerek "yenilenme/yenileşme" süreci içerisine girmiş bulunmaktadır. Zeytinburnu, bütün bu taşıdığı karakteristik özellikleri nedeniyle araştırmaya konu olarak seçilmiştir.

Araştırma altı ana bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın ilk bölümünde "tarihsel süreçte göç", II. bölümde "kent ve kentleşme", III. bölümde "göç ve kentleşme bağlamında gecekondulaşma/gecekondu(lar)", IV. Bölümde "yenilenen/yenileşen kentler dönüşen kentliler", V. bölümde ise "araştırma bölgesi Zeytinburnu" ana başlıkları ile teorik kısım ve bölgeyi tanımaya yönelik kısımlar yer alırken, araştırmanın son bölümü olan VI. bölümde ise bölgede yaptığımız "araştırma bulguları" spss programı yardımı ile tablolara dökülerek değerlendirilmeye çalışılmıştır.

I. BÖLÜM

TARİHSEL SÜREÇTE GÖÇ

1.1. Tarihsel Süreçten Hareketle Göçün Evrimi

Göçün literatürdeki temel kavramsal karşılığının, bu temel kavramsal karşılığa sadık kalınarak pek çok farklı tanım yapılsa da, “yer değiştirme” olduğu bugün, genelde tüm sosyal bilimciler özelde de sosyologlarca genel kabul gören bir gerçeklik haline gelmiştir. Yine pek çok düşünür ve sosyal bilimciye göre göçün insanlık tarihi kadar eski olduğu ve insanlığın var olmasıyla birlikte “yer değiştirme” anlamında, göç hareketinin tarihinin de başladığı söylenmektedir. Bu durum bize göçün, insanlık tarihinin değişmez sosyal gerçekliklerinden birisi olduğunu göstermektedir. Tarihin erken dönemlerinde -yani modern öncesi dönemlerde - göç karsımıza, daha çok “toplulukların yer değiştirmesi” olarak çıkmaktaydı. Bu dönemlerde göçlerin sebeplerinin; kaynakların tükenişi, mevsimlerin değişimi, salgın hastalıklar, tür içi savaşlar vb. faktörler olduğu, tarihsel verilerden hareketle dile getirilmektedir. Bu da gösteriyor ki göç, tarihin ilk dönemlerinde yalnız yasama becerisinin (yalnız basına hayatta kalmayı sağlayacak bilgi ve becerinin) sınırlı olması nedeniyle bir “topluluk hareketi” karakteri taşımaktaydı. Ancak “modern topluma” doğru gelirken tarih boyunca yaşanan gelişmeler ışığında evrilerek artık “toplulukların hareketi” olmaktan çıkıp, “bireysel çapta bir sosyal hareket” olmaya başlamıştır. Göçün bugün aynı anda tüm modern toplumları kuşatan bir gerçeklik olarak görünmesi ve tüm insanlık tarihinde hiç olmadığı kadar kuşatıcı ve etkileyici olmasının altında, bugün onun “bireysel bir harekete” dönüşmesi yatmaktadır. Bireysel bir karara dönüşmesi ise onun daha kolay alınabilmesini mümkün kılmaktadır. Bugün bireylerin bu kararı daha kolay alabilmelerinin temelinde “modern dönemin” onlara sunduğu haberleşme, ulaşım vb. olanaklarla yer değiştirmenin risklerinin ve zorluklarının artık çok daha aza indirgenmiş olması bulunmaktadır. Önceki dönemlerin “kısıtlı teknolojik ortamında” bireysel yasayabilmenin (yalnız basına hayatta kalmanın) güçlüğü, bu anlamda topluluklardan bağımsız yasamanın zorluğu karşısında kararların bireysel olarak verilememesi, gidilecek yer hakkında bilgi edinmenin sınırlılığı, göçün yarar ve zarar analizinin yapılmasının güçlüğü, gidilecek yolun güzergahı ve güvenliği gibi pek çok faktör, bu

kararın alınması konusunda bireyler üzerinde engelleyici ve caydırıcı rol oynamaktaydı ve bireyin bu kararı almasını güçleştirmekteydi.¹

İnsanlık tarihinde modern döneme geçişin yavaş yavaş başladığı ortaçağın sonlarında, göç de artık yavaş yavaş tarihin daha önceki dönemlerinden farklı olarak- toplulukların hareketinden ziyade- “*bireysel bir hareket*” halini almaya başlamıştır. Bu süreçte en önemli öğe/etken de bugünkü anlamda modern kentlerin ilk aşaması belki de ilk nüveleri olan “ticaret kentlerinin” büyümesi¹⁶ ve yeni kentler olarak “feodal kentler” karşısında Avrupa tarihindeki yerini almaya başlamasıdır. Ticarete dayalı olarak oluşan bu yeni kentlerde, ortaya çıkan işgücüne ihtiyaçla birlikte, bu kentlere doğru yoğun biçimde yaşanan göçler (öncelikle bireysel bir hareket olarak modern anlamdaki göçler) “İlk ya da I. Göç Dalgası” şeklinde kendisini göstermiştir. Bu göçlerle birlikte ticaret kentleri çok hızlı bir büyüme sürecine girmiş, yeni açılımlara fırsat yaratmış ve artık Avrupa’da feodal yapıyı kırarak, sistemin değişmesini hızlandıracak olan, “*yeni/alternatif kentler*” feodal kentlere karşı belirmeye başlamıştı. Bu yeni oluşum 18. Yüzyılın başlarına kadar devam etmişti. 18.yüzyılın başlarında tarihsel anlamda “devrim” niteliğinde yeni bir kırılma dönemi yaşanıyor ve bilim adamları bu nitelikteki değişimin adını “*endüstri devrimi*” koymuşlardı. Zira bu dönemde artık sanayi, insanlık tarihindeki yerini alıyordu. Her büyük teknolojik ve bilimsel kalkınmanın sosyal yansımaları olduğu gibi bu yeni dönemin de “*yeni sosyal yansımaları*” çok geçmeden kendisini gösterdi. Bunlardan en önemlisi bu “yeni dönemin” kendine “yeni yaşam alanları” oluşturarak, kendi adıyla anılacak olan “yeni kentleri” yani “sanayi/endüstri kentlerini” oluşturmaya başlamasıydı. Bu dönemin, yeni yaşam alanlarının -yeni kentlerin ortaya çıkması yönüyle- gerçekleşen fiziksel oluşumuyla birlikte (mekansal inşasıyla), modern anlamdaki “II. Büyük Göç Dalgası” da tarihteki yerini aldı: Artık insanlar için yeni çekim merkezleri olarak bu “sanayi kentleri”, göçlerin yöneldiği yeni adresler haline gelmekteydi. İşgücü açığının varlığından hareketle gerçekleşen bu göçler, insanlık tarihinde -hiç olmadığı kadar- “toplumları kuşatan” büyük çapta bir sosyal harekete dönüşmüştü. Bugün dünya üzerindeki yüz binlerle/milyonlarla ifade edilen büyük kentlerin ortaya çıkışının ve modern insanın zihnindeki kentsel yapının karşılığı olan “kent tarzı/biçimi”, bu “endüstri/sanayi kentleridir”. Her şeyinin devasa olması gibi

¹ Şahin, Kadir, Aydın Örneğinden Hareketle Göç ve Kentle Bütünleşme: Kemer ve Osman Yozgatlı Mahalleleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2008.

bu kentlerin nüfusları da daha öncesinde tarihte hiç karşılaşılmayan ölçekteydi. (Şahin, 2008, s.86)

Tarihsel süreçte dünya tarihini göz önünde bulundurduğumuzda her büyük oluşum, değişim ve yeniliğin merkezinin “kentsel yaşam” içerisinde karsımıza çıktığına tanık olmaktadır. Ama tarihin hiçbir döneminde insanlık böylesine büyük bir kentli nüfus ile karşılaşmamıştı. İnsanlık tarihinin yaşadığı en büyük devrim olan ‘sanayi devrimi’nin üzerine kurulduğu bu değişim, dönüşüm ve yeniliğin böylesine büyük boyutlara ulaşmasının en büyük nedeni hiç şüphesiz ki etkilediği insan sayısının, tarihteki benzerlerinden (devrimsel anlamda düşünürsek) çok daha büyük ölçekte olmasından kaynaklanmaktadır. Böylesi bir durumun ortaya çıkmasını sağlayan en temel faktör de hiç şüphesiz ki, tarihsel dönemler itibariyle esamesi okunmayan, tarihsel sahnedeki görselliği çok kısıtlı olan kırsal nüfusun, bu yaşam tarzına ‘göçlerle’ birlikte dahil olmasıdır. Tıpkı bir nehir yatağını izleyen suyun denize dökülmesi gibi kaynağını kırdan alan insanlar (yığılı) kentlere akıyor ve kentsel yasama dahil oluyordu. Bu akım/hareket/değişim bas döndürücü bir hızla halen devam etmektedir. Birçok düşünür ve sosyal bilimci bu döneme “kentlerin tarihi/kentlerin izindeki dönem” demektedir. Aslında bu söylem ya da başka bir deyişle kavramsallaştırma, içinde bir başka gerçekliği de barındırmaktadır: Eğer bu döneme “kentlerin izindeki dönem” diyebilecekseniz, bu gerçekliğin en büyük besleyeni olarak “göçlerin izindeki kentsel dönem” diyebilmek de mümkündür. Çünkü göç artık “kentleşme çağında” tüm insanları kuşatan, derin sosyal hareketlilikleri ve değişimleri bünyesinde barındıran bir olgu haline gelmiştir. Tarihin yaşadığı en büyük dönüşümün kaynağı olan bu hareket - maalesef- en büyük sorunları da beraberinde getirmiştir. Tıpkı tarihsel sürecin merkezinde kentlerin yaşam tarzının olması gibi, insanların düşünce sistemi kent merkezli bir algılar bütünlüğü sunmaktadır ve bu nedenle göçlere bakış hep kent merkezli bir bakış açısı olmuştur. Bu sebeple göçler, kentsel yaşamın “en büyük sorunu”, zaman zaman “sistemi tehdit” noktasına varan büyük bir problem olarak algılanmıştır. Hatta göçmenin kendisine de büyük değişimleri yaşaması gereken, sisteme uyum açısından “sistemle bütünleşmesi” gereken birey olarak bakılmıştır. Fakat hiçbir sosyal değişimin tek düze ve problemsiz olmaması gibi bu büyük dönüşüm de “tarihteki büyüklüğü” nispetinde birçok büyük sorunu beraberinde getirmiştir. Belki de tarihin

gördüğü en büyük problemler grubu niteliğini yaşamaktadır ve hala bu dönem tüm sıcaklığı ile devam etmektedir. Hem de dünyadaki “tüm toplumları etkileyen” (Yalçın, 2004; s. 1) bir şekilde. (Şahin, 2008; s.87)

Bugün nitelik itibariyle bireyselleşen bu hareketin, toplumsal karşılığı ise çok büyüktür. Çünkü bu gerçeğe katılan birey sayısı bugün dünyada milyonlarla hatta tarihsel olarak bakılırsa milyarlarla ifade edilmektedir. Bazen “kurulan hayaller” (Sayad, 2003) bazen de “yitiklik duygusu” (Faist, 2003) bireylerin hareket güdüsü olarak göçün “failleri” (Giddens, 2002) haline gelmelerini sağlamıştır. Heidegger bu büyük dönüşüm karşısında “evsizlik dünyanın kaderi olmaya doğru gidiyor” (Heidegger, 1997) demekten kendini alamamıştır. “Göçerlik, Edward Said’in de işaret ettiği gibi ‘kesintili bir var olma durumudur’ ve geride bıraktığımız yerlerle bir kavgaya tutuşma biçimidir” (Habermas, 2005; s. 10-11). Yaşadığı sorunların bir çıkış noktası, bir “umuda yolculuğun” adı haline gelmiştir. Fakat “göç, tek yönlü bir yolculuktur. Artık geri dönülecek bir yuva da yoktur” (Hall, 1987; s. 44) üstelik. Çünkü vaat edilen ümitler için kayıp kıtalara “ucu açık” bir yolculuktur hatta “sürgündür ve sürgündeki kişi bilir ki ‘seküler ve olumsal dünyada’ 17 evler daima geçici” (Said, 1990; s. 357). Bu nedenle modern dönemin dinamiği göç ise bu dinamiğin muhatabı olan bireyler de “köksüz ve yersiz yurtsuz” (Deleuze ve Guattari, 1990) insanlar topluluğudur ve bu insanlar “köksüzlüğe kök salmış” (Chambers, 2003; s. 51) yığınlar grubudur. Tüm bu algılar gösteriyor ki göç; bireyleri, zihinleri, toplumları, sosyal ve ekonomik hayatı derinden etkileyen (hem olumlu anlamda hem de olumsuz anlamda), tarihin gördüğü en büyük sosyal hareketlerden birisidir (Şahin, 2008; s.88).

1.2. Göçün Kavramsal Niteliği ve Tanımlamalar

Göçle ilgili tanımlamalara geçmeden önce söylenmesi gereken şey, bu konu hakkında literatürün oldukça geniş olmasına rağmen tanımlamaların ise az olmasıdır. Bunun başlıca sebebi araştırmacıların bu konuyu yeterince açık görmesi ve daha ziyade tanımlama yerine olayın işlevsel yönüne odaklanmış olmalarıdır.

Göç kavramı, gerçekten de hemen hemen herkeste az çok aynı şeyi çağrıştırmaktadır: Çevre değiştirme yer değiştirme gibi (Yalçın,2004).

Karpat'a (2003: 3) göre göç, asıl yerinden ulaşılmak istenen yere harekettir. Lee (1996: 16), göçü genel olarak kalıcı ya da yarı kalıcı yer değiştirmeler olarak tanımlamıştır.

Benzer bir şekilde Kearney'e (1996: 374) göre göç, insanların bir coğrafya üzerinde yer değiştirmeleridir. Ozankaya'da (1984: 56) aynı yaklaşımla göçü, bireylerin ya da toplumsal kümelerin bir yerden başka bir yere gitmeleri şeklinde ele almıştır. Bu tanım, göçün bireyler dışında ayrıca toplumsal gruplarca da yapıldığını belirtilmesi nedeniyle diğer tanımlardan ayrılmaktadır.

Akkayan'a göre (1979) göç, kişilerin hayatlarının gelecekteki kısmının tamamını veya bir parçasını geçirmek üzere, bir iskân ünitesinden (köy, kasaba, kent gibi) diğerine yerleşmek kaydıyla yaptıkları coğrafik bir yer değiştirme olayıdır. Üner (1972:77) daha dar bir tanımlamayla, göçün kent, köy gibi yerleşme biriminden diğerine yerleşmek için yapılan nüfus hareketleri olduğunu belirtir.

Eisenstadt (1954:1) ve Jackson (1986:2) göçün sosyal boyutunu dikkate almış ve coğrafik olarak yer değiştirmeden öte, göçün bir toplumdan başka bir topluma yapıldığına işaret etmişlerdir. İlk bakışta, tanımda anlatılmak istenen ile sanki ülkeler arası göç ön plana çıkıyormuş gibi görünse de, yer değiştirme, aynı ülke içinde bile görünebilir.

Çünkü yerleşim yerleri arasındaki kültürel farklılıklar nedeniyle, aslında alışılmış bir ortamdaki yabancı bir ortama yer değiştirme söz konusudur. Dolayısıyla, bu yeni ortamın farklılığı göç olayının aslında farklı bir kültürel yapı içerisine girme gibi bir hissi doğurabileceğini doğrulamaktadır.

Ülkemizde 1950'li yıllar boyunca yaşanan kırdan kente göç akımı, bunun en iyi örneklerinden biridir. Kırsal kesimden getirdikleri değerlerle, göçmenlerin kent hayatına uyum sağlamada karşılaştıkları zorluklar, gecekondular melez kültürünün ortaya çıkması hep göçün yönünün aslında yabancı bir ortama doğru olduğu fikrini öne çıkarır.

Göçle ilgili daha değişik bir tanım Özer (2004:11) tarafından yapılmıştır. Ona göre göç, coğrafi mekân değiştirme sürecinin sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi

boyutlarıyla toplum yapısını değiştiren nüfus hareketleridir. Tekeli'ye (2006; s.69) göre göç, yerleşme sisteminin değişen koşullara uyumunu sağlayan bir toplumsal süreçtir” .

Göçle ilgili tanımlar incelendiğinde bazı farklılıklara rağmen ortak unsurun ‘yer değiştirme’ olduğu görülmektedir. Bu yer değiştirme, kabaca, aynı mahalle içinde çok kısa mesafeli olabileceği gibi, ülke sınırları dışına uzanacak bir eksende uzun mesafeli de olabilmektedir. (köy, kasaba ve kentler arası göçler ve sınır ötesi göçler) (Yalçın, 2004:13)

Teknolojinin baş döndürücü bir hızda arttığı ve gelecekte bu hızın artarak devam edeceği düşünülecek olursa, belli bir gelecekte gezegenler arası göçlerin de gerçekleşeceğini çıkarsamak zor olmayacaktır. (Yalçın, 2004:13)

Göçle ilgili bu kadar açıklamalardan sonra kapsayıcı bir göç tanımı belki de şu şekilde olabilir: Göç ekonomik, siyasi, ekolojik veya bireysel nedenlerle, bir yerden başka bir yere yapılan kısa, orta veya uzun vadeli geriye dönüş veya sürekli yerleşim hedefi güden coğrafik, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketidir. (Yalçın, 2004:13)

1.3. Göçün Niteliği ve Gerçekleşme Şekliyle İlgili Yaklaşımlar

1.3.1. Alınan Mesafe ve idari Farklılıklar Açısından Göçler (İç Göç ve Dış Göç)

“İç göçler ülkenin milli sınırları içinde, dış göçler de ülkelerin milli sınırlarını asarak” (Akkayan, 1979; S. 23) gerçekleşen göçlerdir. Üner'e göre “bir ülkenin sınırları içinde kalan yerleşimler arasında yapılan göç seklinin iç göç, buna karşılık yerleşmek amacı taşıyan (uzun süreli) ve çalışmak niyetiyle ülke sınırlarını asan nüfus hareketlerine dış göç” (Üner, 1979; s. 77) denir. Bu tanımlardan da anlaşılacağı gibi iç göç ve dış göç ayrımını oluşturan “ülke sınırları”dır.

“Göç çalışmalarının sınıflandırılmasının en temel ayrımlarından birisi hiç şüphesiz ulusal sınırlar içindeki göç (içgöç) ile uluslararası göç (dış göç) arasındaki ayrımdır. Soyut anlamda yapısal birçok benzerliklerin yanı sıra bu iki göç sekli arasında belirtilmesi gereken ayrımlar da vardır. Göç veren ve göç alan birimler

arasındaki farklı düzeylerdeki “uzaklık” (fiziksel olduğu kadar ekonomik ve kültürel uzaklık), siyasal anlamda göç hareketinin kontrolünün daha belirli olması ve göç edenlerin uyum sorunlarının farklı boyutları gibi noktalar, dış göçü iç göçten ayıran en önemli yönlerdir” (Tekeli, 1998; s. 39).

1.3.2. Göç Kararının Alınış Yönüyle Göçler (Zorunlu ve Gönüllü Göçler)

İrade esasına göre göç türleri değerlendirildiğinde ikiye ayırmak mümkün hale gelmektedir. Bu şekilde ayırma tabii tutulunca göçler, “zorunlu göçler” ve “gönüllü göçler” şeklinde ayrılmaktadır (Fichter, 1990). “Göç, fertlerin kendi inisiyatifleriyle gerçekleştirdikleri, serbestçe oluşan bir mobilite olabileceği gibi, fertlerin arzuları dışında çeşitli kuvvetlerin etkisiyle de gerçekleşebilir. Fertler daha iyi hayat şartları, iş imkanları, mali olanaklar, emniyet, istikrar ve çeşitli sosyal imkanlar elde edebilmek arzusu ile serbestçe yer değiştirebilirler. İşte bu yer değiştirmeye serbest göç diyebiliriz.

Güdümlü (zorunlu) göçlerde ise fertler, kendi arzuları dışında çeşitli güçlerin etkisiyle yer değiştirmek mecburiyetinde kalırlar. Devletlerin çeşitli sosyal, ekonomik, güvenlik vb. konularda aldıkları kararların tatbikatı sonucunda nüfusunda yarattıkları mobilite “güdümlü göçü” oluşturur” (Akkayan, 1979; s. 22-23). Bu göç sekline siyasal durum, doğal şartlar, savaşlar, güvenlik gibi pek çok unsur kaynaklık edebilir. Bu göç sekline ülkemizde son yıllarda gerçekleşen baraj inşaatlarının sebebiyet verdiği yer değiştirmeleri örnek olarak gösterebiliriz (Demir, 1996; Gökçe ve Parlak, 2005).

1.3.3. Yerleşme Süresine Göre Göçler (Geçici ve Sürekli Göçler)

“Yerleşim süreleri esasına göre gerçekleşen göçleri “geçici” ve “sürekli” göçler olarak ayırabiliriz. Yerleşim süreleri bakımından farklılaşan göçlerde, bireyler göç ettikleri yerden tekrar dönmek üzere (kesin/sürekli göç) topraklarını terk edebilirler veya buldukları yerleri belirli sürelerle terk ederek yani geçici göç hareketinde bulunabilirler” (Demir, vd. 2006; s. 5). Buradaki saptamada kasıt, göç hareketini gerçekleştiren bireylerin niyetleri, geriye dönme arzularıdır ya da Anwar’ın deyimiyle “geri dönme mit”leridir (Anwar, 1979). Eğer bireyler niyetleri

itibariyle dönmeyi düşünmüyorsa bu “daimi göç” örneğidir. Fakat geri dönmek üzere bir niyet varsa, böylesi bir göç hareketi de “geçici göç” türüne örnektir. (Şahin, 2008)

Bazı teorisyenler ise geçici göçleri, yani kısa süre için yaşanılan mekanın terk edilmesini, normal bir göç sekli olarak değerlendirmemektedirler. Hatta onlara göre böylesi bir yer değiştirme sekli göç bile kabul edilemez. Bir yer değiştirmenin göç olarak kabul edilebilmesi için zaman önemli bir kavramdır ve uzun süreli bir kalışı gerektirir (Shryock, 1973). Bu sebeple bazı araştırmacılar “geçici göç” türünden söz ederken bunları “mevsimlik göç”ler diyerek kavramsallaştırmaktır (Tekeli, 1997; Akkayan, 1979). Burada önemli olan nokta, bir yer değiştirme hareketinin göç sayılabilmesi için ne kadar bir zamanı kapsayacağıdır. Fakat bu noktada da dünya genelinde çok farklı rakamlar karşımıza çıkmaktadır. “Bazılarına göre bu süre 1 yıl veya 1 yıldan fazla olmalıdır... Endonezya ve Solomon Adalarında yapılan nüfus çalışmalarında zaman kriteri 24 saat olarak alınmıştır... Bangkok için yapılan bir göç çalışmasında 2 yıllık dönem esas alınmıştır...Lagos’la ilgili yapılan araştırmada da 31 günlük süre kriter olarak alınmıştır... Meksika’da ise 5-15 yas arasında oturduğu yerden farklı bir yerde oturan herkes göç etmiş olarak kabul edilir” (Özcan, 1997; s. 80-81). Bu sürelerin altında ya da dışında gerçekleşen her yer değiştirme ya da göç hareketi “geçici göç” olarak kabul edilmektedir. Ülkemizde ise bu süreyi belirleyen “genel nüfus sayımlarıdır”. Bu sayımlarda bir yer değiştirme hareketinin göç olarak kabul edilmesi için geçmesi gereken süre 5 yıldır (Özcan, 1997; Ünalın, 1997; Hoşgör, 1997; Demirci ve Sunar, 1997; Gedik, 1997), bu sürenin altındaki her göç hareketi daimi olarak kabul edilmemektedir, yani “geçici hareket/göç” olarak kabul edilmektedir.

“Memleketimizin bazı bölgelerinin ‘mevsimlik göçe’ sahne olduğu daima söz konusu edilmektedir. Mevsimlik göçte, göç edilen yörenin (kaynak noktanın) ekonomik faaliyetinin yoğun olduğu süre dışındaki zamanlarda kişilerin yerlerini gelecek döneme kadar terk edip, diğer bölgelerde çalışmaya gittikleri bilinmektedir. Burada önemli olan olay göçe katılanların gittikleri yerde ne kadar müddet kalacaklarının önceden belli olmasıdır. İkinci türde ise belirli bir süre söz konusu olmayıp, daimi yerleşme arzusu ile eylem gerçekleştirilmektedir” (Akkayan, 1979; s. 24). Fakat “göçün hesaplanmasında bir yıllık bir zaman dilimi seçerseniz “mevsimlik

göç” hareketleri dışlanmış olacaktır. Mevsimlik göç hareketi belli bir süre sonra geriye dönüşü olan bir yer değiştirmedir. Göçü bir yapısal değişiklik ve dolayısıyla toplumsal uyum mekanizması olarak kavramlaştırıyorsak, göç hesaplamaları içinde zamanda ve mekanda geri dönüşü olmayan yer değiştirmeler yer almalıdır” (Tekeli, 1997; s. 10).

Bu değerlendirmeler bize “geçici ve sürekli göç” üzerinde bir uzlaşmanın olmadığını göstermektedir. Geçici göç noktasında süre ve bu eylemin bir göç olarak ele alınıp alınamayacağını tartışılması uzlaşının olmamasına sebep olmaktadır.

II. BÖLÜM

KENT VE KENTLEŞME

2.1. Kent Kavramı

Kent kavramı (veya şehir), Batı dillerine Latince yurttaşlık (*civitas*) kavramından geçmiştir. Bu nedenle İngilizce *city*, Fransızca *cite*, İtalyanca *citta*, İspanyolca *ciudad* terimleri kullanılmaktadır. Bu kavramlar kenti (*polis*) kamusal yurttaşlık haklarına dayandıran klasik Yunan felsefesinden kaynaklanmaktadır.

Çünkü kent yönetimine katılabilmek yani kent yurttaşı olabilmek için özgür, erkek ve taşınmaz mal sahibi olmak gerekiyordu. (Holton, 1999:13) Kent yurttaşlık haklarının kullanıldığı mekanı ifade ediyordu. Kentsel mekan bu anlamda sosyal bir içeriğe sahipti.

Osmanlıca'da *şehir* sözcüğüne Türkçe'de *kent* sözcüğü karşılık gelmektedir. Türklerin önce balık (balığ) olarak isimlendirdikleri yerleşim yerleri 11. yüzyıldan itibaren (Karahanlılar ve Oğuzlar'da) *kend* (=kent) olarak adlandırılmıştır. Kaşgarlı Mahmut da *kend* sözcüğünün Türklerde şehir, kale ve köy anlamında yerleşim yeri olarak kullanıldığını belirtmektedir (Sümer, 1994:1)

Kent genellikle ilerleme, uygarlık, aydınlanma, özgürlük, zenginlik, çeşitlilik gibi pozitif anlamlar yüklenmiş kavramlarla birlikte kullanılmaktadır. "Kent insanı özgür kılar" ifadesi Batı toplumlarında çok yaygın bir kullanıma sahiptir. Bununla birlikte daha sınırlı da olsa kent için toplumsal hastalık, ahlaki çöküntü, kaos, düzensizlik, yoksulluk, suçluluk gibi olumsuz kavramlar vurgulanmaktadır.

Kent yaşamının ve kültürünün bu denli eski olmasına rağmen -bugüne kadar yapılan bütün araştırmalar da göstermiştir ki- kent çalışmacılarının üzerinde uzlaşabileceği bir kent tanımı henüz ortaya çıkmamıştır. Hatta birçok araştırmacı ve teorisyen, yüzlerce sayfalık eserlerinde "kent nedir?" gibi bir tartışmaya girmemiş ya da girmek gibi bir gereksinim dahi duymamışlardır.

Bunun yerine kentlerin ortak özellikleri ve kentleşme gibi kavramlar üzerinden, kent ne olduğunun belli başlı bir takım çerçevesini çizerek,

okuyucularının zihninde belli oranlarda bu sosyal ve mekansal gerçeğin karşılığını bulmasını sağlamışlardır. Genel-geçer bir kent tanımı olmamasına rağmen yine de bazı çalışmalar (çoğu eksik tanımlar olsa da) kenti belli oranlarda tanımlamaya çalışmıştır. Bunlardan bazılarını kısaca değinecek olursak:

Görmez'e göre kent; insanların yaşamlarını devam ettirdikleri toprak parçasıdır (yerleşim yeri), günümüzün kentleri olan bu yaşam alanları sanayi devrimiyle birlikte dönüşerek "sanayi kentleri" haline gelmişlerdir (Görmez, 1991). Keles ise; belli bir yönetim biriminin sınırları içinde kalan yerler kent, bu yönetim sınırlarının dışındaki alanlar ise köydür, seklinde belirlemede bulunarak idari bir birim olduğunu söyler. Kent, nüfusuna bakılmaksızın il ve ilçe konumuna sahip olan her yerleşim yerinin genel isimlendirmesidir. Ancak bu yönetsel statünün bazı zaafı da kent özelliklerini taşımayan yerlerin de kent statüsü edinmesidir (Keleş, 2006).

Sayısal veriler doğrultusunda ise "kent belli bir nüfus büyüklüğüne ulaşmış yerleşmelerdir (Keles, 1982). Devlet İstatistik Enstitüsü bu sınırın son belirlemelerle 20 bin olduğunu belirtmektedir. Uluslar arası verilere göre ise nüfusu 10 bini aşan yerler kent olarak tanımlanmaktadır. Dünyadaki sosyolojik araştırmalar dikkate alındığında bu rakamsal belirlemelerde yine bir tutarlılık olmadığı ortaya çıkmakta. Bu rakamın 20 bin ve 50 bin arasında değiştiği görülmektedir.

Maunier'e göre kent; nüfusun yoğun olmasına karşın, coğrafi alanı itibarıyla dar olan ve aileler, mesleki gruplar, sosyal sınıflar, dinsel gruplar (mezhepler) vb. gibi çeşitli heterojen grupları içinde barındıran karmaşık bir yerleşim şeklidir (Yörükan, 1968; s. 14-15). Maunier'in tanımının özelliği, ilk kez kentin sosyal yönlerini de ön plana çıkararak, sosyolojik bir bakışla kenti tanımlama çabasına girişmiş olmasıdır. Wirth da aynı kaygıları taşıyarak kentin; toplumsal nitelikleri açısından, birbirinden farklı bireylerin meydana getirdiği, geniş bir alana yayılmış, yoğun nüfuslu ve uzun süreli yerleşim yerleri olduğunu belirtmektedir (Keles, 1983).

Park, Burgess ve Mc Kenzie ve pek çok sosyal bilimciye göre de "kent" heterojen grupların bir araya gelmesiyle cemiyet özelliği gösteren, "karmaşık" bir yerleşim yeridir. Queen ve Carpenter'a göre de; "yer ve zaman açısından geniş

sayılabilecek biçimde bir araya gelmiş ve belli başlı olarak farklı niteliklere sahip insanlar ve yapılar toplamına kent denir (Keles, 1983).

Kıray'a göre kent; "tarımsal olmayan üretimin yapıldığı fakat daha önemlisi hem tarımsal hem de tarım dışı üretimin dağıtımının ve kontrol fonksiyonlarının toplandığı, belirli teknolojik seviyelere göre büyüklük, heterojenlik ve bütünleşme düzeylerine ulasan yerleşim seklidir" (Kıray, 1982). Kıray'ın bu tanımı daha çok günümüz kentlerini belirleme/tanımlama çabasına dönüktür. Fakat günümüzden bir bakışla bu tanımın doğru olduğunu söylemenin mümkün olmasına rağmen, tarihte pek çok kentin tarımsal üretim etrafında organize olduğunu söylemek de mümkündür.

Birçok araştırmacıya göre de kent, bir idari birim olmaktan ötede, bir yaşam tarzıdır. Bu nedenle üretim ve tüketimin yönlendiricisi olmaktan ziyade, niteliksel olarak sosyal yaşamının incelenmesinde gerektiği dile getirilmektedir. Kentin sadece bu yönleriyle dile getirilmesi bizi, gerçek bir kent tasavvurundan da uzaklaştırmaktadır. Ayrıca ilerleyen sayfalarda yeri geldikçe Antik dönem tarım kentlerinden de örnekler verilerek bu konuya değinilmeye çalışılmaktadır.

İsbir'e göre kent, "insan ilişkileri açısından belirli bir nüfusa sahip toplumlarda karşılanması mümkün olan fizyolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçların belirli düzeylerde karşılandığı, her ülkenin kendi özelliklerine göre kriterlerini belirlediği fiziki yerleşme alanıdır" (İsbir, 1991; s. 8). Bu tanımda da belirtildiği gibi her kent kendine özel/has bazı özellikleri bünyesinde taşımaktadır. Bu yönüyle kentlerin zamana, mekana ve toplumlara göre farklı özellikler gösterdiği bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sencer'e göre kent; "çoğunlukla tarım dışı kesimlerde yoğunlaşmış 10 binin üstünde bir nüfusu bulunan, farklılaşmış ve örgütlü, fiziksel, toplumsal ve yönetsel bir bütünlüğe sahip olan yerleşimlerdir (Sencer, 1979; s. 8). Bu tanımın da amacının, sadece günümüz kentlerini tanımlamak olduğu açıktır ve genel bir kent tanımını vermekten oldukça uzaktadır. Kıray'ın tanımında var olan bazı eleştirilerimiz yine burada da geçerlidir.

Sosyologlar, çoğunlukla kent toplumunu köy topluluğunun karşıtı olarak görmüşlerdir. Bu yaklaşımın temelinde **Ferdinand Toennies**'in kavramsallaştırdığı “cemaat” (gemeinsschaft) ve “cemiyet” (gesellschaft) ideal tipleri gelir. Toennies'e göre cemaatler ırk, etnik menş ve kültür bakımından farklılaşmamış fertlerden meydana gelen ve fertler arasındaki şahsi, sıcak, samimi veya içli dışlı bağlantılar üzerine kurulmuş olan küçük, homojen ve mahrem topluluklardır.

Cemiyetler ise, ırk, etnik menş, sosyo-ekonomik status ve kültür sistemleri bakımından farklılaşmış, geniş ve heterojen topluluklardır.” (Yörükan, 1968:9) Bu kavramlaştırmada cemaat köyü, cemiyet ise kenti karşılamaktadır. Toennies, cemaati doğal sistemin baskın olduğu her türlü birlik olarak belirlerken; cemiyeti ussal sistem tarafından şekillendiren ve yönlendirilen birlikler olarak görür.

Bu tanımları çokça uzatmak mümkündür. Her tanımın kendine has ve kent adına belli başlı bir takım özellikleri ön plana çıkardığını söylemek mümkündür. Bu tanımların genel-geçer bir kent tanımına götürmemelerine rağmen, büyük bir çoğunluğunda ön plana çıkan bir gerçeklik söz konusudur; bu da kentlerin “karmaşık bir sosyal organizasyon” (complex social organization) olduğu gerçeğidir.

2.2. Kentin Tarihi ve Varoluş Nedenleri

Tarihte ilk kentler önce Yakın Doğu'da Fırat ve Dicle vadilerinde ortaya çıkmış daha sonra Nil vadisinde görülmüştür. Asya ve Anadolu'dan gelen topluluklar Fırat ve Dicle nehirlerinin taşmaları sonucu oluşan sazlık ve bataklık arazileri tarım alanları haline getirmişler ve tarımsal üretimi denetlenmesini örgütlemişlerdir (Tuna, 1987: s.82). İlk şehirlerin Sümer toplumunda görülmesi şaşırtıcı değildir. Çünkü Mezopotamya gibi verimli bir bölgede tarımdan elde edilen artı-ürün, kentlerin oluşması için gerekli olan insan besleme, teknolojik ilerlemeyi sağlamaya imkan sağlıyordu. (Bal, 2006; s.30).

İlk kentler neolitik dönemde kurulmuştur. İlk kentsel yerleşmeler Mezopotamya'da M.Ö. 3500, Mısır'da M.Ö. 3000, Çin ve Hindistan'da M.Ö. 2500'de görüldü. Arkeolojik bulgular, ekolojik açıdan uygun yerlerde, büyük nehirlerin geçtiği verimli ovalarda kent niteliğinde yüksek nüfuslu yerleşimlerin varlığını göstermektedir. (Arslanoğlu, 1998; s.14) Bu dönemde insanlar hayvanları

evcilleştirmişler, ziraatla uğraşmaya başlamışlardır. M.Ö. 4000-6000'lı yıllara ait karasaban, tekerlekli kağnı, yelkenli gemi, sulama kanalları, tahıl ürünleri vb. bulunması bu dönemde kentsel yaşamın varlığına ilişkin işaretler olarak kabul edilmektedir. Tarihte ilk kentlerin uygun koşulların bulunduğu Mezopotamya'da, Mısır'ın Nil vadisinde, Hindistan'ın Indus vadisinde, Çin'de Sarı Nehir kenarında kurulması şaşırtıcı değildir. (Benovolo, 1995; s.19, Özkalp, 289) Verimli üretim sonunda tarım ürünlerinin biriktirilmesi ve fazlasının takas edilmesi için bir komuta merkezi işlevini gören kentler gelişmiştir. Tarihle mitolojiyi ayıran olayın getirdiği yenilik yazılı kaynaklarda açıkça kaydedilmiştir. M.Ö. üçüncü binin sonunda en eski Sümer krallarının listesinin başında şöyle denmektedir: "Göksel hükümdarlık yeryüzüne gelir gelmez Eridu'da gelişti". Dünyayı farklı iki parçaya bölen çizgi, kentile köy arasındaki sınır, zihinsel ve kurumsal örgütlenme kadar fiziksel ortama da uzun süre egemen oldu. Kent çevrelenmiş bir alan ya da bir dizi alandır. Kentte ev, saray ve tapınak, farklı kılınma derecelerine göre önem kazanan, çevreleri bir ölçüde kapalı alanlardır. (Benovolo, 1995; s. 20)

Uzmanlar M.Ö. 9000-7000 arasını Neolitik çağın başlangıç dönemi (Proto-Neolitik safha) olarak kabul ederler. M.Ö. 7500-5000 arası ise Neolitik çağdır. Neolitik çağa gelindiği zaman çiftçilik ve hayvancılık bir hayli ilerlemiş ve ziraatçı köy topluluğun ilk örnekleri tamamlanmış bulunuyordu. Filistin'in Lut gölü vadisinde, Eriha vahasında yapılan kazılar, Neolitik çağın başlangıcına ait bu yerleşim yerinde çok sayıda çanak-çömlek kalıntıları bulunmuştur. Bu yerleşim yerinin etrafı genişliği 1,88 m, yüksekliği 3,66 m olan taş duvarla çevrilidir ve içerde 9 m civarında bir kule vardır. Radyo-Karbon metoduna göre bu yerleşimin kuruluş tarihi M.Ö. 8000 civarındadır. Anadolu'da Burdur'un Hacılar adı verilen sahada Neolitik çağa (M.Ö. 7000 yılları) ait yerleşim bulunmuştur. Bu tarihten 500 yıl sonra Neolitik çağın büyük şehri Çatal Höyük'te doğmuştu. (Cipolla, 1980: s.10-11)

Neolitik çağdaki kent olarak nitelendirebileceğimiz yerleşimlerin çoğu az bir nüfusa sahiptir. Mezopotamya'da bulunan Ur kentinin 10.000 dolayında bir nüfusu vardı ve 90 hektarlık bir arazi üzerinde kurulmuştu. Bu dönemde kentleşme sürecini engelleyen bazı kuşular vardı; 1. Ekonomik üretim için temel kaynağın hayvan gücü olması, 2. Tarım üretiminin kısıtlı olması, 3. Taşımacılık ve stoklamada karşılaşılan

güçlükler, 4. Kentlere göçün zorluğu ve kentlerin güvenliğinin az oluşu (Bal, 2006; s.31).

Şenel'in iddiasına göre Sümer adı verilen aşağı Mezopotamya'da kente dönüşen ilk köy bugünkü adı Abuşahreyn olan Eridu'dur. Pers körfezine en yakın yerleşme yerlerinden biri olan Eridu'nun M.Ö. 3500 dolaylarında kent devletine dönüştüğü kabul edilmektedir. Şenel, geçiş aşamasının birimleri olan köy ve aşiretlerin birleşerek kentleri oluşturduklarını ileri sürer. Bu büyük bir olasılıkla göçebe çoban toplum ile yerleşik çiftçi toplum arasında savaşların sonunda, fetih ve "çöreklenme" ile gerçekleşmişti. Bu çöreklenmenin sonunda Mezopotamya'daki Dicle ve Fırat kıyılarında on beş kadar köyün kente dönüştükleri ve sonunda, siyasal farklılaşmanın gelişip devletin oluşmasıyla kent devletleri biçiminde uygar toplumun ilk hücreleri oluşmuştu (Şenel, 1991; s.231).

Gordon Childe *Tarihte Neler Oldu* adlı eserinde Mezopotamya'da şehir devrimi olduğunu belirtir. Bu bölgede var olan Sümer ülkesi ilk şehirlerin gelişmesi için uygun şartlara sahipti. İlk yerleşme yeri olarak bilinen Eridu'da belirlenen bir sunak sürekli değişikliklerle büyük bir tapınak haline dönüşmüştür. Bu kırsal bir yerleşimin şehir haline dönüşümünün bir işaretidir. Sümer ülkesinde Ereğ, Eridu, Lâgaş, Ur, Umma, Khafajah gibi şehirlerin varlığı bilinmektedir. Childe buradaki şehirlerin bir sur ve hendekle çevrilmiş; dış baskılara karşı koruma sağlayan, ilk kez kendine özgü bir dünyayı yarattıklarını ifade eder. Bu şehirler geniş araziler üzerinde ve hatırı sayılır bir nüfusa sahiptiler. Bunların nüfuslarının 12.000 – 36.000 arasında değiştiği kabul edilmektedir. Childe bu şehirleri şöyle betimler;

Bu yeni insan topluluğunun manevi ve ekonomik birliği, en açık olarak, yapay bir tepe üzerinde kurulmuş ve üzerindeki yapılar arasında yüksek bir zigguratın diğerlerine üstten baktığı, fakat aynı zamanda içinde tahıl ambarları, depolar ve dükkanların da bulunduğu tanrıların tapınaklarında dile getirilmiştir. Kabilelerin ve klanların temsilcisi olarak tanrılar, toplumsal emekle yaratılan çiftlik topraklarının sahibiydiler; kasabada otlaklar toplumun ortak malı olarak kalırken, tarım toprakları daha o zamandan açıkça bireylerin mülkiyetine geçmiş görünürler (Childe, 1995; s.86)

İlk şehirlerin kuruluşunda dinin, ekonomik sistemin özel mülkiyetin rolü belirleyici görünmektedir. Tanrılar ve tanrıçalara ait mülklerin bir kısmı ailelere dağıtılmış durumdaydı. Tapınaklarda köleler, küçük ve büyük baş hayvan bakıcıları, çeşitli hizmetleri üretenler bulunmaktadır. Böylece tapınak bir çeşit tanrısal “ev” niteliğindedir. Burada işler uzmanlaşmış insanlar tarafından yapılıyordu. Bu uzmanlar (zanaatkârlar) tanrının tahıl ambarlarında toplanan artı ürün ile besleniyorlardı. Tapınakta çalışanları gösteren listelerde tacirler ve satıcılar da bulunuyordu. İthalat alüvyon ovasında yaşamak için zorunluydu. Özellikle bakır, tunç, kalay, gümüş, kereste, el değirmenleri için taş vb. maddeler şehir halkı için gerekliydi. Childe Anadolu’nun Sümer kentleriyle olan ticaret ilişkisini şöyle açıklar;

İkinci bin yılın başında, Küçük Asya yaylasında Kaniş’de (Kayseri yakınıdaki Kültepe) kurulan ve Türkiye’deki maden ocaklarından çıkarılan bakır, gümüş ve kurşunun ihracatıyla uğraşan bu tür bir ticaret kolonisine ait birçok ticaret belgeleri ve mektuplar zamanımıza kalmıştır (Childe, 1995; s.88).

Childe, ticareti şehirlerin varlıklarını korumaları yolunda asal bir öge olarak görür. Öyle ki ticaret malların değişimi yanında şehrin nüfus yapısını da değiştirmektedir. Tüccarların yanında zanaatkârlar da ürettiklerini şehirlerde satıyorlardı. Childe’nin eski Sümer şehirlerinde bulunan kayıtlardan çıkarıldığına göre, Baştanrının eşi olan tanrıça Baü’ye ait topraklar halka paylaştırılmış ancak bazıları 3.5-11 dönümü kullanırken tapınak üst düzey bir yönetici 156 dönümlük toprağı kullanabiliyordu. Bu da toprağına bağlı sınıflaşma anlamında gelmektedir: Tapınağına (tanrı evine) bağlı rahipler, kiracılar, ücretliler, köleler. Ortakçılar ve tarım işçileri emeklerinin karşılığının ancak bir kısmını alabiliyorlardı (Childe, 1995; s.88)

İlk kentlerde açık bir sınıflaşma olduğu görülmektedir. Yönetici elitler, tüccarlar, kiracılar, zanaatkârlar, kölelerden oluşan farklılaşma üzerine kent toplumu inşa ediliyordu. Artı-ürünün az sayıda kimsenin elinde toplanması toplumun sınıflara bölünmesi anlamına geliyordu (Bal, 2006; s.33)

Yerel tanrılar birliği başkanının yeryüzündeki temsilcisi olarak şehir yöneticisi, birçok “tanrı evlerini” (bu kez mecazi anlamda) daha geniş bir aile biçiminde birleştirdi. Lagaş’ta vatandaşlar, taptıkları birçok tanrıları,

ataerkil bir ailenin üyeleri gibi birbirleriyle akraba olarak düşündüler. Böylece, Urukagina zamanında İshakku (kral) Baştanrı Ningursu'nun başrahibi idi. İshakku savaş şefi olarak vatandaşlar ordusuna komuta ediyordu. Bununla birlikte, yazılı tarih devirlerine ait en eski belgelerde, savaşa gidenlerin ve zafer kazananların şehirlerin tanrıları oldukları yazılıdır (Childe, 1995; 88).

İlk şehirlerde sistemin en üstünde her şeyin hakimi o şehrin baş tanrısı ve eşi, onun altında o şehrin yöneticisi ve eşi bulunuyordu. Bundan sonra diğerleri. Şehrin yöneticisi baş rahip olarak dini kimliğe, komutan olarak askeri kimliğe, yönetici olarak siyasi kimliğe sahipti ve bu gücün bir elde toplanması anlamına gelmektedir. Bu durum totaliter bir devletin varlığına işarettir. Bu devlet halkından vergi alıyor bunun karşılığında güvenliğini sağlıyordu. Böylece şehir ve devlet bir bakıma bütünleşmiş olarak şehir-devleti (site devleti) şeklinde karşımıza çıkmaktadır. (Bal, 2006; s.33)

Childe Neolitik köylerde kentlerin ayrıldığı noktaları özetle şöyle belirlemektedir. Kentsel yerleşimler büyüklük ve düzen açısından diğerlerinden farklıdır. Nüfus fazladır ve nüfusun meslekte uzmanlaştığı görülür. Kent toplumu kamu sermayesinin ortaya çıkmasını bu da büyük anıtların yapımını sağlamıştır. İktisadi yaşantıda kayıt tutma zorunluluğu yazılı tabletleri ve matematiği –dolayısıyla bilimi- ortaya çıkarmıştır. Yeni ulaşım ağları ticaretin gelişmesini yaratmıştır.

Kentlerin varoluş nedenleri, Gidon Sjoberg, Ortaçağ Avrupa'sında, Çin ve Hindistan'da kentleri inceleyerek kentlerin oluşmasında üç koşulu gerekli görür. Bunlar, 1. Tanış ve tarım dışı alanlarda ilerlemiş teknoloji, 2. Yaşama elverişli bir fiziksel çevre, 3. Yerleşmiş ve gelişmiş bir sosyal örgütlenme (Özkalp: 289-290).

Benzer biçimde kentlerin oluşmasının ön koşulları olarak iki temel özellik gösterilmektedir; 1. Kent sakinlerini beslemeye yetecek gıda fazlalığının elde edilebilir hale gelmesi; 2. Gıda üretim fazlalığını toplamak, depolamak ve yeniden dağıtmak için bir toplumsal örgütlenmenin olması (Timurtekin, Özgüç, 1988:415).

Murray Bookchin, *Kentsiz Kentleşme* adlı eserinde kentin kökenlerine ilişkin yapılan açıklamaların "kulak tırmalayacak " ölçüde teknolojik nitelikte olduğunu

belirtir. Bu açıklamalara göre kentin kökenleri, toprağı işlemenin buluşuna ve özellikle de hayvansal güce dayalı tanma dayanmaktadır. Cilalı Taş Devri'nde (Neolitik) toprağı işlenmesine imkân veren teknolojik yeniliklerin çiftçiler tarafından kullanılmasıyla ortaya çıkan ürün fazlasının kentin oluşumunda etkili olduğu belirtilmektedir. Maddi bolluk içindeki halkın, tarımsal uğraşları terk edip, becerilerini çömlekçilik, dokumacılık, metalürji, marangozluk kuyumculuk ve duvarcılık alanlarının yanı sıra idareci, rahip, asker ve sanatçı olarak da gösterdikleri kabul edilir. Bookchin, bu açıklamaları pek doğru bulmaz. Ona göre arkeologlarla ortaya çıkardıkları ilk kentlerin -örn *Çatalhöyük* ve *Kubbcnia*-yiyecilerinin çoğunu tarım yerine avlanma ve yaban bitkileri toplama yoluyla elde ettikleri belirlenmiştir. *Çatalhöyük* kentlerin varoluşunda ilk sıraya konulduğunda onun varoluşunda en önemli neden dinseldir. Kent ok başı ve bıçak yapımında kullanılan sert volkanik bir taş olan zengin obsidyen madeninin yanında kurulmuştur. Bu maden yörede yetişmeyen yiyeceklerle takas edilirdi. Kentte çok sayıda dinsel anıt bulunmuştur. Anıtların içinde mezarların fazlalığı göze çarpıyordu. Binlerce kişinin yaşadığı kentte çanak çömlek bulunmamasına rağmen, kaim duvarlar, küçük meydanlar, gösterişli sanat eserleri yer alıyordu. Bunlar Bookchin'e göre güçlü dinselliğin göstergeleridir. Yazar bu özel dununu genelleştirerek bir yargıya ulaşır; "kentlerin yükselişi tahıl ekiminin, sabanın ve evcil hayvanların "keşfi"yle değil, anıt *mezarlar*, kültürel uygulamalar ve doğalcı semboller yönünden zengin tapınaklar yardımıyla gerçekleşmiş olmalıdır." (Bookchin, 1999:45-52).

Bilim, bu tür genellemelerden sakınmalıdır. Tek bir faktöre dayanarak tüm kentlerin varoluşunu açıklayacak bir kuram baştan hata yapmaktadır. Oysa her kentin kendi öyküsü vardır. Sadece bazı kentler kuruluş bakımından daha fazla birbirine benzeyebilirler. Söz konusu benzerlikler üzerine genelleme yapılmış olsa bile bu tüm kentleri değil, o özelliğe sahip kentleri ifade edebilir (Bal, 2006; s.35).

Korkut Tuna, kenti ortaya çıkararak toplum güç ve ilişkilerini şöyle belirler; 1. Köy ve tarım ilişkilerinin mevcut sorunlarına dışarıdan müdahale eden ve askerî niteliği ağır basan *örgütleyici birlik*, 2. Bu birliğin müdahalesi ile mevcut toplum ve Üretim çerçevesinde yapılamayan işlerin yapılması yani sulama kanallarının açılması. Bu faaliyetleri tamamlayan bir biçimde *üretici güçlerin merkezi*

örgütlenmesi sonucunda tüm bu ve başka işlerin yapımını ve devamını sağlayacak *artık-ürünün* elde edilmesi.

Tuna'ya göre, ilk şehrin ortaya çıkışını açıklayan bu sistem, *topraktan* örgütlenme ve düzenlemelere bağlı olarak *artık-ürün elde edilmesini* sağlayarak *şehirde sanayi ile uğraşanları, hammadde alışı, rahipleri ve diğer toplum kadrolarını beslemektedir*. Bu durumda şehir *mevcut örgütlenme ve tarım artık-ürününe* ek olarak *sınai artık-ürünün katılması* ile kendi çevresi ile ilgili sorunların çözümünde yeni boyutlara ulaşacaktır. Bu çerçevede *yeni şehirler; hammaddeler, toplumlararası ilişkiler ve ticarete* bağlı olarak *yeni üretim, toplum örgütlenme ve denetim merkezleri* olacaklardır (Tuna, 1987: 125) (İtalikler yazara aittir).

Kentlerin varoluşu üzerine farklı hipotezler de ileri sürülmektedir. Biz burada konuyu tartışanların görüşlerine yer vereceğiz. İlk çalışma Ergon Eraest Bergel'in, "*Kentlerin Doğuşu*" adlı makalesidir. Bergel bu makalesinde Antik, Orta ve Modern Çağda kentlerin genel özelliklerini inceler. Kentin doğusuyla ilgili olarak bir "hipotez denemesi" yapar. Ona göre ilk kentler metal çağında ortaya çıkmıştır. Metalürjinin gelişmesi sonucu metal silah kullanan insanların taş silah kullananlara karşı askeri üstünlük sağlamalarına yol açtı. Neolitik çağın çiftçileri metal silahlara sahip olanlar karşısında boyun eğdiler ve onların adına üretim yapar hale geldiler. Böylece köleler ve efendiler şeklinde bir farklılaşma oldu. Efendiler egemenliklerini güvence altına almak için adalarda veya tepelerde yerleşmeye başladılar. Böylece tüm bölgeye hakim bir mevziden hem saldırı hem de savunma kolaylaşmış oldu. Bu askeri kaygılarla oluşan bu yerleşmeler kentlerin kuruluşunun ilk örnekleridir (Bal, 2006; s. 35).

Bergel bu hipotezinin dışında bazı uzmanların ilk kentlerin ilke birer köy olduğu ve yavaş yavaş kentsel merkeze dönüştükleri iddialarına sahip olduklarını belirtir. Ona göre, sırf nüfus artışıyla kente dönüşmüş neolitik bir köy olduğuna dair kanıt yoktur. Oysa o dönemde bazı kentlerin kırsal yerleşimlerden daha büyük olmadığı hatta askeri lider, rahip, onların aileleri ve maiyetleri, elit muhafızları ancak barındırdıklarına dair kanıtlar vardır. (Bal, 2006; s. 36).

Bergel'e göre, Antik çağda çok sayıda kent kurulmuştu. Mezopotamya'da, Mısır'da, Anadolu'da, Yunanistan'da, Roma döneminde vb. kentler vardı. İlk kentler

beylerin boyun eğdirdikleri köylüleri denetim altında tuttıkları müstahkem yerlerdi. Antik kentler çoğunlukla beyin kendinden daha güçlü bir efendiye bağlılık gösterdiği hükümran birer siyasi varlık durumundaydı. Başlangıçta kent ile kent devleti terimleri hemen hemen özdeşti. Kentlerin kırsal hinterlandı vardı ve orada yaşayanlar tebaa durumundaydılar. Kentte yaşayanların ayrıcalıklı bir hukuki konumu söz konusuydu. Roma'da yönetici sınıflar, tebaalarından o kadar katı bir şekilde ayrı tutulmaktaydı ki, bir *civis Romanus'un* (Roma yurttaşının) evlenmesinde geçerli olan prosedür *gentiles* (Aynı ataya dayandığı kabul edilen gens adlı klanların üyeleri) için uygulanandan farklıydı. Böylece yurttaşlar yurttaş olmayanlardan farklı haklara sahiptiler. (Bal, 2006; s. 36).

Bergel'e göre, Antik kentlerde siyasal hakimiyet kesin bir biçimde kurulduktan sonra işlevsel değişiklikler oldu. Ordu karargâhları saraylara dönüşürken, kendilerini zafere ulaştıran tanrılar için büyük tapmaklar inşa edildi. Yeni doğan ihtiyaçları karşılamak üzere zanaatkarlar çoğaldı. Bunlar saraya ve tapınağa lazım olandan fazlasını üretmeye başlayınca kent pazara, kentsel ürünlerin verildiği karşılığında kırsal ürünlerin alındığı bir merkeze sahip oldu. O dönemde de yerel, bölgesel ve "uluslararası" düzeyde pazarlar oluşmuştu. Gemi taşımacılığının gelişmesi özellikle son pazar türünün gelişmesini sağlamıştı (Bal, 2006; s. 36).

Bergel, antik kentlerde sosyal sınıflaşmanın var olduğunu belirtir. Mesleki uzmanlaşma artıkça, kent nüfusunun katman 1 asmasıyla bir aristokrasi ile ona bağlı kadrolar, tüccar sınıfı, zanaatkâr sınıfı ve düzenli bir geçimi olmayan yoksullar sınıfı ortaya çıktı. Bunların yanında kıt kanaat geçinen çiftçiler ve bütün katmanların altında ise köleler bulunuyordu (Bal, 2006; s. 36).

Kentlerin iç egemenliklerini kurduktan sonra birbirleriyle savaşmalarına değinen Bergel, bu sürecin kent devletleri içinde gücü olanların bölgesel devlet konumuna yükselmesini sağladığını belirtir. Bu olgu Yunanistan'ın aksine, Afrika-Asya'da çok erken dönemde ortaya çıktı. Bir kent devletinden imparatorluğa ulaşan Roma adını koruyarak kent devleti üstünlüğünü ifade etmiştir (Bal, 2006; s. 36).

Bergel'e göre, Roma'nın ikiye bölünmesinden sonra Doğu Roma/Bizans imparatorluğunda kentler ileri düzeyde merkezileşmiş bir otokrasiye bağlı birer idari merkez durumuna geldiler, yurttaşlar tebaaya indirgenirken kentler derin bir uykuya

daldı. Uluslararası ticarete devam eden Konstantinapolis dışındaki kentler çürüdü, siyasi bakımdan güçsüz kalan yurttaşlar ise asla birer *burgher* olmadı. Devlet görevlisi, zanaatkar, esnaf ve sefaletle gömülmüş dilenciler olarak varlıklarını sürdürdüler. Bergel'in çizdiği bu dramatik tablo yani merkezi otorite ile çevre arasındaki çelişki, Türklerin Anadolu'daki Bizans kentlerinin alınmasında etkili olmuştur. Birçok kent Türkleri kendi yönetimlerine tercih etmişler ve işbirliği yapmışlardır (Bal, 2006; s. 37).

Batı Roma'nın parçalanması feodalizmin doğuşuna yol açmıştır. Kentlerin önemi azalırken kırsal alanında köylülerin kontrolü ve çalıştırılmasını sağlamak için şatolar kurulmuştu. Bir zamanlar bir milyona yakın nüfusu olan Roma'nın nüfusu Karolenj döneminde 20 binin altına düşmüştü. Ortaçağın sonuna doğru zanaat ve ticaret sayesinde kentler yeniden canlanmaya başladı. Krallar ve onlara bağlı feodaller arasındaki çekişmelere rağmen kentler geliyordu. İtalya'da kent devletleri- Antik Yunandaki gibi- yeniden ortaya çıktı. Bunlardan ticarete ileri olan Venedik bir dünya gücü haline geldi. Bu kentlerin bağımsız orduların bulunması onlara siyasi güç kazandırıyor. Almanya'da da bazı kentler yarı egemen kent devleti statüsüne ulaştı. Britanya'da özellikle Londra önemli bir güce oluştu, kral pek hor gördüğü City (Londra'nın kent merkezi) tüccarlarıyla görüşmeye oturmak zorunda kaldı. Londra Magna Carta antlaşmasının taraftarlarından biri oldu. Belediye başkanı "Lord" unvanı aldı (Bal, 2006; s. 37).

Ortaçağ kentlerinde yurttaşlar özgürdü, ne serf ne de köleydiler; Ancak özgürlükler, hatta hareket serbestliği bile halâ sınırlıydı. Siyasi haklar kısıtlıydı ve birçok ülkede kent nüfusları, her an ellerinden gidebilecek bir otoriteyle yetinmek durumundaydı. Ticaretin önemi giderek daha iyi kavrandı. Kentlerdeki sosyal katmanlar içinde birinci sırayı arazi sahibi kent aristokrasisi oluşturuyordu. İkinci sırada -ya da soyluların olmadığı yerde birinci sırada- tüccarlar bulunuyordu. Üçüncüsü lonca üyesi zanaatkârlar, dördüncü sırada statüsü daha düşük zanaat ustaları geliyordu. Sabit işi olmayan hizmetkârlar, gezici esnaf ve dilenciler ise sınıf sisteminin en altında yer alıyordu. En üstteki üç grup arasında sürekli iktidar mücadelesi olurken, son İki grubun biç bir zaman siyasi hakları olmadı (Bal, 2006; s. 37).

Bergel'in modern çağdaki değişmelerle ilgili açıklamalarını şöyle özetleyebiliriz; Feodalizmden sanayi devrimine geçilirken kasabalar ve kentler büyümeye devam etti, meslekler, zanaatlar gittikçe daha çok ayrıştı. İşsizler, vasıfsız, sefil insanlar kentleri doldurarak bir tehdit unsuru oldular (Bal, 2006; s. 37).

Kendi üst tabaklar aylak aristokratların har vurup harman savurduğunu, ülkedeki zenginliğin yaratılmasında kendi rollerinin önemli payı olduğunu kavramaya başladılar. Burjuvazi kendini beğenmiş soylulara göre çoğunlukla daha zeki ve eğitilmiş olduğu halde, bütün önemli siyasi makamlar aristokratların elindeydi ve üstelik onların çocukları askeri rütbe alma ayrıcalığına sahipti. 18. yüzyılın sonlarına doğru devrimci değişimler meydana geldi. Fransız Devrimi, kral ile aristokrasinin siyasi tekeli kırıldıysa da burjuvazinin tam bir hakimiyet kurması için yüz yıldan fazla bir zaman geçecekti. Yavaş yavaş sınıf bilinci gelişen gerçek sanayi proletaryasının ortaya çıkmasıyla "ayaktakımı" ortadan kalktı. İşçiler sayıca diğer kentli nüfusu geride bırakmalarına rağmen yine de oy hakkından yoksun ve korunmasızdılar. Kentin geniş bölgeleri sefil çalışma koşulları yüzünden kasvet dolu kenar mahallelerle doldu. Sanayileşme ile eski zanaatların çoğu ortadan kalkınca iflas edenler de işçi sınıfına katıldı (Bal, 2006; s. 38).

Modern çağın kentine ait özellikler hakkında Bergel'in söylediklerini şöyle düzenleyebiliriz; 1. Bu çağın kenti 19. yüzyılın ürünü olan sanayi kentidir. 2. Tek başına korunan kentler yerine ülke savunması önem kazanmıştır. 3. Kentlerin siyasi ayrıcalıkları ve kentlere karşı siyasi ayrımcılık ortadan kalkmıştır. Kent içindeki siyasi ayrıcalıklar da geçmişte kalmıştır. Evrensel oy hakkı ile üst sınıfların hegemonyası da sona ermiştir. 4. Siyasi olarak kentler artık sadece yerel özerkliği olan birer idari merkez durumundadır. 5. Modern kentin sınıf yapısı artık hukuki ayrımlara dayanmaz. Hukuki eşitliğin yanında grup prestiji, statü ve ekonomik koşullar bakımından farklılıkların bulunması, önceden bilinmeyen gerilimler yaratmaktadır (Bergel, 1996; s. 7-14).

Batı dünyasında kentlerin orta çağdaki durumlarını analiz eden Poggi, kentlerin hem yoğun bir nüfusu barındırarak üretim ve ticaretle uğraştıklarını hem de siyasal açıdan özerk birimler olduklarını belirtir. Bu kentler özerkliklerini ya bölgesel hükümdar ve onun temsilcilerinin (İtalya ve Almanya'da başrahipler gibi), ya da

feodal lordların, ya da her ikisinin birden açık muhalefet ve direnişlerine rağmen kazanmışlardı. Bu nedenle kentlerin yükselişine zamana kadar hangi düzeyde olursa olsun lord- vassal ilişkisine dahil iki tarafın yönetimindeki sisteme yeni bir siyasal güç ekledi. Bölgesel hükümdar ile vassallar arasındaki değişen dengede, bir tarafın diğerine karşı kullanabileceği bu gücün dikkate alınması gerekiyordu. Ancak sorun bu kadar basit değildi. Kentler, yüzyıllardır süregelen çöküntü ve terk edilmişlikten sonra yeniden güçlendi. Tek tek güçsüz olan bireylerin ortak hareket edebildikleri merkezler kurmalarına yol açtı. Böylece kentler tüzel yapısı olan birtakım haklar iddia ediyorlardı. Diğer bir deyişle birey bu haklara kendi içinde birliği olan bir topluluğun Üyesi olduğundan dolayı sahipti. Kentler kendi başlarına güçsüz ancak eşit olan bireylerin kaynaklarını ve özgür iradelerini birleştirmeleri sonucunda güç ve siyasal özerkliklerini elde ettiler. Bu birlikteliklerde arkadaşlık ve dostluk anlamına gelen "genossenschaft" kavramı ilham kaynağı idi. Özgür irade sonucu kurumsal bir toplu "potens" yaratmak, önemli olmakla birlikte askeri güçle desteklenmesi gerekiyordu. Kentler iki tür askeri kaynaktan yararlandı: İlki savunmaya yönelikti ikincisi de hem savunma hem de saldırıya yönelikti. Her ikisi de kentin giderek artan ekonomik gücüyle destekleniyordu. Kentte yaşayanları bir araya getiren dinamik bir işbölümü ve onları birbirlerine bağlayan öge, ticaret ve üretime ilişkin çıkarlardı. Kentlerin siyasal özerklik istemeleri ve askeri açıdan kendi kendilerine yetmeye çalışmaları, ticaret ve zanaatın yürütülmesini mümkün ve kârlı kılacak bir yasal çerçeve ve yönetim oluşturmak amacını güdüyordu. Feodal vassallar ve bölgesel hükümdarların amaçlarına kıyasla bu durum bir kez daha özgün bir gelişmeyi simgeliyordu. Kentliler kendi kendilerini yönetmek istiyorlardı ve bu istek, mala ve üretime yönelik bir yaşam biçiminin korunması ve zenginleştirilmesi için gerekli görülüyordu. Kent, feodal sisteme ilişkin kurallardan muaf tutulan bir hukuksal alan yaratmayı başardı. Böylece, kent dışındaki mahkemelerin yargılama imkanı ortadan kalkmış, kent yönetime ait binaların dokunulmazlığı ilan edilmiş, hukuki anlaşmazlıkların yasal düellolarla çözümlenmesi sona erdirilmiş ve hepsinden önemlisi, kentlilere özgür kişi statüsü verilmişti. Kentlerin bir kısmı (Flanders'deki kentler gibi) kendi aralarında yeminli ittifaka girerek, geniş alanlarla ilgili sorunları, bölgesel yönetim oluşturarak çözmeye çalıştılar. Kentlere siyasal özerkliklerinin yanı sıra, bölgenin yönetim sisteminde etkin ve sürekli bir katılım olanağı tanıyacak yeni yapıların kurulması gerekiyordu. Belirli bölgelerin yönetiminde hükümdarlarla

işbirliği yapan meclisler, parlamentolar, divanlar, estate'ler vb. bu yapıların en önemlilerindendi. Bu kurumlarda ruhban sınıfı ve feodal güçler de vardı ve hatta onlar ilk dönemlerde önceliğe sahiptiler. Kentlerin siyasetle uğraşması feodal sınıfın aleyhine bölgesel hükümdarların lehine olmuştur. Böylece yeni bir yönetim biçimi oluşmaya başlıyordu (Poggi, 1991: 54).

İlk Kentlerin Varoluşunu Açıklayan Kuramsal Yaklaşımlar:

İlk kentlerin nasıl ortaya çıktığına ilişkin çok sayıda açıklama bulunmaktadır. Bir kısmı yukarıda açıklanmıştır. Genel olarak kuramlar Şöyle sınıflandırılabilir (Aslanoğlu, 1998: 17-23).

1. Hidrolik Toplum Kavramı ve Artı Ürün
2. Ekonomik Kuramlar
3. Askeri Kuramlar
4. Dinsel Kuramlar

1. Hidrolik Toplum Kavramı ve Artı Ürün; Bu kuram çerçevesinde toprağın değeri ve iklim koşulları önem kazanmaktadır. Toprak ve iklim koşullarının uygun olduğu durumlarda artı ürün ortaya çıkar. Artı ürünle birlikte sosyal tabakalaşma ve kentleşme ortaya çıkmaktadır. Kentsel dönüşümü artı ürün sağlamaktadır. Sulama ve tarımın gelişmesi artı ürünü çoğaltırken bürokratik kontrol gelişmiş ve böylece kentin idari yapısı oluşmuştur. Ne var ki kuramın ifade ettiği sulama ile bürokrasinin oluşumu arasındaki zorunluluk her yerde kanıtlanamamıştır.

Artı ürünün kentleşmeyi desteklemesi için bazı koşulların varlığı gereklidir. Bunlar: 1 Yerleşik tarım 2. Yüksek yoğunluklu nüfus 3. Değiş-tokuş esasından dağıtım esasına geçilmesi.

Hidrolik toplum fikri ekolojik anlatımla ilişkilidir. Yapılan araştırmalarda hidrolik toplumun şu süreçlerden geçerek oluştuğu ifade edilmektedir; Yağmurlamadan sulamaya geçiş, nüfus artışı, anıtsal binalar, sosyal tabakalaşma.

2. Ekonomik Kuramlar

Bu yaklaşımlarda kent; (1) İç değişim süreçlerinin yaratıldığı merkez-pazar yeri olarak, (2) Merkantil nitelikli uzun mesafe ticaret mekanı olarak ele alınır.

Mısır hiyerogliflerinde kent iki yolun kesiştiği bir daire ile ifade edilmektedir. Yollar pazarı, daire kentin koruyucu duvarlarını simgelemektedir. Pirenne'de de ortaçağ kentini ticaretin yarattığını vurgulamaktadır.

Pazar yeri kentsel yerleşim için anahtar rol oynar. Bu kuramlarda kentlerin pazar yerinden hareketle oluştuğu vurgulanmaktadır. Kentsel ticaretin önemli olduğu fakat tek başına ticaretin kenti oluşturmada belirleyici olmadığı konusunda tartışmalar bulunmaktadır.

3. Askeri Kuramlar

Mısır hiyerogliflerinde kenti simgeleyen daire ile gösterilen duvarlar insanların savunma amaçlı olarak bir araya geldiklerini göstermektedir. Kentlerin kuruluşunu güvenlik noktasında açıklayan bu kuramlar da tartışılmaktadır.

4. Dinsel Kuramlar

Kent kutsal bir mekan olarak kabul edilmektedir. Din kentlerin kurulmasında belirleyici bir öğedir. Göçebe yaşantısından yerleşik yaşantıya geçişte sosyal kontrol mekanizmaları din ile sağlanmıştır.

2.3. Kentin Genel Özellikleri

Yerleşik bir toplum kendine şehirler inşa eder; çünkü toplumun bazı temel fonksiyonları çevredeki kırsal alanlar için en iyi bir şekilde merkezi bir yerde icra edebilir. Bir şehir, yoğunlaşmış, tarımsal olmayan insan yerleşmesidir. Şehirler aralarında idari, dinsel, ticari, sınai, toptancılık ve perakendecilik, ulaşım ve iletişim, eğlence, eğitim ve koruma hizmetleri de olan çok çeşitli hizmetler sunarlar. Herhangi bir şehrin hizmetlerine ihtiyaç duyan ve kendisine çektiği bölge onun 'hinterland'ıdır (Tümertekin ve Özgüç, 1998; s.412).

Bu açıklama bize kentin sadece kentliler için değil fakat aynı zamanda öncelikle kenti çevreleyen kırsal alanda olmak üzere tüm kırsal alanda yaşayanlar için hayati bir önem taşıdığını, kır ve aslında birbirini ürettiklerini, beslediklerini göstermektedir. Kent kırın karşıtı değil fakat onu üst düzeyde tamamlayıcıdır (Bal, 2006; s.41)

Muarry Bookchin'ne göre, kent ortaya çıkışıyla birlikte, bütünüyle yeni bir toplumsal arena, kişinin ikametinin ve ekonomik çıkarlarının yavaş yavaş kan bağına dayalı atalık özelliklerinin yerini alacağı, belirli bir toprağa bağlı bir toplumsal arena oluşturdu. Kent böylece biyolojik soy ve akrabalık grubu olguları yerine, ikamet ve ekonomik çıkar gibi toplumsal olguları geçirdi. Toplumsal kurumlar ve evrensel insani birliğin gelişimi, popüler cemaati toplumsal yaşamın arka planına iterek toplumda öne çıktı. Akrabalık giderek aile işlerinin özel alanına çekildi. Kentlerde yabancı veya 'dışarıklı' artık kendisine daha güvenli bir yaşam alanı bulmaya başladı. Geleneksel dinsel inanışlar kent dillerine dönüştü.

Kentler mistisizm, keyfi iktidar, içe kapalılık, bireyin aristokratik ve dinsel seçkinlere itaat etmesi gibi niteliklerce belirlenmiş bir dünyaya akılcılığı, bir parça tarafsızlık adaleti, kozmopolit bir kültürü ve daha fazla bireyselliği getirmeye çalışırlar (Bookchin, 1999; s.88).

Kentin varoluşunu akılcılığın ve adalet duygusunun gelişmesi bağlamında olumlu gören Bookchin, kentlerle birlikte toprağın ve doğal kaynakların ortak mülkiyetinin yerine özel mülkiyetin aldığını buna bağlı olarak sınıflaşmanın (köleler, efendiler, roma özelinde pebler-patriciler-serfler-lortlar, proleterler-kapitalistler) gerçekleştiğini belirtir (Bal, 2006; s.41).

Bu durumda, olumsuz yönüyle baktığımızda, kent ortaya çıkardığı sınıfsal yapılarla, yarı yarıya yerleşmiş ya da tümüyle gelişmiş devletçi kurumlarla, özel mülkiyetin gelişmesini güçlendirmiş oldu. Hiyerarşi dediğimiz "kötülük" insanlığın "medeniyet" sayesinde edindiği bütün olağanüstü kazanımları lekelemiştir (Bookchin, 1999; s.89).

Kentler toprağa yerleşme, tarımsal üretim yapma, araç gereç kullanma artı ürün elde etme süreçlerinde ortaya çıktılar. Devlet gibi büyük örgütlenmeleri

gerçekleştirecek olgunluğa gelen toplumlar büyük kentler kurma ticaret endüstriyi geliştirme imkanına da sahip oldular (Bal, 2006; s.89).

Kent, genel olarak modern, estetik olarak daha güzel, temiz ve güvenli ve her alanda daha fazla çeşitliliği bünyesinde barındıran bir yerleşim birimi olarak algılanmaktadır. Kentte sunulan hizmetleri (eğitim, sağlık, ulaşım vb.) kalitesi diğer yerleşmelere göre daha yüksektir. Alt yapı yetersizliklere rağmen her zaman kırsal alanlara göre daha iyi durumdadır. Kent uygar, ölçülü ve saygılı davranışları (kent kültürü) yaşatan bir mekandır (Ayata ve Güneş Ayata, 1996; s.113).

Kent her şeyden önce üretimin rasyonelleşmesi, kentli yurttaşların yerel ve ulusal düzeyde yönetime katılması, açıkta yoğun iletişim, demokratikleşme demektir. (Bal, 2006; s.42).

Herhangi bir kentte aşağıdaki özelliklerin tamamını veya birçoğunu bulmak mümkündür. Bu özellikler;

- 1- Kent heterojen bir sosyal gruptur. (Çeşitli etnik gruplar, meslek ve kültür grupları, sosyo-ekonomik sınıflar)
- 2- Büyük nüfusuna rağmen yerleşim alanının sınırları sonucu nüfus yoğunluğu vardır.
- 3- İnsanlar mekan bakımından yakın olmalarına rağmen sosyal mesafe bakımından birbirlerine uzaktırlar.
- 4- Kent şahsiyeti, ferdiyetin ve özgürlüğün gelişmiş olduğu bir çevredir. (Batıda yaygın bir ifade vardır: “Kent insanı özgür kılar”)
- 5- Kentte insanlar arasındaki ilişkiler geleneklerin hakim olduğu informel yollarla değil, formen ve rasyonel kanunlarla düzenlenir.
- 6- Uzmanlaşmaya dayalı, farklılaşmış formen iş organizasyonları yaygınlaşmıştır.
- 7- Yol ve ulaşım imkanları ile sosyal unsurların mekânsal hareketliliği ve sınıflar arasında sosyal hareketlilik ileri düzeydedir.
- 8- Kent kültürü dinamik bir yapıya sahiptir. Kentler, sosyal ilişkilere açık, sosyal-kültürel değişimin yoğun yaşandığı yerlerdir.
- 9- Kent, ekonomik imkanlar, sağlık, eğitim, bilim, sanat vb. bakımdan gelişmiştir.

10- Diğer taraftan kazalar, suç işleme, alkol, uyuşturucu bağımlılığı, sefalet, anomi (kualsızlık), yabancılaşıma vb. bakımdan sorunları da üretmektedir (Yörük, 1968; s.19-26)

2.4. Kentleşme Kavramı

Kentleşme belirli bir zamana ve ülkeye göre, kent olarak kabul edilen yerleşme birimlerinde nüfus yoğunlaşma hızı veya oranını vermektedir. Bu nüfusun değişimi ile birlikte görülen ekonomik ve toplumsal değişmeyi de belirleyen bir süreçtir. (Tatlıdil, 1989:4)

Kentleşmeyi başlangıçta ağırlıklı olarak köy-kent dikotomisi üzerinde açıklama eğilimi vardı. Köyün bilinen özelliklerinden farklılaşarak oluşan yeni yerleşim yerleri kentlerdi. Kenti oluşturan sürece ya da kentin oluşması sırasında ortaya çıkan yapısal değişmelere **kentleşme** deniliyordu.

Kentler, ilk ortaya çıkışlarından sanayi devrimine kadar çoğunlukla bir azınlık deneyimi olarak kalmış, sanayileşmeye kadar işlevsel ve yapı açısından çok az bir dönüşüm geçirmişlerdir. Sanayileşme ise, kentlerin hızla büyümesine ve bir olgu olarak kentleşmenin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yani çağdaş manada kentleşme, nüfus hareketleri ile birlikte ortaya çıkmıştır.

Kentleşme konusunda farklı tanımlama denemelerini Barlas Tolun şöyle belirler:

Ekonomik-demografik tanımlar:

- “ Kırdan kente göç hareketi”
- “Milli gelir ve istihdam yapısında, ağırlığın tarımdan hizmetlere ve sanayiye kayması ile ilgili, evrensel ve sayılaştırılabilir bir süreç”
- “Ekonominin yapısal değişimi, tarımın modernleşmesi, nüfus yapısındaki değişimler vb. nedenlerin bir sonucu.”

Sosyo-ekonomik tanımlar:

“Sanayileşme ve modern hizmet sektörleriyle aynı yön ve hızda geliştiği, mekana bu sektörlerle aynı biçimde yayıldığı ve istihdamdaki niteliksel gelişmelerle ilişkisi kurulduğu ölçüde ekonomik ve toplumsal gelişmeyi hızlandırıcı bir etken”.

Sosyo-politik-kültürel yada felsefi tanımlar:

- “Türü, yönü ve biçimi ne olursa olsun toplumdaki yapısal değişmelerin bir göstergesi”

- “Ekonomik, toplumsal, siyasal ve kültürel faaliyetlerin mekana yansımaları ve mekanı biçimlendirme süreci” (Tolan, 1991:161)

Tolan’a göre kentleşme, hem kırsal bir toplumun kentsel bir topluma dönüşme süreci, hem de kentsel mekanın ve toplumsal pratiğin değişme ve evrimleşme sürecidir.”

Tolan kentleşmenin Batıda sanayileşmeye paralel olarak geliştiğini oysa birçok Afrika, Latin Amerika ülkesinde ve kısmen Asya’da kentleşmenin başlaması ve kentlerin doğuşunun 19. Yüzyıl sömürgeciliği ile birlikte yaşandığını belirtir. (Tolan, 1991:161-163)

Yakut Sencer, kentleşmeyi her şeyden önce demografik bir olay olarak kabul eder. Kent nüfusunun büyümesi doğal artış ve göç ile sağlanır diye açıklar.

Ruşen Keleş’e göre, kentleşme olgusu bir toplumun ekonomik ve toplumsal yapısındaki değişimlerden doğmuştur. Kentleşme, sanayileşme ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve bu günkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplumun yapısında artan oranda örgütlenme, uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikimi sürecidir.

Hande Suher’e göre, kentleşmenin, kentsel nüfus birikimi ve kentsel karakteristiklere sahip olma, kentli kılınma hali olarak anlaşılması gerektiğini savunur. Ona göre, kentsel karakteristikler nüfus büyüklüğü, nüfus yoğunluğu, yerel örgütlenme, sosyal tabakalaşma, kurumsallaşma, örgütlenme üretimde farklılaşma ve

uzmanlaşma ile belirlenir ve aynı zamanda kentsel mekan içinde kentsel işlev bölgelerinin oluşumu ile kentin fiziksel mekanına yansır. (1991:104)

İhsan Sezal, kentleşmeyi “dar mekanlı” cemaat hayatından, “geniş mekanlı” bir cemiyet (toplum) hayatına geçiş ve bu ikinci yaşama şekline göre yeni “sosyal münasebetler”e göre ve bunun gerektirdiği “yeni teşkilatlanmalara giriş” olarak açıklar. (1992:22)

2.5. Kentlileşme Kavramı

S. Kemal Kartal, kentlileşme üzerine yaptığı çalışmasında Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye’de Kentlileşme (1992) kentlileşmeyi “ekonomik” ve “sosyal” boyutlarıyla açıklar. Ona göre “ekonomik bakımdan kentlileşme” kişinin geçimini tamamen kentte veya kente özgü işlerde sağlıyor duruma gelmesiyle gerçekleşir. “Sosyal bakımdan kentlileşme” ise, kır kökenli insanın türlü konularda kentlere özgü tavır ve davranış biçimlerini, sosyal ve tinsel değer yargılarını benimsemesi ile gerçekleşir.

Kartal’a göre bunlara paralel olarak kentlileşme “ekonomik mekan” ve “sosyal mekan”da gerçekleşir. “Ekonomik mekan” kişinin “alt yapısı”nı oluşturan tüm ekonomik ilişki ve faaliyetleridir. “Sosyal mekan” kişinin “üst yapısı”nı oluşturan benimsediği-özümlediği tüm sosyal ve tinsel değerlerini, tavır ve davranışlarını kapsar.

Herhangi bir zaman kesitinde, kentlileşme sürecini yaşayan bir kişinin “ekonomik mekanı” ve “sosyal mekanı” değişik oranlarda, kırsal ve kentsel öğeleri içerebilir. Kırsal insanın kentsel insana dönüşmesi sürecinde (kentlileşme süreci) bu iki mekanın kapsamı kırı yavaş yavaş dışlayarak, kenti adım adım kapsar duruma gelmektedir.

Kentlileşme kente göç edenlerin *yeniden sosyalizasyon sürecini* anlatır. Sosyalizasyon bireyin içinde bulunduğu aile, meslek grubu, arkadaş grubu vb. sosyal grupların ve toplumun değer-norm sistemini, davranış kalıplarını içselleştirmesidir. Göç edenler ve kentte yaşayanlar kent toplumunun değer-norm sistemini, kentli insanın düşünme, davranış biçimlerini ve giderek yaşama biçimini benimserler.

III. BÖLÜM

GÖÇ VE KENTLEŞME BAĞLAMINDA GECEKONDULAŞMA / GECEKONDU(LAR)

3.1. Gecekondulaşma ve Türkiye’de Gecekondulaşmanın Nitelikleri

Konuşma dilimize 1940 yılından sonra girmiş bulunan gecekondu için, çeşitli tanımlar yapılmıştır. Bu tanımlardan birine göre, gecekondu, imar yasalarına aykırı olarak, .oğu zaman ilkel, denetimsiz ve sağlık koşullarından da yoksun olarak acele yapılmış konutlardır. Resmî bir kaynakta ise, gecekondu, kendisine ait olmayan yerde, imar yasalarına, sağlık ve fen kurallarına aykırı olarak alelacele yapılmış bir barınak olarak tanımlanıyor (Keleş, 1972; s.176).

Gecekondu yalnızca ülkemize özgü bir olgu değildir. Gelişmekte olan ülkelerin çoğunda, gecekondu vardır. Bu ülkelerin kentleri de gecekondu olgusuyla karşı karşıyadırlar. "Bunlar Meksikada Jecale, Panamada, Rancho, Brezilya'da Mocambo, Arjantin'de FevaJa, Tunusta Gourbeville, Cezayirde Casballi, Fas'ta Bidonville, Hindistanda Bustee gibi isimlerle anılmaktadır (Keleş, 1976; s. 118).

Gecekondu, Türkiye'de kırsal ile kent arasındaki nüfus ve kaynak akımlarının en somut sonucudur. Kırsaldaki çözülme sonucu Türkiye'de büyük boyutlara ulaşan nüfus kentlere akmaktadır. Kırsal çözülmenin sağlıklı biçimde gerçekleşmesini amaçlayan kamu politikaları çok yetersiz kalmıştır. Kentteki yoğunlaşmada sağlıklıdır. Kentteki yoğunlaşmanın türlü alanlarıyla (konut-arsa-istihdam, sosyal ve fiziksel alt yapı vb.) ilgili tutarlı kamu politikaları yoktur, ya da olanaklar yetersiz kalmıştır ve uygulanamamıştır. Bu nedenle, kırsaldan kente göç eden nüfus, hemen her alandaki sorunlarına kendi olanaklarıyla çözümler bulmaya çalışıyor. En başarılı olduğu alanda gecekondu yaparak yalnız "barınma" sorununu çözmüyor. Bir yatırım olarak kullanıyor onu. Kentteki biriktirenlerini ve kırsaldan aktardığı kaynaklar, önemli ölçüde gecekonduya yatırıyor. Böylece hem "barınıyor", nemde servet biriktirerek "sosyal güvenliği sağlıyor". Ancak tek tek kişiler açısından yararlı gibi görülen bu işleyiş, büyük toplumsal kaynakların israfı sonucunu doğuruyor (Kartal, 1983; s.37-38).

26 Temmuz 1966 günü benimsenen 775 sayılı gecekondular yasasının 2. Maddesi gecekonduyu şöyle tanımlıyor. "Bu konuda sözü geçen (gecekondular) deyimi ile imar ve yapı işlerini düzenleyen mevzuata ve genel hükümlere bağlı kalmaksızın kendisine ait olmayan arazi ve arsalar üzerinde, sahibinin rızası alınmadan yapılan izinsiz yapılar kastedilmektedir. Yapının niteliği hiç söz konusu edilmiyor. Konunun önemli bir toplumsal içeriği olduğu daima savsaklanıyor (Şenyapılı, Önder, 1981; s.41,42).

Aynı yasayı değerlendiren alan Tekeli ve Keleş, yapılan gecekonduların yalnız yapısal özellikleri değil, fakat konutların alt yapı hazırlıklarının olmaması (yol-kanalizasyon-aydınlatma-akarsuyu-ulaşım gibi) da gecekondular mahallelerinde oturanların alt gelir grubunda yer alan grup veya topluluklar olduğunu gösterdiğini belirtmektedir. Türkiye'de gecekondular sorununa yönelik araştırma yapan yazarlarda da bu yaklaşım görülmektedir. Gecekonduların gelir düzeyi düşük kentsel yaşama sonradan katılan grupların kent yaşamında tutunabilmeleri için bir girişimci oldukları ileri sürülür. Gecekondular sorununun ise gelir düzeyinin yükseltilmesi ve sosyal güvenliğin sağlanmasının birincil hedef olarak ele alınmasıyla mümkün olacağı şeklinde yorumlamaktadır.

Geleneksel tarımdan endüstrileşmeye geçiş içinde, kırdan kente, göç edenlerin kentlerde oluşturdukları gecekondular, hem kentsel özellikleri nemde kırsal özellikleri taşıyan toplulukları belirlemiştir. "Gecekondular yerleşme bölgeleri kırdan kente göç edenlerin barındığı bölgeler olarak bir yanıyla geleneksel kırsal diğer yanıyla kentsel modern yaşam biçiminin bir arada sürdüğü yerlerdir."²

Kırdan kente göç eden kitlelerin sorunlarını çözümleme biçimleri karşımıza gecekonduları çıkarmaktadır. "Ne yeni bir konut satın alabilecek, ne de kiralayabilecek gücü olmayan yeni kentliler, barınma gereksinimlerini en ucuz yoldan giderme çabasındadırlar (Kartal, 1983; s.37). Böylece göç edenler "kentlerde geliştirdikleri gecekondular olgusunun işlevini genişleterek konut gereksinimlerini karşılayan sosyal bir olgu (!) niteliğine sokmayı başarmışlardır. Yönetimin çözemediği konut sorununu böylece çözmüşlerdir (Doğan, 1980; s.65).

² Özen, Sevinç, Seminer Der. Ege Üni Edeb. Fak. Yay. İzmir 1985, s.4

Gecekondu "sık sık siyasal tartışma gündemine getirilen sorun oldu. Gecekondu denilince tek bir soruya yanıt arandı. Genellikle gecekonducular yürürlükteki yasaya bir fıkra eklenerek 'meşrulaştınsın mı?' Hangi tarihe değin yapılanlar korunsun, hangileri yıkılsın? Oysa temeldeki nedenlere dokunulmaksızın herhangi bir soruna gerçek anlamda çözüm bulmaya olanak yoktur (Şenyapılı, Önder, 1981, s. 9)

Meselenin temellerine inildiğinde "Gecekondu diye adlandırılan söz konusu yapılar ortaya çıkıncaya dek, bu büyük güce ilişkin bir kaygı belirtildiğine tanık olunmuyor. Kentlerin gecekonduculardan ötürü çirkinleşmesini önlemek yolunda en yaygın uygulamanın anılan konudan yıkmak olduğu görülüyor. Ama yıkılanları sayısından daha çoğu yapılıyor.³

Sonuçta yıkılmakla başa çıkılmayacak sayıya ulaşıncaya, gecekonducular ve gecekonducularda yaşayanlar "seçmen" sayısı olarak azımsanmayacak ölçüde kalabalıklaşınca, belirli bir tarihe değin yapılmış olan gecekonducular "yasal" sayılıyor benimseniyor (Şenyapılı, Önder, 1981; s.7).

Kentte sürekli bir işe ve güvenceli bir konuta sahip olmamaktan dolayı ve kentteki biriktirimleriyle köyden getireceği kaynakları değerlendirebileceği olanakların bulunmaması yüzünden, kırdan kente göçen kişiler göçten sonra kıra kaynak aktarmaktadırlar. Kentteki güvencesiz duruma karşı köy kanalını böylece açık tutmaktadırlar (Şenyapılı, Tansu, 1978; s.14).

Kıra aktarılan kentsel biriktirimler kırdan yeni konut yapımına eski konutların onarılması ve bunların içinin döşenmesine tarım araçları (traktör, pulluk, patoz, su motoru vb.) alımına, tarım tesisleri (kuyu, havuz, gölet, ark, çevirme vb.) inşasına ve yeni üretim denemelerine (bağ kurma, meyvalık yetiştirme vb) harcamaktadırlar. Fakat kente göçmüş kişinin artık köyde sürekli oturması söz konusu olmadığı için ve zamanla ekonomik ve sosyal bakımdan kente köklü biçimde yerleşme gerçekleştiği için, köydeki tüm bu yatırımlar ya tamamen boş beklemekte, ya da gevşek biçimde kullanılmakta, ya da zamanla harap olmaktadır. Kentteki kişi bunları ya hiç satmamakta ve yatırdığı kaynağı tümünden kaybetmekte, ya da çok büyük fiyatlarla

³ Özensel, Ertan, Kentlileşemeyen Ailelerin Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Kökenine Dair Sosyolojik Bir inceleme, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üni., Sosyal Bilimler Est., 1992, Konya

satabilmektedir. Sonrada kentleşme sürecinin sağlıksız işlemesi yüzünden, başka bir anlatımla kentte yoğunlaşma (konut, istihdam yatırım alanları) ilgili kamu politikalarının yokluğu ve yetersizliği yüzünden kıra akan bu kaynaklar, hem kişi, hem de toplum açısından israf edilmiş olmaktadır. Bu nedenle harcanan zaman, emek ve kaynaklarla orantılı olacak biçimde kır kökenlinin yaşam düzeyi yükselmemektedir (Kartal, 1983; s.38-39).

Gecekonduunun üzerinde kurulduğu toprak, çok zaman bedelsiz elde ediliyor. Ya da oldukça düşük bir değere satın alınıyor. Kullanılan araç ve gereçler de oldukça ucuz sağlanıyor. Kısaca ucuza mal edilen bir konut türü, birinci özelliği ucuzluğu. Başka özellikleri de var, örneğin yapım sürekliliği zaman içinde gelir artışına ve beliren yeni gereksinimlere bağlı olarak, yapı hem niteliksel, hem de niceliksel gelişim gösteriyor (Özensel, 1992; s.17).

Gecekonduunun ekonomik düzeyi yükseldikçe, kentte çalıştığı işten elde ettiği gelir arttıkça gecekonduunun niteliği iyiye doğru değişiyor. Kararlı (istikrarlı) gelir sağlayan bir kentsel işte sürekli çalışabilme olanağı bulması durumunda, kentsel mekandaki yerleşimini de kararlı kalıcı duruma getirmek yoluna gidiyor (Şenyapılı, Önder, 1981, s. 40-41).

Türkiye'de gecekondu bölgeleri genellikle büyük kentlerin çevrelerinde yer almaktadır. Bu nitelikleriyle "gelişmiş ülkelerin büyük kentlerinde görülen ve hemen hemen kent merkezinde bulunan yoksul mahallelerinden bütünüyle ayrılırlar. Türkiye'de gecekondu olgusundan bahsederken bu gerçeği göz önünde bulundurmak gerekir. Gecekondu herşeyden önce Türkiye'nin ekonomik toplumsal yapısındaki değişimler sonucunda ortaya çıkan bir olgudur. Bizim ortaya koyduğumuz en önemli netice gecekonduların devamlı olarak yerlerinde durduktandır ve gecekondu inşaatının işçi sınıfının mesken ihtiyacını karşılayan Türklere has bir yol olduğunu kabul etmek gerekir".⁴ Yine aynı şekilde "gecekondu halkının Türkiye'de başka ülkelerde olduğu gibi ayrı bir yoksulluk kültürü oluşturmadığı, tam tersine belki de kentlere egemen olduğu" görüşü benimsenmiştir.⁵

⁴ Hart F.M.C. Zeytinburnu Gecekondu Bölgesi Arast. İto yay. İst.. 1969 s. 101

⁵ Kentsel Bütünleşme, T.G.A-V Yay., Ank., S. 239

Türkiye’de gecekondulu olgusu, genellikle kırsal bölgelerden maddi koşullardaki yetersizlik ve şehirdeki koşulların cazibesi, yani itici ve çekici kuvvetler nedeniyle şehre yönelik iç göç hareketleri sonucunda ortaya çıkmaktadır. Tam anlamıyla kırsal bölge yaşantılarını sürdüremedikleri gibi, şehir yaşantısının özellik ve koşullarına da yabancı olan gecekondulu, geçiş halinde bir toplum özellikleri içinde yaşantısını sürdürmektedir. Bu nedenle, bir taraftan kırsal bölge alışkanlıklarına sahip olan ve diğer taraftan şehirleşme sürecinin yarattığı sosyo-ekonomik ve kültürel koşulların etkisinde kalan bu nüfusun yeni bir ortam içinde yaşam zorunluluğu, kaçınılmaz bir takım sorunların ortaya çıkmasına sebebiyet vermektedir (Gökçe, 1976; s.s. 155).

Gecekondulu kentsel yaşam içinde kentsel yaşama uygun bir takım faaliyetlerde bulunmaktadır, örneğin gecekondular “örgüt kurmaktadır. Ancak bu örgüt çerçevesinde bir araya gelen üyeleri bir arada tutan kurdukları örgütün güttüğü amaçtan çok, bu kişilerin örgüt kurulmadan önce aralarında var olan bağlardır. Bu bağlar, akrabalık, arkadaşlık, benzeri kurumlar, hemşehrilik, mezheb birliği gibi geleneksel bağlardır”. Yani kentsel ortamda hakim olan ikincil ilişkilere rağmen gecekonduda birincil ilişkilerin hakimiyetindedir. "Gecekondulu, bu bağlamdan bağımsız salt ortak çıkarları için bir araya gelmekte güçlük çekmektedirler” (Heper, 1983; s.66).

Nitekim Kırayın belirttiği gibi; "Tek örgütlenme daha çok gecekonduları yıkılmaktan koruyan Gecekonduyu güzelleştirme demekleri etrafında olmaktadır. Böylece bu demekler "güzelleştirmekten" çok "koruma" demekleri ortaya çıkmaktadır. Gecekondulu ancak böyle son derece kritik bir konuda bir örgüt çerçevesinde bir araya gelebilmektedir (Heper, 1983; s.66).

Gecekondulu ailesi ise, geleneksel köy ailesinin özelliklerini kente taşımakta aynı zamanda kentli davranış biçimlerini de kazanmaya çalışmaktadır. Gecekondulu bölgelerinde aile bizimde, aile içindeki ekonomik işlevlerin değişimine uygun olarak yeni bir biçimde kazanmaktadır. Bu bazen gecikme ile gerçekleşme bile, sonuçta ekonomik işlevlerdeki farklılaşma aile içi ilişkileri de etkileyecektir. Buna göre gecekondulu ailesi yapısı şöyle bir değişim geçirmiştir. "Kırda geleneksel olarak aile bir üretim birimi niteliği taşımaktadır. Her bireyin üretime katkısı vardır ve bu açıdan

aile bağlarının egemenliğinde ortaklığa çalışmakta ve hep birlikte tüketim yapılmaktadır. Aile yapısı bu üretim yapısına bağlı olarak geleneksel geniş ailedir. Kente göç ediş dolayısıyla ailenin üretim birimi olma niteliğinin yitirilişi çekirdek aile özelliği kazandırmaya başlamıştır (Özensel, 1992; s.18).

Gecekondu ailelerinde, anne babaların kırdaki yetişmiş olması nedeniyle iki farklı kuşağın bir arada bulunması söz konusudur (Heper, 1983; s.66).

Gecekondu halkının geleceği ilişkin beklentileri oldukça yüksektir. Aslında bu beklentileri iki grupta odaklaşmaktadır. Birinci grup, konut ve gelir hususları gibi günlük yaşama ilişkin beklentileridir. İkinci grup ise, çocukların geleceklerine ilişkin beklentilerden oluşur. Her iki gruptaki beklentilerde gecekondu nüfusunun oldukça umutlu olduğunu otaya koymaktadır (Kongar, 1976; s.394).

Gecekondu kültürü ise, yalnızca geleneksel olarak nitelendirilebilecek öğelerden oluşmamaktadır. Bir kere gecekondu, kentte genellikle bir toplumsal ağ içinde yaşamını sürdürmektedir. Toplumsal ağın içinde "yüksek mevkilerde hemşehrisi olan bireylerde yer almaktadır. Diğer bir deyişle toplumsal ağ içerisinde bazı bireylerin genellikle hemşehrileri olan zengin bir iş adamı bir yüksek dereceli memur ve uzman uğraş sahibi tanıdıkları olmaktadır (Heper, 1983; s.55). Karpit'e göre, gecekondu, bu "patron-yaşama kurumu" yolu ile "sınıf duvarını" aşmaktan söz konusu kişilerle ilişki kurabilmektedir. Bu ilişki, zamanla toplumsal boyutlarda kazanmaktadır. Gecekondu böylece kent kültürü ile temas gelmektedir (Heper, 1983; s.65).

Gecekonduların kültür örüntüsüne modern öğeler ekleyen ikinci mekanizma "bazı gecekonduların modern sayılabilecek uğraşlara sahip olmaları yahut uğraşları dolayısıyla, eski kentlilerle aynı çatı altında bulunmalarıdır. Alt kademe yahut işçiler, teknisyenler, bazı semtteki dükkan sahipleri modern sektör ailelere hizmet sunan kişiler vb. gecekondu"dır (Heper, 1983; s.66), işte bu iki mekanizma yolu ile modern kültürel özellikler edinen kişileri oluşturmaktadırlar.

3.2. Gecekondu Olgusuna Yaklaşımlar

Türk sosyologları gecekondu olgusunu ele alırken genelde üç farklı yaklaşım içinde bulunurlar. Gerçekte bu yaklaşımlar kendi başına gecekondu olgusunu açıklamada yeterli oldukları söylenemez. Ama kentlileşmenin daha anlaşılır olabilmesi için bu üç yaklaşımı irdelemek faydalı olacaktır.

3.2.1. Tampon Kuramlar ve Tampon Mekanizmalar Yaklaşımıyla Gecekondu

Kıray (1964) tampon kurumu şöyle açıklar; “Tampon kurumlar yada tampon mekanizmaları sürekli olarak hızlı ve kapsamlı değişme zamanlarından ortaya çıkan, ne eski, ne de yeni yapıya ilişkin olan yalnızca değişmekte olun yapıda görülen, bütünleşmeyi sağlayan kurum ve ilişkilerdir.

Şüphesiz tampon kurumların değişme sürecinde bireyin, ailenin ve toplulukların gereksinimleri karşısında önemli bir etkiye sahiptir. Hızla değişen ve dışa bağımlı bir toplumsal ekonomik yapı sahibi ülkelerde ortaya çıkma eğilimi belirleyen gecekondu bölgeleri, tüm bir tampon kurum olarak ve tampon mekanizma olarak ele alınabilir. Bu böyle bir tampon kurumdur ki, içinde yaşadığı bireyi, yabancı ve düşman kent yaşamından korumakta, ona yaşama fırsatı sağlamaktadır. Yine gecekondu öyle bir tampon kurum ve mekanizmadır ki kentin öteki bölge ve ekonomik kesimleri ile hem bölge olarak, hem de bölgede yaşayan aile ve bireyler olarak, etkileşimi ve bu etkileşim yoluyla bütünleşmeyi de sağlamaktadır. Üstelik bu bütünleşme sırasında köy ile bağlan bütünüyle koparmamaktadır. Böylece belki de kentsel bölgelerin de üzerinde çok daha ulusal düzeyde bir bütünleşmenin mekanizmalarını oluşturmaktadır (Kongar, 1982; s.31).

Bu açıdan bakıldığında, gecekondunun bir tampon kurum olarak kente göç edenlerin konut sorununa bir çözüm getirmesinin yanı sıra gecekondunun kentle bütünleşmesini kolaylaştıracak mekanizmaları içerdiği söylenir (Özensel, 1992; s.18).

3.2.2. Marjinal Sektör Yaklaşımıyla Gecekondu

Bazı sosyologlar gecekonducululuğu, kentli nüfus açısından marjinal nitelik taşıdığını belirtirler. Örneğin Tekeli; gecekondu kesimini "şehrin modem kesitlilerine hizmet ederek, yeni iş imkanları bularak, daha çok kendi emeklerine dayanan düzensiz, örgütlenmemiş iş imkanları kullanarak, şehirde geçimlik bir gelir düzeyine ulaşabilen grup olarak tanımlar (Tekeli vd., 1976; s.54). Kongar ise "Marjinal gruplar ya da marjinal insanlar, toplumun genel toplumsal, ekonomik ve hatta kimi zamanda ahlaksal yapısı ile bütünleşmemiş kişi ve grupları" kapsadığını söyler (Kongar, 1982; s.32).

Şenyapılı da gecekondu olgusuna bu bağlamda yaklaşmakta ve "Göçenin toplumsal hareketliliği içerisinde daha yüksek gelir ve daha düzenli koşullar sağladığında, gecekonduculusuna kullanma mekanını arttıran ve kullanma mekanını farklılaştıran etkiler yapmaktadır. Zaman içinde tekrar örgütsüz işleri kaydığında, kayma derecesine bağlı olarak gecekonduculusunu geliştirme eylemi yavaşlar, giderek durur. Gecekondu mekanı bir kiracı ile paylaşılabilir, hatta bir başka iş kurmak amacıyla satılarak ana paraya dönüştürülebilir. Bu bağlamda marjinal kesimin yerleşme alanındaki yansıması olan gecekondu, ekonomik siyasal sistem tarafından benimsenmekte ve onun esnek niteliğini korumaktadır (Şenyapılı, Tansu, 1978; s.168).

3.2.3. Merkez-Çevre ya da Bağımlı Kentleşme Açısından Gecekondu

Merkez çevre kuramı "merkezdeki çok gelişmiş metropol ülkelerin çevredeki az gelişmiş olan ülkeleri sömürmekte oluşuna dayalı olarak geliştirilmiştir" (Kongar, 1982; s.25). Yine yazara göre gecekondu olgusu bu yaklaşımla ele alındığında, "esas olarak az gelişmişlik olayının boyutları aydınlık kazanmış olacaktır" (Tekeli, 1977; s.93-94). Konuya bu açıdan yaklaşan ve açıklamak isteyen Tekeli "dıştan alınan teknoloji ile bir ülkenin modem teknoloji kullanan kesimi tarafından biçimidir der.

Genel anlamda bakılacak olursa gecekonduculuşma, "merkez ülkelerin ekonomilerine bağımlı bir kapitalistleşme süreci içinde bulunan az gelişmiş çevre ülkelerindeki kentleşmenin görünümüdür" (Kongar, 1982; s.25).

3.3. Gecekondulaşma ve Kentlileşme İlişkisi

Diğer az gelişmiş ülkelerle birlikte, gecekondulaşma Türkiye'nin de bir toplumsal gerçeğidir (Göymen, 1982; s.81-82). Türkiye'de büyük kentlerde daha hızlı gerçekleşen kentleşme ile gecekondulaşmanın aynı zamanda ve hızda olduğundan bahsedilebilir. Bu nedenle gecekondu sakinlerinin tutum ve davranışları kentlileşme açısından önemlidir. Türkiye'de de bazı yaklaşımlar, kentlileşme açısından gecekondu sakinlerini, tampon bölge ve değişimin dinamik gücü olarak görmektedirler.⁶

Bunlardan bazıları ise şu şekildedir, Emre Kongar'a (1982) göre, gecekondu halkı; gerek geleceğe ilişkin beklentiler, gerek çocukları hakkındaki beklentiler, gerek dünya görüşleri, gerekse yaşam biçimleri bakımından kentlerin en değişken, en dinamik kesimlerini oluştururlar.

Kemal Kartal'a (1982) göre; gecekondu bölgesi, kırsal alandan gelen kişi için siyasal katılımı yönünden gelişim gösterdiği yerdir. Seçime katılma oranı, kentte kalış süresi arttıkça artmaktadır. Kırsal alanlardaki toplumsal baskının yokluğu ve kente uyum sağlamak için harcadığı çaba, gecekonduya yeni gelen bir kişinin siyasal katılımını sınırlamakla birlikte, zamanla gelişen bilinç sonunda daha yüksek bir katılım ortaya çıkarmaktadır.

Tansı Şenyapılı (1978) ise; az gelişmiş ülkelerin sanayi aşamasına geçişte oldukça yaygın bir biçimde uygulanan bir kalkınma modeli olduğu varsayımından hareketle Türkiye'de, "Gecekondu olgusu ekonomiye getirdiği olumlu ve olumsuz katkıları ile kesin bir kalkınma biçimini tanımlamış ve bu kalkınma biçimi kapsamında gecekondu nüfusu, kendi geliştirdiği çözümlerle birçok boyutta kent ile bütünleşemeyen büyük bir nüfus kitlesinin barınmasından doğacak ve sistemin güvencesini sarsacak sorunların çıkmasına engel olmuş" demektedir.

Türkiye'deki kentleşme süreci, dışa bağımlı bir nitelik taşımakta ve tarihte batı toplumlarında görülen kentleşme olgusundan çok farklı niteliklere sahip olduğu söylenebilir. Gelişmekte olan ülkelerde, kentli işgücünün önemli bir bölümü çağdaş

⁶ Güner, Aynur, Ankara'da Kentleşme Olgusu: Sosyo-Ekonomik Açından Farklılaşmış Bölgelerde Kentsel Davranışlar Araştırması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997, s.53.

kesimlerle bütünleşmemektedir. Gecekondulaşma ile ülkenin uluslararası ekonomik ilişkileri arasında bağlantı kuran görüşe göre; Gecekondulaşma, gelişmiş ülkelerin ekonomilerine bağımlı bir kapitalistleşme süreci içinde bulunan azgelişmiş ülkelerdeki kentleşmenin bir görünümü olarak ifade edilmektedir (Kongar, 1982; s.26-27).

Toplumların değişme süreçlerinde oluşan geçici denge ve bütünlüklerini sağlayan mekanizma ve kurumlara tampon kurumlar ve tampon mekanizmalar denilmektedir (Kongar, 1982; s.28) Türkiye'de de Kentlileşme ve kentleşme açısından gecekondulaşma tampon mekanizma olarak da kabul görmektedir. Bu görüşe göre; gecekondu; içinde yaşadığı bireyi, yabancı ve düşman kent yaşamından korumakta, ona yaşama fırsatı sağlamaktadır. Ayrıca, kentin öteki bölge ve ekonomik kesimleri ile hem bölge olarak, hem de bölgede yaşayan aile ve bireyler olarak etkileşimi ve bu etkileşim yoluyla bütünleşmeyi de sağlamaktadır. Bu bütünleşme sırasında köy ile de bağları bütünüyle koparmamaktadır. Böylece kentsel bölgelerinde üzerinde çok daha ulusal düzeyde bir bütünleşmenin mekanizmalarını oluşturmaktadır, hatta gecekondulaşma kendi başına, kır ile kenti köylülük ile kentliliği, çalışan işgücü ile işsizler ordusunu bütünleştirici bir rol üstlendiği iddia edilmektedir (Kongar, 1982; s.31).

Bu iddianın kentlileşme açısından değerlendirilmesinde yarar olabilir. Zira son zamanlarda kentlerin giderek köy görünüşü aldığı iddiaları da gündeme gelmektedir. Bir bakış açısına göre; gecekondu da yaşayanların, yabancılaştırma sorunu ile yaşadıkları toplumda, kentsel nüfusun geri kalanından daha fazla karşı karşıya olmadığı vurgulamaktadır (Kongar, 1982; s.34). Hatta, Türkiye'de, başka bazı ülkelerde olduğu gibi, ayrı bir yoksulluk kültürü oluşturmadığı (Kongar, 1982; s.35), tam tersine, belki de kentlere egemen olduğu ve kentsel kültürün yozlaşmasına yol açtığı (Kongar, 1982; s.47) iddia edilmektedir.

Bu görüşün ise, göç eden birinci kuşak için geçerli olduğu, ikinci kuşağın kendini hemen kentin gelişmiş kesimi ile karşılaştırdıkları, umutlarını, beklentilerini bu kesimin oluşturduğu değerlere göre biçimlendirmeye başladığı gözlemleri de çeşitli araştırmalarla ortaya konmaktadır. (Güner, 1997; s.57).

Bazı yazarlar ise gecekodu ve burada yaşıyan nüfusun, kentli nüfus açısından marjinal nitelik taşıdığına dikkat çekmektedirler. Bunlara göre; "Şehirde, modern kesimin dışında ve modern kesimce emilmeyen bir grup kalmaktadır. Bu grup büyük toplumsal bunalımlara yol açmadan şehir içinde varlığını sürdürmektedir. Ya modern kesime bir şekilde hizmet ederek, ya kendine yeni işler yaratarak, ya da düzensiz, örgütlenmemiş iş olanaklarını kullanarak ancak geçinecek bir gelir düzeyine ulaşır. Bu düzensiz, örgütlenmemiş grup şehirdeki marjinal kesimi oluşturur. Şehirdeki marjinal kesim kırsal alandaki marjinal kesimle ilişki içindedir ve kırsal kesimce beslenir (Tekeli, 1983; s.207).

Şenyapılı ve Görmez'e göre Türkiye'de, yeni göçenlerin kentleşmesini sağlayabilecek, yeterli gelir, kentsel bir iş, eğitim imkanı, kent kültürüne katılmayı sağlayacak kurumların eksikliği gibi sebeplerle, yeni kentliler; kentle bütünleşmekte zorlanmaktadırlar. Hatta, Türkiye'de gecekodu sürecini "kente yumuşak iniş" olarak tanımlayan bazı bilim adamları (Kıray, 1982; s.63-64) yeni kentlilerin kentsel davranış göstermelerinin çok uzun zaman aldığını belirtmektedirler. Zaman zaman, kentlerin kenar mahallelerinin kırsal yerleşmelere göre daha içe kapanık, kültür adacıkları haline gelerek "kente", "kentliliğe" karşı koymaya çalıştıkları da görülmektedir.⁷

⁷ Görmez, Kemal; Kent ve Siyaset, Yayınlanmamış Araştırma, s.15

IV. BÖLÜM

YENİLENEN/YENİLEŞEN KENTLER DÖNÜŞEN KENTLİLER

4.1. Kent Analizi ve Kentsel Dönüşüm

Meydana gelen dönüşümlerin bazısı hakkında kısaca düşündükten sonra, kent analizcilerinin şehir hayatında değişim sorununu nasıl incelediklerine bakmamız gerekmektedir.. Analizin gelişimi, modern dünyanın ortaya çıkışı ve bu dünyanın yorumu ve anlayışının gelişmesi ile yam ilişkidedir. Örneğin; sosyoloji modernliğin tüm yönleriyle keşfidir (Thorns, 2004; s.7).

Şehir üzerine yazan ilk yazarlar, kentsel büyümeyi ve şehir hayatının taşra ve kırsal alandan nasıl farklı olduğunu açıklamak için çaba gösterdiler. Bu nedenle, kentsel ve kırsal yaşam tiplerinin sınıflamasını yaratan 'karşıt' teorisinin güçlü geleneği, Teonies (1956) ve Durkheim (1960) gibi yazarlarla, bu geleneğin parçası olarak ortaya çıktı. Kişisel olmayan, büyük ölçekli, heterojen bir şehir aleminden ziyade, sık sık 'kaybettiğimiz dünya', küçük ölçekli kırsal alem, kişisel toplum için duyulan nostaljiyi yansıtan kentsel yaşam fikirleri sundular. 1920'li yıllarda, Amerika'da Chicago, ekolojik benzerlikler, Darvvinici rekabetçilik ve piyasa ekonomileriyle biçimlenen alternatif bir kentsel analiz geleneğinin merkezi oldu. Şehir, birbiri ardına gelen göç dalgalarına maruz kalıyordu ve bu olay, egemen süreçlerin birbirinin takipçisi olduğu görüşüne yol açtı. Daha sonra Chicago'da yazan VVirth (1983), kentleşme konusunu bir hayat şekli olarak ele aldı ve bunu boyuttaki değişmeler, yoğunluk ve şehrin heterojenitesi-nin bir sonucu olarak gördü. Bu süreçler ortaklaşa, kentsel yaşama daha çok karmaşıklık ve ölçek ekledi ve sosyal ilişkileri yakın bilgi ve samimiyete dayalı ilişkiden başlayıp kişisel olmayan ve biçimsel tabiatlı ilişkilere kadar değiştirdi (Thorns, 2004; s.8).

1970'lere kadar, 'ekolojik model' yaklaşım yönünden eksik görüldüğünden sürekli saldırıya maruz kaldı ve 1970'lerde kentsel yönetimselliği temsil eden Weberian ve Marksist teoriden etkilenen yeni analiz şekilleri ortaya çıktı (Pickvance 1976, Castells 1977a, Harloe 1977, Pahl 1977, Saunders 1981). Daha önceki teorilerin birçoğu 'ideolojik' olduğundan reddedilmişti ve odak sürecin biyolojik benzeri mecazlarından kentsel sistemin güç, politik süreç ve ekonomik belirleyicilerinin analizine kaydı. Aym zamanda, bu yapısal odakla sosyal hareketler

arasında aktörlük rolünün gittikçe daha çok tanınması birleşti. Bu başlangıçta, sınıfa dayalı hareketlerde ön plana çıkarılıyordu. Ancak şehir şekli ve yönü üstünde devinim ve mücadelenin temeli olan cinsiyet ve ırkın önemini anlamak için genişletildi (Thorns, 2004; s.8).

1980 ve 1990'lı yıllarda, küresel ve yerel değişimlerin analizi yemden önem kazandı. Bunun sonucunda, ekonomik yeniden yapılanma ve de-endüstriyalizasyon ve bunun aşağı yukarı şehrin mekansal ve sosyal yapısına getirdiği değişiklikler araştırıldı (Smith 1980). Bir süre için, neo-Marksist düzen ekolü sermaye birikimi şekillerini ve sosyal düzenin tabiatını araştırarak kentsel araştırma için düzenlemenin çoğunu sağladı. Sonuç olarak bunlar, büyük oranda 'Fordizm' den post-Fordizm'e geçiş açısından yazıldı ve kentsel istihdam ve işsizliği ve kentsel iş gücünün değişen profilini tanımladı (Massey 1984, Bluestone and Harrison 1986). Daha sonra 1980'lerde, şehir şekli ve biçimine en önemli etki olarak üretimden ziyade tüketimin rolüne daha fazla önem verilmeye başladı. Daha post-modernist-etkilenen analizleri kabul ettikçe, yakınlaşma yerine çeşitlilik, kentsel araştırmaya egemen konu oldu (Soja 1989, Johnson 1994a, Watson ve Gibson 1995). Amerikan postmodernist analizlerin çoğunun odağı Chicago ve New York yerine, şimdi tam bir postmodern şehir olarak görülen Los Angeles olmaktadır (Dear, 2000).

Dolayısıyla, araştırma ve analizler kentsel gelişim ve değişimin bağlam ve ihtimalleri ile biçimlenen kentsel deneyimin çeşitliliğini yansıtan yazılara kaydı. Gün geçtikçe daha çok küreselleşen bir dünyada yaşamamıza rağmen, yerel özellik hâlâ günlük yaşam şekli üstündeki güçlü etkisini korumaktadır. Bu sebeple, kentsel yaşam ve yaşam şekillerinin dönüşümüne iliştilenen anlamlar kent gündeminde yeniden merkezdeki yerini aldığından, Simmel (1969) gibi yazarlar tekrar keşfedilmektedir (Thorns, 2004; s.8).

4.2. Türkiye’de Kentsel Dönüşüm

Kentler, göç, sanayileşme, savaş ve afet gibi etkenlerle ortaya çıkan yeni ihtiyaçlarla şekillenmektedir. Kentlerin çeşitli nedenlerle yaşadığı bu dönüşümü ifade eden kent yenileme kavramı, farklı şekillerde tanımlanmaktadır. En genel tanımıyla kent yenileme, farklı nedenlerden dolayı zaman içinde eskimiş, terk edilmiş, değer kaybına uğramış ve köhneleşme eğilimine girmiş olan kent alanlarının günün sosyo-

ekonomik ve fiziksel koşullarına uygun olarak yeniden canlandırılması ve kente kazandırılmasını ifade eder (Özden, 2000: 257; Yigitcanlar, 2001: 55).

Kent yenilemeye neden olan olaylar çeşitlidir (Sönmez, 2005: 16; Tekeli, 2003: 3; Özdemir ve diğeri, 2005: 22; Ünverdi, 2005: 31; Çakılcıoğlu ve Cebeci, 2003: 296). Kent yenileme ihtiyacı kent içindeki tarihi bir yerleşme, işlevini yitirmiş bir sanayi alanı veya pek çok sosyal ve mekansal sorunu barındıran bir konut alanında veya hızlı ve sağlıksız gelişen kentlerde ortaya çıkan, yasadışı yapılaşma, ulaşılabilirlik, sağlıksız ve yetersiz altyapı arzı, doğal afetler gibi sorunlara çözüm bulma ihtiyacından doğabilir. Kent yenilemeyi sadece eski kent merkezlerinin çöküşünün önüne geçmek için mimari koruma yöntemlerinden biri olarak; konut sıkıntısına çözüm amacıyla; kentsel gelişme çerçevesinde ele alanlar olduğu gibi (Çubuk, 1998: 6); her kentin kendi gelişme çizgisi içinde ortaya çıkanlar (olağan) ve beklenmeyen faktörlerden kaynaklananlar şeklinde ikiye ayıranlar da vardır (Cundy, 1979: 353; Gaffney, 1989: 2; Özden, 2000: 255).

Türkiye için düşünüldüğünde olağan kent yenileme ihtiyacını ortaya çıkaran nedenler ülkemize özgü kentleşme özellikleri ve sorunları ile yakından ilişkilidir. Türkiye’de kentler, aşırı nüfus yığılmaları, afet tehlike ve riskleri, yanlış yer seçimi kararları gibi çeşitli nedenlerden kaynaklanan sorunlarla karşı karşıyadır. Bu sorunların her biri, ülkemiz için kentsel dönüşüm / yenileme ihtiyacını doğuran faktörlerdir. Olağandışı kent yenileme nedenlerini ise, depremler basta olmak üzere afetler ve afet riskleri oluşturmaktadır.⁸

Ülkemizde Osmanlı döneminde yangın bölgelerinin yeniden inşası ile ilk örnekleri görülen kent yenileme uygulamalarını kültür ve tabiat varlıklarını koruma anlayışı içinde, kentsel sitlere yönelik çalışmalar izlemiş, günümüzde ise, yasa dışı ve yaşam kalitesi düşük kentsel alanların yasallaştırılması ve sağlıklılaştırılması, prestijli yeni merkezi iş alanları, fuar, alışveriş ve eğlence merkezleri, uluslararası tatil köyleri, golf sahaları gibi dönüşüm uygulamaları ile devam etmiştir. Son dönemlerde ise gecekondular, afet riski olan bölgeler gibi kentsel sorun alanlarının

⁸ Genç, Fatma Neval, Türkiye’de Kentsel Dönüşüm: Mevzuat ve Uygulamaların Genel Görünümü, Yönetim ve Ekonomi, Cilt 15 Sayı 1, 2008.

çözümüne yönelik uygulamaların kent yenileme/dönüşüm projelerinde ön plana geçtiği görülmektedir (Genç, 2008; s.116).

1950'ler ve onu takip eden yıllarda ülkenin sosyo-ekonomik yapısında yaşanmaya başlayan gelişmeler kentleşme hızının ve kentsel nüfusun artmasına neden olurken, kentler bu yıllardan itibaren hiç görmedikleri ölçüde hızlı bir dönüşüm sürecine de girmişlerdir. Bu süreçte yeni merkezler ortaya çıkmış, kentlerin gelişme yönleri değişmiş, merkezi is alanı içinde kentsel rantların artmasıyla ekonomik ömrünü tamamlamadan binaların çoğu yıkılarak yerlerine çok katlı yapılar inşa edilmiş, yeşil alanlar ve tarım toprakları gibi yerleşime uygun olmayan alanlar konutlarla kaplanmaya başlanmış, kent merkezleri daha kalabalık ve değerli hale gelmiştir (Tekeli, 1991: 41; Kıray, 1982a: 270). Bu dönüşüm sürecinde kentler plansız gelişmeleri yanında hem doğal, tarihi ve kültürel çevreyi hem de afet risklerini göz ardı ederek büyümüşlerdir. 1950 ve 60'lı yıllardan itibaren İstanbul ve Ankara basta olmak üzere büyük kentler bu dönüşümün simgesi haline gelmiştir (Keskinok, 2001: 37; Tekeli, 1982: 70; Görmez, 2004: 43). Kent içinin dönüşümü yanında 1980 sonrasında kentler, çevrelerine eklenen yeni oluşumlarla (gecekondu alanları, sanayi bölgeleri, devlet kurumları, üniversite kampusları vb.) "yağ lekesi" gibi, boşluksuz büyümeye başlamışlardır (Tekeli, 2001: 83). Gecekondulaşma sorunu bu yıllardan itibaren ekonomik ve sosyal yapıyla bağları çerçevesinde kentsel bir olgu haline gelirken, yaygınlaşmıştır (Kıray, 1982b: 278; Keles, 2002: 557; Görmez, 2004: 16; Eke, 1998: 24).

Olağandışı kent yenileme nedenleri açısından bakıldığında, ülkemizde depremler basta olmak üzere doğal afetlerin ve doğal afet risklerinin kentlerin yenilenmesi ihtiyacını doğuran unsurlar olduğu görülmektedir. Örneğin İstanbul tarih boyunca çok sayıda büyük deprem yaşamış, aynı yerde, yıkıp-yapma ve onarımlarla yeniden inşa edilmiştir. Afetler kent için yenileme yanında, yeni imar düzenlemelerinin hayata geçmesi fırsatını ortaya çıkarmıştır (1509 depremi sonrasında İstanbul'da olduğu gibi). Yakın tarihimizde de 1998-Ceyhan, 1992-Erzincan, 1995-Dinar, 1966-Varto, 1971-Bingöl depremlerinin ardından söz konusu kentler aynı yerde yeniden inşa edilmişlerdir. Ülkemizde afetin ardından ve afet olmadan önce mevcut tehlike karşısında risk azaltımı amacıyla yeri değiştirilen yerleşim yerleri vardır. 1939-Erzincan, 1970-Gediz, 1942-Erbaa, 1975-Lice, 1939-

Dikili, depremlerinin ardından bu kentler, eski yerleşim yerlerinin yakınında, güvenli bölgelerde, kısmi risk azaltımı önlemleri ile yeniden inşa edilmişlerdir. Türkiye’de meydana gelen depremler içinde 1999-Marmara ve Düzce Depremleri ise neden oldukları can ve mal kayıplarının büyüklüğü, etkilediği alanın genişliği, sonrasında hayata geçirilen yenileme ve risk azaltımı uygulamaları yanında, İstanbul basta olmak üzere farklı kentlerde başlatılan risk azaltımına dayalı yenileme çalışmaları açısından da dönüm noktası oluşturmuştur (Genç, 2008; s.118).

4.3. Yeni Kentleşme

ABD’de yeni kentleşme hareketi (Duany, et al. 1992), dağınık dış mahalleleri oluşturan modernist işlevselcilikte daha önceden gözlenen bazı eksikliklere tepki olarak ortaya çıkmıştır. Bu gelişmenin hatalı bir yapılanması olarak görülmüştür. Bu sadece şehir saçaklarındaki değerli toprakların yutulmasına değil, aynı zamanda sosyallik ve uygarlığa pirim vermeyen dış mahallelerin oluşumuna da neden olmuştur, insanlar izole edilmiş ve oluşum birleşimden çok ayırımı teşvik etmiştir. Garajlar sokakları doldurmuş, evler spontan etkileşim fırsatlarını indirgemmiştir. İnsanlar 'ana caddelerden çok mesire yerlerinde toplanmıştır. Tüm bunlar, dış mahalle ev hanımlarını ve çocuklarını cennet olmaktan çok hapis olan dış mahalle evlerinde izole etmiş, dış mahalle nevrozunun oluşmasına yol açmıştır (Friedan 1963, Hyden 1980). Daha ileri problemler, trafik tıkanıklığı, kirlilik ve deneysel bazda topluluk oluşturma becerisinin yitimidir (Katz 1994, Yeni Kentleşme Kongresi 1996, Southworth 1997, So-uthvorth and Parthasarathy 1997). Buna ek olarak, faaliyetlerin tasarlanmış alanlara bölünmesi kamusal ve özel yaşam - iş ve ev hayatı- arasındaki ilişkileri kesintiye uğratmıştır. Yeni şehirciliğin merkezinde, tanımlı bir merkezi olan çeşitli yerleşim alanları, hafta sonu ihtiyaçlarını karşılamak için dükkanlar ve ofisler bir ilkokul, oyun alanları, çeşitli yaya ve araç yolları, trafiği yavaşlatan dar ve ağaçlıklı yollar, ve birtakım öz denetimden oluşan yerleşim birimlerin tasarımı yer almaktadır (Thorns, 2004; s. 222).

Yeni şehircilik fikirleri geleneksel küçük Amerikan şehirlerinden, köy ve toplumsallık imgelerinden oluşur ve daha 'geleneksel kentsel biçim'e duyulan ihtiyaçtan söz eder. Bu fikrin destekçileri, yoldan geçenlerle ilişki kurmayı teşvik eden, kaldırıma bakan, sundurmalı evlerin olduğu geleneksel kentsel yerleşimleri

savunurlar. Odak noktası ve hizmet merkezi olan büyük alışveriş mekanları, yerini ana caddeye bırakır. Buradaki fikir, dükkanlar, hizmet ve kamusal binalarla birlikte, yaşamın farklı aşamaları ve farklı gelir grupları için, evlerin olduğu karma kullanımlı yerleşim yerleri geliştirmektir. Bu nedenle yeni şehirciler, geçmişi şimdiki tasarımlara taşımaya çalışma girişimleri ve Amerikan kent dışı hayat hakkında film ve romanlarda hicvedilen ruhsuz dış mahalle ve düşük yoğunluklu konutların yayıldığı işlevsel olmayan kent dışı dünyanın yerine, güçlü toplumsallığı yaratma isteklerine bağladıkları için, genellikle yeni gelenekçiler olarak değerlendirilirler (Thorns, 2004; s.222).

Akademi ödülü kazanan Amerikan Güzeli (2000) filminde Lester ve Carolyne şehir dışında biçilmiş çimleri ve beyaz çitleriyle resim gibi bir evde yaşamaktadırlar. Carolyne, renkleri birbirine uyumlu bahçe eldiveni ve fularıyla vaktini güllerini budayarak geçirmekte, Lester da evi temiz ve düzenli tutma görevini yerine getirmektedir (Economist, 24 Mart 2000). Fakat gerçek bu kartpostal görüntülerinden farklıdır ve film, tatmin olmanın tek yolunun kent dışı adetleri yıkmak olduğunu öne sürmektedir. Burada kullanılan Amerikan kent dışı yaşamına yaygın imgeler yine sosyal araştırmacıların da gösterdiği gibi kent dışı yaşamın gerçeklerinden çok hayale dayanmaktadır. Kent dışı mahallelerde oturanların hayatı giderek değişmektedir. Değişim 1960'larda kent dışı mahallelerin, buralardaki iş imkanlarının son 10 yılda şehir merkezindekilere oranla daha fazla büyümesi nedeniyle, kent dışının kentleşmesi sonucunda ortaya çıkmıştır. Buna karşın, kentsel sıkıntılar merkezi şehirlerde daha sıklıkla da son ekonomik büyüme tarafından geriye itilen işsiz ve niteliksiz insanların yoğunlaştığı sosyal konut alanlarında yer almıştır (Forsyth 1997, HUD 1997).

Bir yerleşim biriminin ideal boyutunun araştırılması ve tasarımın sosyal etkileşim ve sosyalleşme düzeylerinin üstesinden gelebileceği fikri, 1950 ve 1960'larda İngiliz ve Amerikan yeni kentlerinde kullanılan yerleşim birimi planlama modellerinin hatırasıdır (Schaffer 1972, Clapson 1998). Bu modellerde, planlama ve tasarım yoluyla 'toplumsal' gelişmeyi insanların genelde aynı mekansal alan içinde çalıştıkları ve yaşadıkları yerlerdeki bütünleşmiş sosyal ilişkiler anlamında yönetmenin mümkün olduğu inancı vardı. Kabul edilen bu tür üst üste binen ilişkiler sadece 'yaşanacak yer olan' ve iş ya da kamusal alan ile etkinlikleri

ilişkilendirmeyen, iki savaş arası dönemde inşa edilmiş toplu konutlarla bağlantılı olanların çok 'daha iyi' yaşam düzenlemeleri üreten güven yaratacak ve daha geniş çaplı toplumsal ilişkileri kuvvetlendirecektir. Sorunlardan biri, şimdi de olduğu gibi, mimarlar ya da plancılar tarafından seçilen mekansal ölçeklerdir. İş ya da ziyaret için bir yerleşim biriminden diğerine gitmek içsel dengeyi sarsmış, toplulukların mekansal olarak tanımlandığı fikrini sürekli olarak kesintiye uğratmıştır (Stacey 1969, Bell and Nevvby 1982, Cohen 1982). Topluluk planlama konusunun yeniden gündeme gelmesiyle 'ideal' boyut konusunda yine tartışma çıkmıştır. Önerilerden biri 30 bin kişilik nüfus grupları olmuştur. Ancak, iletişim teknolojilerince olanaklı kılman ev ofis/mobil ofislerin yükselişiyle çalışma ağlarının kaydırılması konusu bu öneriyi zayıflatmıştır. Bu eğilimler karşıt olanların aksine sosyal ilişkilerdeki mekansal kısıtlamaları azaltmayı önerir (Thorns, 2004; s.223).

Temelde ABD'deki benzer bir akım da akıllı büyüme gündeminin canlanması olmuştur. Burada amaç, mekanın daha akıllı kullanımı ile yeni alanlarda ve yeniden geliştirilen kent merkezlerinde bütünleşik, karma kullanımları yaratmak olmuştur. Bu, daha doğacı bir yaklaşıma dayalı olan yeşil alanların gelişmesini, kahverengi alanlar konusundaki kaygılarla biraraya getirir. Sorun, merkezi kentler ve merkeze daha yakın kent dışı yerleşimlerde gerileme, araziye nüfus artışından daha hızlı tüketen ve 'hızlı kent dışı alan büyüme'si ile bağlantılı olduğu görülen yayılma çıkışlı olarak tammlanmıştır (New Zealand Smart Growth Network 2000). Böylelikle daha yoğun tasanma geçiş arazi tasarrufu sağlar ve alt yapı maliyetlerini düşürür.

Amerikan Arazi Enstitüsü (1996) akıllı büyümenin gelişmesine bazı tanımlayıcı özellikler getirmiştir. Bunlar:

- Ekonomik açıdan tutarlı ve açık alanlarla doğal kaynakları koruyan bir gelişme;
- Kapsamlı, bütüncül ve bölgesel arazi kullanımı planlaması;
- Halkla işbirliği, özel sektörler ile büyümekte olan kar amacı gütmeyen sektörler ve karşılıklı fayda sağlayan gelişme konulan;
- Kesinlik ve gelişme sürecinin yapısında bulunan öngörülebilirlik;
- Mevcut ve yeni konutlara hizmet etmek üzere bakımı yapılan ve arttırılan altyapı;

- Bugün kullanımları devam eden endüstri alanları ve boş binalarda olduğu gibi atı yerleşmelerin ve kahverengi arazi alanlarının yeniden geliştirilmesi;
- Sağlıklı bölgesel ekonominin bütünsel bileşenleri olarak kent merkezleri ve mahalleleri;
- Mevcut ticaret alanları ile bütünleştirilmiş yoğun kent dışı alan gelişimi ve/veya muhtemel ya da planlanış ulaşım olanakları;
- Kent saçaklarında, karışık arazi kullanımını bütünleştiren, açık alan koruyan, ulaşım seçeneklerini sağlayan ve mali sorumlusu olan gelişmedir.

Görüldüğü üzere, akıllı büyüme hem sürdürülebilir hem de yeni gelenekçi önermeleri kapsar. Öncekiler yeşil arazi alanlarının daha kısıtlı kullanımı ve yararsızın azaltımı üzerinde dururken, sonuncusu saf konut tasarımından çok doğacı gelişmeden söz eder. Bu bazı anlamlarda, bu tasarım konularına yoğunlaşan önceki söylemler ile yeni ya da rehabilite edilmiş alanların farklı yönlerini bağlantılandıran son söylem üzerine, mimarların ve plancıların görüşlerini yansıtır (Thorns, 2004; s.224).

Ortaya çıkan her iki kent biçimi modeli, çalışma ve iş hayatının bir yere yakından bağlı olduğunun görüldüğü geçmiş görüşü ile karakterize edilir (Urry 2000). Günümüzde kent dışı ve kentsel alanlarda yaşayan çoğu kişi için hareketlilik yaşamlarının bütünsel bir bileşenidir. Özel araç sahibi olma ve bunu hem sosyal hem de iş hayatım kurmak için kullanmak hayatın olmazsa olmazıdır. 2000 yılında üretimi aşan talep ve petrol fiyatlarındaki büyük yükseliş, Avrupa'da ve dünyanın diğer yerlerinde hükümetlere karşı birçok gösterinin yapılmasına yol açmış ve vergi düzenlemeleri yoluyla fiyatın düşürülmesi konusunda baskıya yol açmıştır. Bazıları bunu, azalan uygun enerji kaynaklarının ve yaşanacak daha küçük bölgeler tasarlamak gerektiğinin bir kanıtı olarak görürler. Buna karşın, yerleşme eğilimi teknoloji yoluyla insanların küresel topluma bağlanma kapasitesidir. Bu aynı zamanda, sosyal ve mesleki ilişkilerin yeni gelenekçi bakış açısında görülen farklı toplumsal biçimlerle sonuçlanacak yollar üzerinde yeniden çalışmaya benzer (Thorns, 2004; s.225).

Yeni şehirciler ve akıllı gelişme savunucuları, tasarımın bir dizi kentsel ve kent dışı hastalıkların çözümü olarak görme konusunda, büyük ölçüde katıdırlar

(Talen 1999). Konutların birbirine göre düzenlenmesi ve toplumsal kaynakların yerleşimi en uygun biçimde yapılmış olsaydı, toplumsallık ve nezaket yaratılabilirdi. Bu, sonrasında yeni şehirlerin, Amerikan tarihindeki küçük kentlerde ve Avrupa ülkelerinin köylerinde var olduğunu gördükleri, toplumun daha dayanıldı yanlarını yaratacağıdır. Bu ideoloji, böyle bir görüşün, geçmişin idealleştirilmesi ve çoğu kimse için gerçeğin daha az olumlu olduğunu tartışan sosyolojik araştırmayı kapsamaz. Kırsal hayat ve küçük kentler, bunaltıcı deneyimler, sınırlı sosyal ve ekonomik fırsatlar ve değişime karşı direnç içerirler. Sennett (2000:70), Amerika'daki yeni şehircilik akımını yorumlarken şöyle der:

Yeni şehirleşmeden ilham alan bozulmamış küçük kasabalar hayatın gündelik bozukluklarından uzaktırlar; kendilerini şehir dışı yayılımın panzehirleri olarak tanıtan bu ucuz ve sahte topluluklar farklılıklara küçük yuvalar sağlar. Bu farklılıklar etniksel, sınıfsal ve cinsel tercihlerin çatışması çeşidindeki farklılıklardır.

Reçeteye verilen önem, yeni şehirleşmenin baştan sona doğası ve akıllı büyüme oluşturmak istedikleri düzenleyici çevrelerde özlenen yaşam biçimini oluşturabilme girişimlerinden dolayı görülür. Bu onların bazı eleştirilerinin, kendi işlerini 'sürünen sosyalist' olarak karakterize etmelerine yol açmıştır; çünkü, çağdaş şehir dünyasının karmaşıklığının yeteri derecede onaylanmaması yansıtılmıştır (O'Toole 1998, Dear 2000). Burada 'sürdürülebilirlik' ile yapılan belirli bağlantı, kaynak kullanımı ve işletilmesi görüşüdür. Sürdürülebilir gelişme, daha geniş ilgi alanlarıyla ya da ortaklık düşüncesiyle ve planlamadan çıkar sağlayacak insanlarla vardan işbirlikli anlaşmalarla ilişkiye girmez. Model ve gelişme bir şekilde ters dönmüştür ve akıllı büyümenin bazı görüşleri, daha geniş bir çevreyi koruyacak dayanıldı ve yeterli özkaynak gelişimi yerine, yeni yüksek-değerler üretmektedir. Dahası yeni şehirleşme, ve akıllı büyüme ikisi de, sosyal adalet konusunu göğüslemede kusurludur. Yeni şehirleşmenin açıklığı, Amerikan şehir dışı bölgelerinin orta sınıf Amerika'lara gelişmiş kaliteli hayat sunabilmesi için yeniden yapılanması ihtiyacının ortaya çıkmasıyla başlamıştır. Ev sahibi topluluğunun öneminin bir sonucu, bölünmüş topluluğun büyümesinin sosyal grupları ayırarak ve ebedileşmiş korunaklı evlerin 'planlama ve modelleme mesleklerine' bağlı kalması yoluyla olmuştur (Luymes 1997:200). Akıllı büyüme gündemi, ayrıca ABD'deki

mülkiyeti, toprak gelişimini ve finansal endüstrileri simgeleyen gelişim kazançları tararından güçlü bir şekilde alttan desteklenmiştir ve bu nedenle, 'gelişim araçları'nın parçası olarak şehrin yapısını sürekli bir şekilde yapılandırmışlardır (Molotoch and Logan 1987).

4.4. Tüketim ve Kent Kültürü

İnsanların yeni hayat tarzları kurmasını sağlamak için artan ve farklılaşan tüketim fırsatı isteği, bazı analistlere göre 20'nci yüzyılın sonuna doğru kent hayatının belirleyici bir özelliği oldu. Yeni milenyum (yeni bin yıl) partiler, sosyal dünya ve çağdaş kent kültürünün şen, eğlenceli ve muhteşem karakterini yansıtan olaylarla başladı. Yeni milenyumun ilki gün ışığında partilerle birlikte jet sosyetedekiler dünya çevresindeki kutlama festivallerine yetişmek için yarıştı. Yeni milenyumun ilk günü tüketim deneyimleriyle sona erdi. Birçok analist ve yorumcu için, bu 21'inci yüzyılda yaşamın ilgi odağının tüketim olacağına göstergesiydi. Bu gelişmeler modern kent hayatının merkezinde yer alan üretim ve tüketim arasındaki eski ilişkinin tersine dönüp dönmediği konusunda tartışmalara yol açtı. Hayat durmadan artan mal ve hizmete ulaşmamız ve kullanmamızla belirlenecek. Bu da daha fazla bireyselleşmeye neden olacak, bunun sonucunda sosyal farklılaşma iş ve istihdam dışına çıkarak \ hayat tarzı ve hayat yönü çevresinde olacak. Paramızı nasıl harcadığımız nasıl kazandığımızdan daha önemli olacak. Kültürel ve literatür çalışmaları ve kültürel psikoloji alanlarında kent tüketimi ile ilgili tartışmalarda, tüketim üzerine yeni fikirler ortaya atıldı. Bu fikirler tüketimin daha geniş süreçlere göre yeniden tanımlanmasına yol açtı (Feat-herstone 1991).

Tüketimi tanımlayacak olursak, tüketim tartışma ve analizlerinin en önemli öğelerini belirlemek için tüketimin bazı tanımlarıyla başlamak gerekir. Tüketim herhangi ürün veya hizmetin seçimini, satın alınmasını, kullanımını, korunmasını, tamirini ve atılmasını içeren bir eylem olarak düşünülebilir (Campbell 1995:104)» Bu tanımlamada tüketimin sadece endüstride üretilen mallarla ilgi olmadığı, sanayi sonrası toplumlarda gittikçe daha çok hizmeti, bilgiyi ve düşünceyi de kapsadığına dikkat çekilir. Bu araştırmanın kapsamını değiştirir ve yerler, alışveriş, moda, yeme içme, turizm, eğlence ve boş zaman etkinliklerinin, görüntü ve seslerin farkların ve tatların gösterilmesinde önemli olması gibi film seyretme, sanat ve turizm alanları gibi elle tutulmayan şeylerin 'tüketiminin' de önemli olduğunu görmemizi sağlar

(Lash ve Urry 1994, Urry 1995, Corrigan 1997, Rojeck ve Urry 1997). Satın alma ve kullanmanın dahil edilmesi, hem malların kullanımı ve değişimi hem de hangi amaca yönelik olduğu sorusuna dikkati çeker. Örneğin ev barınma yeri, tasarruf amaçlı, sanat eseri ve hatıraların sergilendiği yer, bireysel veya toplu kimliğin temsil edildiği yer ve aile hayatının yapılanma yeri olabilir. Tüketilen şeylerin tamiri ve korunması hayat tarzı ve ev, garaj ve bahçe malzemelerinin bulunduğu ambar gibi alanların göreceli Önemi hakkında sorulara neden olabilir. Bunların çoğu cinsiyete dayanır (Hopkins ve Riley 1998). Warde tüketimi şu şekilde görür:

İnsanların kendi kimliklerini göstermesi, sosyal gruplara katılmayı gösterme, kaynakları biriktirme, sosyal farkları gösterme, sosyal etkinliklere katılma ve bunlar gibi pek çok şeyi sağlayan bir dizi uygulamayı kapsar (Warde 1996:304).

Bunun daha önceki tartışmalara katkısı, tüketilen şeyin farklılığını göstermesidir. Tüketim, tarz ve statü arasındaki bağ uzun süreden beri bilinir. Weber (1921) daha sonra Vablen'in (1934) çalışması sınıf (ekonomik temelli) farkından kavram olarak bağımsız olan sosyal farklılığın bu boyutuna dikkati çekti. İnsanlara prestij ve statü katan etkinlik ve nitelikler çevresinde kapanma neyi tükettiğimizi ve aynı zamanda temsil ettiğimiz ve aradığımız kimliği gösterir. Bu nedenle tüketim, analiz için bir dizi karmaşık soru doğurur ve daha önce tartıştığımız postmodernite ile ilgili görüşlere katılır. Kent yaşamına gelince, kent alam genişlediği için ve eylem üretimden tüketime kaydığı için tüketim daha fazla önem üstlenir. Kabaca, tüketim analizi ya ekonomi-politika içinde olur ya da kültürel psikoloji veya sosyolojiye güvenilir. Kültürel psikoloji ve sosyoloji farklı tüketici kültürlerinin gelişimine, bireysel tüketicilerde daha fazla aktörlük gelişimine ve tüketimle kimlik duygularım nasıl şekillendirdiklerine önem verir (Thorns, 2004; s.120).

4.5. Kentli Davranış Bağlamında Alışveriş

Alışveriş merkezi kentin çağdaş anlatımında ayrı bir öneme sahiptir ve 'postmodern durumun somut hali' olarak görülür (Campbell 1995). Diğerleri alışveriş merkezlerini daha popüler yaklaşımla yeni toplanma yerleri, çağdaş tüketiciliğin yeni ikonları ve hatta şehrin 'yeni katedralleri' olarak görür (Duffy 1994). Şehrin değişen şekli ve tüketimin kent sakinlerinin hayatında önemi gittikçe

artan rolü hakkında yorumda bulunan Avustralyalı bir yazar yakın zamanda şöyle belirtmiştir:

Alışveriş sanatı tüketici olarak kendi görüntümüzün odağı olur...marketlerde bize tercih hakkı hayali sunulur (Spearitt 1994:140).

Çağdaş ekonomide, 'alışveriş' açıkça önemli bir etkinliktir. Günümüzde çoğumuzun şehirlerde yaşaması nedeniyle önemli bir kentsel etkinliktir. Alışveriş farklılaşmış bir etkinlik olarak görülür. Sadece bir şeyi satın alma değil aynı zamanda eğlence ve boş zaman etkinliğidir. Klimalı, çekici ve baştan çıkarıcı ortamıyla birlikte kapak alışveriş merkezlerinin ortaya çıkışı alışveriş çehresini değiştirdi. Bu merkezler mal satın alınmasını da içeren ancak aynı zamanda diğer ihtiyaçları da - yeme içme, eğlence insanlarla bir araya gelme ve görülme - karşılayan çeşitli deneyimler için insanları çekti. Bu merkezler, çağdaş 'boş gezenlerin veya zevk için gezenlerin' yeridir. Alışveriş merkezine gerçekte sadece alışveriş için değil, aynı zamanda yeni bir sosyal toplanma alanında bulunmak ve tarzımızı diğerlerine gösterilebilmek için gideriz (Wilson 1992, Savage ve Warde 1993, Gilloch ve Benjamin 1996).

Alışveriş çok daha karmaşık ve farklılaşmış bir hal aldı. Günümüzün farklı mağaza tipleri köşedeki sütçü dükkanını, petrol istasyonunu içere-büir ve gittikçe daha konforlu yiyecek satışma, sokak köşesindeki veya yol kenarlarındaki yerel dükkanlara, paket servislere (fast food mağazaları), 1950 ve 1960'lardan süregelen üstü açık alışveriş merkezlerine, departman mağazalara (genellikle şehrin merkezinde), şehir içi büyük mağazalara, pasajlara, kapalı büyük mağazalara ve kentin kenar bölgelerindeki hipermarketlere doğru kaymaktadır. Postmodern şehrin hiç şüphesiz ikili özelliğinin bir yansıması olarak kent alışveriş merkezlerinin aynı zamanda daha az çekici kısmı da canlandı. Böylece ikinci el satan mağazaları, yardım amaçlı ikinci el mağazalarını, para bozdurulan dükkanları ve bit pazarlarını da bulabiliriz (Zukin 1995). Turizm literatüründe şehirdeyken gidilmesi gereken bir yer olarak tarif edilen Amsterdam bit pazarı gibi değişik konseptler ortaya çıktı (Thorns, 2004; s.133).

V. BÖLÜM

ARAŞTIRMA BÖLGESİ ZEYTİNBURNU

5.1. Zeytinburnu Hakkında

İstanbul gerek bulunduğu konum itibariyle gerekse birçok medeniyete beşiklik yapmış bir şehir olması nedeniyle, kurulduğu tarihten günümüze dek tam bir kültürel etkileşim ve bütünleşme şehri olmuştur.

Bir tarafta fetihten sonra gidip gitmemekte serbest bırakılan Bizanslılardan kalan kiliseler, ayazmalar ve manastırlar; diğer taraftan İslami estetiğin zirveye ulaştığı camiler, çeşmeler... Kimisi bütün ihtişamıyla ayakta, kimisi biraz daha mahzun... Her ne şekilde olursa olsun bu eserlerin hepsi bir kültür mozaığının nadide parçaları olarak İstanbul'u süslemekteler.

İstanbul böyle olur da onun kucağındaki ilçeleri hiç ondan geri kalır mı? İşte o ilçelerden biri olan Zeytinburnu da semazenlere mekan olmuş Yenikapı Mevlevihanesi'yle, yıllarca halka şifa dağıtan Merkez Efendisi'yle, nice Ortodoks patriğin yattığı Zoohodos Piyi Kilisesi'yle, içenlerin şifa bulduğu çeşme ve ayazmalarıyla tam bir kültürel birleşme noktasıdır.

Güneyini Marmara Denizi'nin kuşattığı Zeytinburnu ilçesinin doğusunda Fatih, kuzeydoğusunda Eyüp, kuzeyinde Bayrampaşa, kuzeybatısında Esenler, batısında ise Bakırköy ve Güngören ilçeleri yer alır. İlçe arazisini batıda Çırpıcı Deresi, doğuda ise Zeytinburnu'nu tarihi yarımadadan ayıran kara surları sınırlar. Zeytinburnu kıyı şeridi ise Yedikule kapısı yakınlarından başlayıp Bakırköy ilçesi topraklarına kadar uzanır. Bu bölümün uzunluğu ortalama 2600 metre kadardır.

İlçe toprakları yerleşme başlamazdan evvel çeşitli kır bitkileri ve bodur çalılıklarla kaplıydı, yine iskandan önce İstanbul halkı tarafından dinlenme ve eğlence yeri olarak kullanılıyor, ayrıca bu topraklarda her türlü tahıl ve sebze yetiştiriliyordu. Yerleşimin başlamasıyla bodur çalılıkların yerini insan eliyle yetiştirilen meyveli meyvesiz değişik türden bitki ve ağaçlar almıştır. Bunlar arasında elma, armut, kiraz, ayva gibi meyveli; söğüt, kavak, akasya gibi meyvesiz türden ağaçları sayabiliriz. Ayrıca Silivrikapı, Merkezefendi, Kozlu, Yedikule ve

Kazlıçeşme mezarlıklarındaki çam, sedir ve köknar gibi ağaçlar çevreye ayrı bir güzellik verir.

Zeytinburnu ismindeki "Zeytin" kelimesi Kudüslü papazların yaşadığı dönemlerde ilçenin güneyinde uzanan kıyı şeridinde yetiştirilen zeytin ağaçlarından; "burun" kelimesi ise Marmara Denizi kıyısında Yedikule ile Bakırköy arasında bulunan ve ilçenin güneyinde denize doğru hafif çıkıntı yapan küçük burundan gelir. Önceleri "Zeytinli Burun" olarak anılan bu yerin ismi zamanla "Zeytinburnu" olarak söylenmeye başlanmıştır.

5.2. Geçmişten Günümüze Zeytinburnu

Zeytinburnu tarih boyunca İstanbul'un hem içinde hem dışında, İstanbul'a hem yakın hem uzak bir yerleşim bölgesi olmuştur. Tarihi yarımada'nın batısındaki konumuyla adeta İstanbul'un dışarı açılan kapısı işlevini görmüştür.

Roma ve Bizans dönemlerinde Zeytinburnu bölgesinde yoğun bir yerleşimden söz edilemez, ancak burası önemli bir geçiş güzergahı olarak ayrı bir öneme sahiptir. Bizantion ile bugünkü Bakırköy sınırlarında yer alan Hebdomon arasındaki meşhur Via Egnatia yolu bu bölgeden geçmekteydi. Yaklaşık bin yüz yirmi kilometre uzunluğundaki bu yol Roma ve Bizans'ın Batı Avrupa'daki hâkimiyetinin bir sembolüydü. Osmanlı idaresinde de bu önemli güzergâh Balkanlar'daki Osmanlı hükümrancılığının önemli bir dayanağı konumundaydı.

Kimi kaynaklar Zeytinburnu'nun Bizans döneminde Hebdomon'un bir uzantısı olarak geliştiğini yazmaktadırlar. Hebdomon Latince'de "yedinci" demektir ve bölge bu adı Ayasofya'nın yanında bulunan ve dünyanın sıfır noktası olduğu kabul edilen "Million" taşından başlayan ve Roma'ya uzanan Via Egnatia yolunun yedinci mili üzerinde bulunuyor olmasından almıştır.

Zeytinburnu Bizans döneminde, beşinci yüzyıl gibi erken bir tarihte, gözde bir yerleşim yeri haline gelmiş bulunuyordu. Bu asrın ikinci yarısında İmparator I. Leo tarafından yaptırılan Panayia Kilisesi ve hemen yanındaki Balıklı Ayazması bunu göstermektedir. I. Iustinianos'un kiliseyi tamir edip genişletmesi ve fetihten

günümüze yirmi kadar patriğin de buraya defnedilmesi yine buranın önemini gösterir bilgilerdendir.

Dokuzuncu asırda İmparator I. Basileios tarafından yine Balıklı civarında inşa edilen Piyi Sarayı da burayı cazibe merkezi bir muhit haline getirmişti. Ayazma ile birlikte Çırpıcı Çayırı'nın da gözde bir mesire yeri olarak varlığı Bizans öneminde İstanbulluları buraya çekmekteydi.

Osmanlı devri ise Zeytinburnu bölgesinin öneminin daha da arttığı bir dönem olmuştur. Fatih Sultan Mehmet, fethi müteakip burada Yedikule Hisarı'nı inşa ettirmiş ve Kazlıçeşme'de tabakhaneler tesis ettirmiştir. Bu hadise Zeytinburnu tarihinin önemli dönüm noktalarından birisidir. Bu yapılaşmanın ardından bölge "tabakhaneler semti" olarak şöhret bulmuş, asırlar boyu bir dericilik merkezi olmuştur.

Kazlıçeşme de rivayetlere göre adını, fetih günlerinden almıştır. Fetih sırasında, İstanbul'u kuşatan Osmanlı askerlerine su temin etmenin hayati önem kazandığı bir sırada, sakabaşı bu civarda uçuşan kazları görerek, kazların uçtuğu yerde su bulunacağını öngörmüş; bu tahminin doğru çıkması üzerine buraya bir çeşme yaptırılmıştır. Bu hadisenin hatırasına çeşmenin üzerine kaz resmi kabartması nakşedilmiştir. Bugün ayakta olan çeşme ise üzerindeki kitabeye göre 953/1537 tarihinde yaptırılmıştır.

Kazlıçeşme'nin suyu bol ve yer altı kaynakları zengin bir mevki olması dolayısıyla fetihten sonra burada çok sayıda salhaneler (kesimevleri) açılmıştır. Osmanlı coğrafyasına dağılmış çok sayıda debbağhane de buraya toplanmıştır. Bundan maksat, büyüyen Osmanlı ordusunun ve askerlerinin deri ile ilgili ihtiyaçlarının daha etkin bir biçimde karşılanabilmesiydi. Kaynaklarda Fatih Sultan Mehmet'in bu bölgede 360 adet tabakhane ve 33 adet de salhane inşa ettirdiği bilgisi zikredilmektedir. Tabakhanelerin buraya salhaneleri çekmesi gibi ilgili başka iş kolları da yine bu çevrede gelişmiştir. Salhanelerde kesilen hayvanların iç yağlarından mum yapılması dolayısıyla bölgede mumhaneler teşekkül etmiştir.

Fatih Sultan Mehmet Kazlıçeşme'ye bir de cami yaptırdı. Kazlıçeşme Camii ve çevresi o dönemde küçük bir yerleşim yeri haline geldi. Bu tarihten itibaren sur

dışındaki yerleşimlerin de sayısı arttı. Bölgede 16. yüzyıl ve sonrasında sayılarının arttığı anlaşılan ve bazıları günümüze dek gelen tekke, mescit gibi dini yapılar bize bunu göstermektedir. Önceki devirlerde buranın sur dışında olması ve İstanbul'a dönük tehditlere karşı savunmasız bir konumda bulunması dolayısıyla bölgede iskân yoğunlaşmamıştı. Osmanlı döneminde ise hem İstanbul nüfusunun hızla büyümesi hem de bu güvenlik sorununun ortadan kalkması ile durum değişti. Surların hemen yanında büyük mezarlıklarla beraber, dini kompleksler ve onların etrafında da yeni yerleşim yerleri oluştu. Merkez Efendi Külliyesi, Yenikapı Mevlevihanesi, Seyyid Nizam Tekkesi gibi yapıların varlığına bakılırsa, Zeytinburnu bölgesinin Osmanlı devrinde bilhassa manevi bir çekim merkezi olduğu anlaşılır.

On dokuzuncu yüzyıl Zeytinburnu'nun yakın bir gelecekte bir sanayi bölgesi olacağını haber verir gibidir. Eski tabakhanelerin yanına bu asırda modern çelik fabrikaları ve dokuma fabrikaları kurulmuştur.

Cumhuriyet devrinde Zeytinburnu'nun adeta kaderi değişmiştir. Yüzyıl başında Kazlıçeşme civarındaki yerleşimlerden ve kıyı şeridindeki tabakhanelerden ibaret olan Zeytinburnu bölgesi, 1947'de İstanbul Belediyesi'nce Kazlıçeşme ile birlikte Zeytinburnu'nun da İstanbul'un sanayi bölgelerinden birisi olarak kabul edilmesiyle büyük bir dönüşüm yaşamaya başlamıştır. Türkiye'de 1950'li yıllardan itibaren göç olgusu büyük önem kazanmış ve Zeytinburnu bölgesi de bundan büyük ölçüde etkilenmiştir. 1990'lı yıllara gelindiğinde ise Zeytinburnu'nun nüfusu da 160.000 civarındaydı.

Zeytinburnu 2000'li yıllarda büyük bir atılım içine girdi. İlçe coğrafi anlamda İstanbul'un merkezi olma konumunu iktisadi ve kültürel anlamda da elde etmeye başladı. Kentsel dönüşüm projeleri, ulaşım yatırımları, devasa altyapı ve çevre düzenleme çalışmaları ile Zeytinburnu önemini giderek arttırdı. Zeytinburnu iç ve dış turizm açısından da bu dönemde önem kazandı. Topkapı Kültür Parkı ilçemize bugüne kadar yapılmış en önemli kültürel yatırımdır. Panorama 1453 Tarih Müzesi ve Merkezefendi Geleneksel Tıp Festivali yalnızca Zeytinburnu'nun değil, tüm İstanbul'un dikkatini çekmeyi başarmıştır. Zeytinburnu uluslararası alanda da bu dönemde gündeme geldi. Dünyanın 20. Uluslararası Barış Parkı, 2010'da Yedikule Soğanlı Bitkiler Bahçesi'nde açıldı.

İstanbul'un ikinci modern tramvay hattı olan ve 2004'te yapımına başlanan Zeytinburnu-Bağcılar tramvay hattı 2006'da hizmete girdi. Uzun bir tarihsel geçmiş perspektifinden bakıldığında Zeytinburnu için geçtiğimiz yarım asırlık dönemde zamanın çok hızlandığı görülmektedir. Göç ve hızlı sanayileşme gibi sıra dışı olguların büyüttüğü ilçe, bu hızlı büyümenin tezahürü olan problemlerini birer birer çözmektedir.

5.3. Zeytinburnu Tarihçesi

Roma döneminde Bizantion'u Hebdomon'a (Bakırköy) bağlayan Via Egnetia yolu bu topraklardan geçiyordu. Bizans döneminde ise Zeytinburnu bölgesinin Hebdomon'un uzantısı olduğu sanılmaktadır.

Daha ziyade bir gezinti ve dinlenme yeri olarak kullanılan bu bölge Çırpıcı Çayırı Ayazmasıyla daha 5. yüzyıldan itibaren İstanbul'un en gözde mesirelerinden biri haline gelmişti. Bu civarda bilinen en eski yapı Balıklı Ayazması yakınındaki Panayia Kilisesi idi. Ayrıca Bizans imparatoru I. Basileius (ölm. 886) tarafından Balıklı yöresinde 9. asırda "Piyi Sarayı" inşa ettirilmişti. Yine burada bulunan "Zoohodos Piyi Kilisesi" (Balıklı Rum Kilisesi) ise Meryem Anaya adanmıştı, çeşitli onarımlar ve yıkımlardan sonra 19. yüzyılda yeniden yapılmıştır.

15. yüzyılın ikinci yarısında, İstanbul'un Türkler tarafından fethini takip eden yıllarda bölgede bilinen en eski yerleşim Kazlıçeşme civarında olmuştur. Fetihden sonra Yedikule Hisarı'nı inşa ettiren Fatih Sultan Mehmed Han Kazlıçeşme'de tabakhaneler kurdurmuş ve yine onun yaptırdığı cami etrafında küçük bir yerleşim oluşmuştur, işte bu iskan civardaki bilinen en eski Türk iskanıdır.

Yine fethi izleyen yıllarda İstanbul'un Türkler'in eline geçmesiyle çok eskiden kentte yerleşmiş bulunan Rumlar arasında bir takım anlaşmazlıklar yaşanmış ve bu anlaşmazlıklar neticesinde "Kudüslü Papazlar" diye adlandırılan topluluk, Kazlıçeşme dolaylarına, bugün Zeytinburnu olarak bilinen burna yerleşmişti. Buraya yerleşen papazların kentte kalanlara göre daha dindar oldukları ve halkın, Hıristiyan inançlarını çiğnemelerine tahammül edemeyip o çağlarda bomboş olan bu topraklara yerleştikleri söylentileri günümüze kadar ulaşmıştır. Kudüslü Papazların burada yerleşmeleriyle bölgede gözle görülür bir canlanma olmuş, onların yetiştirdikleri

tarım ürünleri, zeytin ve çeşitli yemişler ile Zeytinburnu şirin bir yöre haline gelmişti.

16. asrın başlarında yavaş yavaş sur dışına mescid ve tekkelerin yapılmasıyla bu topraklarda yeni yerleşim alanları oluşmaya başlamıştır. 16., 17. ve 18. asırlar Zeytinburnu'nun tarihi dokusunun (Türk-İslam) olduğu devirler olarak karşımıza çıkar. O çağlarda bu bölgeler (Marmara'dan Haliç'e kadar uzanan sur dışı bölgesi) yoğun iskan sahalarına uzaklığı nedeniyle İstanbul'daki derviş zümrelerin rağbet ettikleri yerler olmuştur. 19. yüzyılda Zeytinburnu ve çevresinin Yenikapı Mevlevihanesi'nin Mevlevilerinin faaliyet alanı olduğu anlaşılmaktadır.

20. yüzyılın başlarında, Cumhuriyetin ilan edildiği tarihlerde ise ilçenin bugünkü toprakları Bakırköy ilçesi sınırları içinde yer almaktaydı ve Kazlıçeşme, Maltepe ve Merkez Efendi haricindeki yerler bomboş denebilecek derecede tenhayedir. Yine bu yıllarda Bizans ve Osmanlı dönemlerinin gözde mesirelerinden olan Çırpıcı Çayırı hâlâ eski canlılığını koruyordu.

İstanbul Belediyesi imar Müdürlüğü'nün 1947 yılında yayımladığı "İstanbul Sanayi Bölgelerine Ait Talimatname" nin İstanbul'da sanayi bölgesi olarak ayrılan bölgeler arasına Zeytinburnu'nu da katması ilçenin kaderini değiştirir. Söz konusu kanunla beraber bölgede hızla sanayi tesisleri inşa edilmeye başlanır. Aynı tarihlerde Balkanlar'dan gelen göçmenler, 1950'lerden itibaren ülkenin çeşitli bölgelerinden İstanbul'a gelenler ve Menderes istimlakleri esnasında Aksaray ve civarında evleri yıkılan vatandaşlarla beraber Zeytinburnu topraklarına yerleşmeye başlamışlardı. Artık bu topraklar hızlı ve düzensiz yapılaşma sonucu mesire olma özelliğini kaybetmeye başlamıştı.

1940'ların ikinci yarısından itibaren Zeytinburnu toprakları insanla dolup taşmaya başladı. İlçenin sanayi bölgesi olarak seçilmesi ve topraklarının ucuz fiyatlarla yerleşime açılmasıyla birlikte, sanayi tesislerinin yanı sıra gecekondu çığ gibi yayıldı. Yoksul insanlar her gece yüzlerce gecekondu yapıyor, böylece her geçen gün binlerce kişi bu yörenin insanları arasına katılıyordu.

Bu furya engellenmeyerek gecekondu yapımına göz yumulmuş olundu. Yolsuz, okulsuz, düzensiz, plansız kocaman bir gecekondu kenti kapladı Zeytinburnu topraklarını. Bu gidiş kendine özgü evrelerle 1966 yılına değin süregeldi. Bölge 1957 yılında ilçe olduğunda neredeyse tamamı gecekonduculardan oluşmaktaydı.

Bu gelişigüzel gidişi önlemek için 30 Temmuz 1966 tarihinde 775 Sayılı Gecekondu Kanunu yürürlüğe girdi. Ama bu yasa da dertlere derman olamadı. Gecekondu yapımı eski hızında olmasa da sürüp gitti.

Ama Zeytinburnu son yıllarda geçirdiği değişimle, düzenli ve planlı yapılanması olan bir ilçe olma yolunda önemli adımlar atmaktadır. İlçe iş hayatında da önemini sürdürmektedir. Deri ve tekstil sektörünün kalbi olmasının yanında, birçok önemli fabrikaya da ev sahipliği yapan ilçe, Türkiye ekonomisi için büyük önem arz etmektedir.

Zeytinburnu ilçesi 1950'lere kadar doğusu Fatih, batısı Bakırköy ilçesi topraklarında kalan bir yöre olarak yönetilmiş ama bu tarihlerden itibaren nüfusun hızla artması bölgede idari bir düzenlemeyi zorunlu kılmıştır. Bu mecburiyet sonucu 30 Temmuz 1953 tarihinde ilçenin doğu bölgesi Zeytinburnu Bucağı olarak Fatih'e bağlanmış; batı bölgesi ise yine Bakırköy'e bağlı olarak kalacak şekilde düzenlenmişti. İlçede nüfusunun gün geçtikçe artması (1955 sayımında 17.585 olan nüfus beş yıl sonra 1960'ta 88.341 olmuştur) bucak yönetim sisteminin yetersiz kalmasını beraberinde getirdi ve neticede 1 Eylül 1957 senesinde çıkarılan bir yasa ile Zeytinburnu ilçelik statüsüne kavuşmuş oldu ve İstanbul'un 14. ilçesi olarak yönetilmeye başlandı.

Köyü ve bucağı olmayan Zeytinburnu idari bakımdan yalnızca mahallelere ayrılmıştır. Zeytinburnu'nun nüfusu, 2007 yılında yapılan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'ne göre 288.743'tür. İlçede hâlâ 13 mahalle, 58 cadde ve 970 sokak mevcuttur.

5.3.1. Zeytinburnu'nda Sanayileşme Süreci

Zeytinburnu'nun şüphesiz en belirgin kimlik öğelerinden biri ve işlevi sanayi olmuştur. İstanbul'un fethinin ardından Fatih'in tabakhaneleri, yakın zamanlara kadar

dericilik merkezi özelliğini sürdüren Kazlıçeşme'ye yerleştirmiş olmasından dolayı, Zeytinburnu'nun sanayi yerleşmesi karakterini bir anlamda Fatih dönemine kadar geri götürmek mümkündür.

Osmanlı İmparatorluğu'nun 19. yüzyıldaki sanayileşme çabaları içinde Zeytinburnu'ndan Küçükçekmece'ye doğru sıralanan bir dizi fabrika yanında Zeytinburnu'nda tabakhanelerin yanında çelik boru, ray, pulluk, top, kılıç, kama ve benzeri madeni ürünler imal eden bir dökümhane kurulur. Makina donanımı ve mühendislerin yanısıra Avrupa'dan getirtilen işçiler için de yakınlarında 200 m. uzunluğunda iki katlı barakalar inşa edilir. Ayrıca bir de dokuma fabrikası kurulur. Fakat Zeytinburnu Dokuma Fabrikası'nın inşası uzun yıllar sürüncemede kalır. Avrupa'dan getirtilen mühendis, usta ve işçiler çalışamazken, fabrika bacası inşaat sırasında inşaat hatasından çökerek otuz kişinin ölümüne neden olur. 1856 Paris Sergisi'nde Zeytinburnu Dokuma Fabrikası ürünleri de pamuk bezi emprimeler, alacabez, pamuk ve yün çoraplar ile Osmanlı sanayi ürünleri arasında yer alır.

Cumhuriyet öncesinde de dericilerin toplandığı bir yer olan Kazlıçeşme'de 1927 yılında Bezmen Dokuma Fabrikası kurulur. Bu, yörede dericilik dışındaki ilk sanayi tesisidir. Aslında, 1930 öncesi İstanbul'da kurulan toplam 6 dokuma fabrikasının ikisi bugünkü Zeytinburnu İlçesi'ndedir. Özellikle 1940'lardan sonra dokuma sanayii çevrede yer seçmeye başlar. Ancak, Zeytinburnu'nun kaderinde dönüm noktası 1947 yılı olur. İstanbul Belediyesi İmar Müdürlüğü'nün 27 Nisan 1947 tarihli gazetelerde yayınlanan İstanbul Sanayi Bölgelerine ait Talimatname'si ile İstanbul'da öngörülen yeni sanayi alanları içinde, Kazlıçeşme yanındaki Zeytinburnu ile Bakırköy arası örgütlü sanayiye ayrılmıştır. Yörenin sanayi için bir cazibe merkezi haline gelmesiyle birlikte deri, dokuma, çimento ve diğer bazı dallardaki işyerleri de çevrede toplanmaya ve birçok yeni sanayi tesisi kurulmaya başlanır.

4 Ağustos 1949 tarihli gazetelerde İstanbul'da sanayi bölgeleriyle ilgili olarak ikinci bir karar yayınlanır. İlgili komisyonun raporuna göre, diğer yerler arasında Maltepe dolayları ve Kazlıçeşme-Zeytinburnu çevresi ağır sanayi bölgesi olarak tespit edilir. 1952-1956 yılları arasında İstanbul'un imar ve kent planlaması sorumluluğunu üstlenmiş olan Müşavirler Heyeti Topkapı, Rami ve Levent'e yeni

sanayi alanları planlar. Müşavirler Heyet Haliç, Topkapı ve Yedikule çevresini küçük ölçekli sanayi için uygun görmektedir. Bu dönemde, Müşavirler Heyeti'nin davetiyle İstanbul'a gelen ve II. Dünya Savaşı sonrası Londra'nın planlamasını başarıyla gerçekleştirmiş bulunan ünlü İngiliz şehir plancısı Sir Patrick Abercrombie, İstanbul'un potansiyel bir gelişme alanı olarak Zeytinburnu-Florya arasındaki bölgeye dikkat çeker. 1960-1970 arasında ise, Zeytinburnu-Bakırköy sanayii Londra Asfaltı'na paralel olarak Halkalı, Safraköy, Firuzköy, doğrultusunda yayılır. 1955-1973 arasında Zeytinburnu'nda 325 fabrika ve imalathane kurulur. Günümüzde Zeytinburnu'nda irili ufaklı binden fazla sanayi kuruluşu bulunmaktadır.

1960'lı yıllarda İstanbul, Ankara, İzmir için oluşturulan metropoliten plan bürolarından sonra Türkiye'de analitik yanı daha ağır basan ve sorunlara nispeten daha yaratıcı çözümler üretebilen bir planlama süreci başlar. İstanbul metropoliten alanının yeniden planlanması çalışmalarında Zeytinburnu gibi kent çeperindeki gelişme potansiyeli olan alanlar için de çeşitli öneriler getirilir. Bu dönemde İstanbul'a metropoliten planlama konusunda danışmanlık yapan İtalyan şehir plancısı Prof. Luigi Piccinato tarafından Zeytinburnu için inşa edilecek Çevreyolu'nun başlangıç noktalarından biri ve güçlü bir denizyolu bağlantısıyla bütünleştirilmiş İstanbul'un yeni merkez garı işlevi önerisi geliştirilir.

1980'lerde İstanbul'un imar ve planlama gündemini belirleyen dinamiklerden biri de "desantralizasyon" olur. 1980 tarihli İstanbul Metropoliten Alan Nazım Planı'nda Zeytinburnu İlçesi için önerilen işlevler konut alanları ve kısmen sanayi olarak öngörülür. 1974'de Zeytinburnu'nda İstanbul Nazım Planı çerçevesinde bir toptancı hali planlanır. Ancak bu öneri gerçekleşmez. Yine bu çerçevede, 1970'lerden beri İstanbul Nazım Planı tarafından Tuzla'da bir organize sanayi bölgesine taşınması öngörülen Kazlıçeşme'deki dericiler için 1982'de Tuzla Dericiler Organize Sanayi Bölgesi planı hazırlanır. 1980'lerin sonlarından itibaren 500 yılı aşkın bir süredir Kazlıçeşme'yi kendilerine bir tür yurt seçmiş olan dericiler için göç yolları gözükür. Deri imalathaneleri de 1990'ların başlarından itibaren Tuzla'daki yeni sanayi bölgesine taşınır. Geride kalan, artık son derece sağlıklı, köhnemiş bir çevre oluşturan deri imalathaneleri ise, bütünüyle yıkılarak, yoğun bir kentsel doku içinde rekreatif amaçlarla kullanılabilir geniş bir alan kazanılmış olur. Buna karşın, bu

alandaki çeşitli planlama ve imar sorunları nedeniyle aktif bir düzenleme yapılamamıştır.

Günümüzde Zeytinburnu'nun bu çevre dışında görece az bilinen ancak sözü edilmeye değer fizyolojik özelliklerinden birisi de limanıdır. Zeytinburnu'nda bir liman inşa edilmesi düşüncesinin Cumhuriyet döneminde gündeme geldiği görülür. 1932-1933 yıllarında İstanbul Nazım Planı'nı elde etmek amacıyla açılan uluslararası yarışma dahilinde davet edilen Fransız uzmanlar Agache ve Lambert ile Elgötz arasında Lambert, İstanbul için asıl liman yerini Marmara sahillerinde Yedikule'den Bakırköy'e kadar uzanan alanda önerir. Agache, Zeytinburnu yöresi için liman önermezse de demiryolunun kuzeyinde sanayi bölgesi teklif eder. 31 Mart 1955'de İstanbul Belediye Meclisi'nde kabul edilen İstanbul Sanayi Bölge Planı'na göre, Yedikule'de yöredeki sanayi alanlarına hizmet edecek bir liman da önerilir. Zeytinburnu'nda bir liman önerisi, 1960'ların başlarında İstanbul'un planlanmasında danışmanlık amacıyla Türkiye'ye davet edilen ünlü İtalyan şehir plancısı Luigi Piccinato tarafından da dile getirilir. İstanbul için daha sonraları gerçekleştirilen çeşitli plan ve raporlarda da Zeytinburnu'nda bir liman inşa edilmesi düşüncesi yer almaya devam eder. Zeytinburnu sahilinde Bakırköy'e doğru eski kum iskelerinin yerinde inşa edilen Zeytinburnu Limanı, "Zeyport" 1997 yılında hizmete girer. Liman, çoğunlukla Karadeniz ülkeleriyle yapılan ve daha çok Salıpazarı Rıhtımı'ndan gerçekleştirilen bavlul ticareti için Salıpazarı'na bir seçenek yaratmak amacıyla inşa edilir. Özel sektör eliyle inşa edilmiş ve yine özel sektörce işletilmekte olan limanın yapım amacı doğrultusunda oldukça yararlı ve verimli olduğu söylenebilir.

5.3.2. Zeytinburnu'nda Gecekondulaşma Süreci

İstanbul yaklaşık % 3.5'lik yıllık nüfus artışıyla dünyanın en hızlı büyüyen şehirleri arasındadır. İstanbul'un gerek nüfus, gerekse mekânsal bakımdan bu kadar büyümesinde iç göçlerin büyük rolü olmuştur. Türkiye'deki iç göçler üzerine yapılmış araştırmalar iç göçlerin önemli bir kısmının Marmara Bölgesi'ne, özellikle de İstanbul'a yöneldiğini göstermektedir.

İstanbul'a olan iç göç hareketleri 1940'ların sonlarında belirgin bir artış sürecine girmiş, 1950'lerden sonra da, Türkiye'deki, sosyo-ekonomik yapı

değişikliklerine, özellikle sanayinin İstanbul'da hızla gelişmesine bağlı olarak artmıştır. Bu dönemdeki kitlesel göç hareketi ile İstanbul'a gelenlerin büyük bir bölümü şehrin eski ve kenar mahallelerinde güçlüklerle konut bulabilmekte, büyük bir bölümü de buralarda talep edilen kiralari dahi karşılayabilecek durumda değillerdi. Söz konusu bu koşullar göçle gelenleri, çalıştıkları yerlere yakın, kendilerine ait olmayan boş bir arazi üzerinde, sağlıksız ve alelacele yapılmış barınaklar yapmaya zorlamış ve hızla inşa edilmesi nedeniyle " Gecekondu" adını alan yapılar ortaya çıkmıştır.

İstanbul'da ilk gecekondu, 1945 yılında Zeytinburnu Kazlıçeşme'de görülmüştür. 1947 ile 1948 yıllarında gecekondu yapımı hız kazanmış, 1948 yılındaki yıkım kararından kurtulduktan sonra da sayıları giderek artmıştır. 1949'da ildeki toplam gecekondu sayısı 5 bin olarak belirlenirken, bunlardan 3 bin 218'inin Zeytinburnu'nda bulunduğu tespit edilmiştir.

Zeytinburnu gecekondularının 1947 ve 1948 yıllarındaki yıkım kararından nasıl kurtulduğunu Nephân Saran 1971 yılında yayınlanan 'İstanbul'da Gecekondu Problemi ' isimli makalesinde şöyle aktarmaktadır: " Burada (Zeytinburnu) yapılan ilk gecekondular yol kenarına kurulmuştur. İlk önce jandarma bu işi biraz hayretle karşılamış fakat gün geçtikçe bunların sayılarının artması jandarmayı müdahaleye mecbur etmiş, evvela kaymakama sonra da valiye haber verilmişti. Vali bunları yıktırmak üzere teşebbüse geçmiş ise de işe politika karıştığından yıkım yaptırılmamıştı. Buna rağmen valinin emri ile gecekondu sahasının etrafı çevrilmiş içeriye içecek su dahi bırakılmamıştı. 1947 yılının kışı ve baharı halkla jandarma arasındaki kavgalarla geçti. 1948 yılının Mayıs ayında bir Salı günü bütün o bölgelerdeki gecekondulara yazılı ve sözlü olarak gecekonduların Pazar günü yıktırılacağı bildirildi. Halk, müthiş bir paniğe kapıldı. Bu işi durdurmak üzere gecekondular sağa sola başvururken bir gazete idarehanesinde kendilerine o sırada İstanbul'da bulunan Büyük Millet Meclisi Reisine gitmeleri tavsiye olunmuş. Gecekondu ileri gelenlerinden bir grup Reisin evine giderek on bölgeye gelmeye ikna etmiş. Zeytinburnu'na gelen Meclis Reisini halk perişan bir halde ağlayarak karşıladı. Reisin arabası da esasen pek fazla içeri giremedi. Çünkü o tarihte Zeytinburnu diz boyu çamurdu. Meclis reisi, orada halka evlerinin

yıktırılmayacağına dair söz verdi ve birkaç gün sonra da radyo, gecekonduların yıktırılmayacağı haberini yayınladı."

İstanbul'daki gecekonduların sayısı, 1949 yılından itibaren çıkarılan çeşitli af yasaları ile hızlı bir artış gösterdi. Bu sayı 1950'de 8 bin 239, 1959'da 61 bin 400 ve 1963'te 120 bine ulaştı. 1963 yılında İstanbul nüfusunun yüzde 35'i, gecekonduların alanlarında yaşayanlardan oluştu. Zeytinburnu 1957 yılında ilçe haline getirilmiş böylece tümü gecekondulardan olan bir alan İstanbul ilinin ilçeleri arasına katılmıştır.

Zeytinburnu gecekondularının üzerinde yer alan arazi esas itibariyle çok büyük iki vakfın, Bezmi Alem Valide Sultan ve Sultan Beyazıt-ı Veli Han hazretleri vakfiyelerinin küçük bir parçasıdır. 1880 yıllarında, bugünkü Zeytinburnu bölgesinde bir Ermeni mahallesi kurmak üzere, İstanbul Ermenilerinden küçük bir grup Padişaha müracaat eder. O sıralarda Osmanlı maliyesinde büyük bir açığı kapamış olan Ermeni tabaya bir lütuf olmak üzere Padişah bu arzuyu kabul ederse de sonradan, siyasi nedenlerle mahallenin inşasına izin verilmez. Muhtemelen bu tarihlerde Zeytinburnu arazisi Ermeni kilisesi mensubu olan Rahip Agop adında bir şahsın namına tescil edilmiştir. Mahallenin yapımı gerçekleşmeyince Rahip Agop, 1911-1914 yılları arasında, namına kayıtlı olan bu yerlerin bir kısmını ifraz ettirip şahıslara satmıştır.

Bugünkü Zeytinburnu'nda, Rum, Alman ve Ermenilere ait arazinin önemli bir kısmı Rahip Agop'un sattığı arazi olup sonraları, bir kısmı şahıstan satılarak el değiştirmiştir. Rahip Agop, namına kayıtlı olan arazinin tamamını satmadan, çocuksuz öldüğü için, bu arazi tekrar Vakıflar İdaresi namına tapuya tescil edilmiştir.

Zeytinburnu'nda Vakıf arazisi, 29 Temmuz 1953 yılında 6188 sayılı kanunun bir maddesine dayanarak, gecekonduların sahiplerine 1954-1959 yılları arasında satılmıştır. Ancak bu arazi satışı sırasında, çeşitli nedenlerle bütün vakıf arazisi üzerinde bulunan gecekonduların sahiplerine arsa satışı yapılmamış dolayısıyla tapu verilmemiştir. Vakıflar idaresi o tarihlerde arsaları m²'si, 3 TL.'dan satmışlardır. Bölgede arazi sahibi olan şahısların bir kısmı ise arsalarının gecekondularla kaplandığını görüp bunlardan kurtulmanın imkânsız olduğunu ya da çok masraflı olacağını tahmin ettiklerinden, bölgede gecekonduların sahiplerine araziyi satmışlardır.

Sümer mahallesinde ilk satışlar m2'si 75 - 80 kuruş arasında gerçekleşmiştir. Büyük arazi sahipleri genellikle arsaları parselmeden belirli bir hisse satmak suretiyle 40-50 gecekondulara sahibini bir arazinin hissedarı haline getirmişlerdir. Bölgede yapılan gecekondular da düzensiz yapıldıklarından arazi problemi daha da karmaşık hale gelmiştir.

Gecekonduların yapımı, çoğunlukla arazinin sahibi bilinmeden yapıldığından, bazı durumlarda gecekonduların birbirine hudut ve sahipleri değişik olan arsalar üzerine yapıldığı da olmuştur. Böylece bir gecekondunun hem vakıf hem şahıs hem de belediye arsaları üzerinde yer aldığı görülebilir. Zeytinburnu'nda 1946 yılını izleyen zaman içerisinde Belediye, Hazine, Vakıf ve şahıslara ait arsalarda ve hisse tapulu arazilerde imar planı olmaksızın oluşan gecekondular ve kaçak yapılar 2805 Sayılı Af Yasası çıkana dek devam etmiştir. Sonraları ilçe belediyelerinin oluşturulması ve İmar Affı Yasası gereğince bu konudaki çalışmalar hızlandırılmış, parselasyon ve imar ıslah planları yürürlüğe konulmuş, kaçak yapılaşma geniş ölçüde önlenmiştir. Bu süreç içinde kaçak ve gecekondular olarak inşa edilen binaların sahipleri ile ilgili kuruluşlar arasında idari ve hukukî anlaşmazlıklar büyük ölçüde giderilmiştir. Günümüzde Zeytinburnu'nda gecekondular mevzuatına aykırı olarak tespit edilen yapı sayısı 864 adettir.

Zeytinburnu imar ıslah planları 1968-1969 yıllarında, yol istikamet planları ise 28.03.1986 tarihinde onaylanmıştır. Maltepe sanayi bölgesinde ise 30.10.1986 onaylı 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planına göre uygulama yapılmaktadır. İlçe bütününde hisseli parseller ile ilgili İslah İmar Planları 2981/3290 sayılı yasa gereğince bölge bölge sonuçlandırılmaktadır.

5.3.3. Modern Zeytinburnu

1990'ların ortasında Zeytinburnu gecekondularının çoğunun apartmanlaştığı görülür. 1990'ların ortasında, mülkiyet sorunlarının geç çözülmesi ve o tarihte imar-ıslah planlarının yapımının gecikmesi nedeniyle eski gecekondulardan geriye sadece Çırpıcı ve Telsiz mahallelerindeki bazı örnekler kalmıştır.

Zeytinburnu ilçe sakinlerinin genel olarak orta gelir grubundan olduğunu söylemek mümkündür. Zeytinburnu, bir dönem aldığı yoğun göç nedeniyle

günümüzde oldukça renkli bir etnik yapıya sahiptir. Türkiye'nin hemen tüm illerinden yöreye gelen göçmenlerin yanı sıra Batı Trakya, Balkanlar, Orta Asya gibi diyarlardan katılanlarla birlikte Zeytinburnu bir ifadeye göre Türk dünyası mozaigi oluşturmaktadır.

Zeytinburnu kentsel mekân olarak son derece yoğun, sıkışık ve standartları düşük bir yapılaşma düzenine sahiptir. Özellikle konut alanlarındaki yerleşme düzeni, gecekondü döneminin mirası olarak çok sayıda küçük yapı adası ve sokaktan oluşmaktadır ki, 900'e yakın sokağın Zeytinburnu için kentsel işletme açısından hatırı sayılır bir yük olduğu açıktır. Bugün ve görülebilir bir gelecekte Zeytinburnu'nun kentsel gündeminde iki konunun daha belirleyici olacağı söylenebilir. Bunlar: Zeytinburnu'nun ulaşım bağlantılarının hem kendi iç bütünlüğünü arttırmaya, hem de İstanbul ile olan ilişkilerini güçlendirmeye yönelik olarak iyileştirilmesi. Diğeri ise, kentsel mekân ve yaşam kalitesi ile kültürünün geliştirilerek, Zeytinburnu'nun İstanbul metropolünün "kentlileşmiş" parçalarından biri haline getirilmesidir.

Halen, Zeytinburnu'nun Tarihi Yarımada'nın hemen yanı başında ve kentin merkezi iş alanlarına son derece yakın olmasına, ayrıca, hem kuzeyden D-100 (E-5) hem de güneyden Sahilyolu ve demiryolu ile kuşatılmış olmasına rağmen gerçekte İstanbul ile olan ulaşım bağlantılarının çok güçlü olmadığı ve İstanbul metropolü içinde erişilebilirliği düşük bir alan olduğu görülür. İstanbul'la olan başlıca erişilebilirlik sorununun, Zeytinburnu'nun D-100 karayolu ve Sahilyolu ile olan ulaşım bağlantılarının zayıflığından kaynaklandığı görülür. Her iki karayolu da bir anlamda Zeytinburnu'ndan geçmekte ancak Zeytinburnu'na teğet geçmektedir. Sahilyolu bağlantısını güçlendirmek üzere bir alt-üst geçit yapılması, yine hem zayıf olan D-100 Karayolu bağlantısını iyileştirmek hem de kuzey-güney doğrultusunda ilçeye güçlü ve yeni bir ulaşım aksı sunmak amacıyla Seyit Nizam Mahallesi'nde 400 bağımsız birim istimlak edilerek yeni bir yol açılması, Turan Güneş Caddesi'nin yeniden güçlü bir bağlantı olması yönünde iyileştirilmesi bu başlık altında halihazırda gerek İstanbul Büyükşehir Belediyesi, gerekse Zeytinburnu Belediyesi tarafından yürütülmekte olan çalışmalardan bazılarıdır.

1994 yılında hizmete giren ve Sirkeci'den başlayan hızlı tramvay hattı, büyük bir ulaşım kolaylığı sağladığı Zeytinburnu'nun kuzey bölgelerinden geçip Seyit Nizam Caddesi yoluyla batıya yönelmektedir. Güneyden geçen demiryolu hattı ise, Kazlıçeşme'deki dericilerin kaldırılmasından sonra yolcu potansiyelinde önemli bir kayba uğramasına rağmen yöredeki endüstrinin işgücü için başlıca toplu taşıma aracı olmaya devam etmektedir.

Zeytinburnu'nun, 1984 sonrası büyük kentlerde oldukça yaygın şekilde görülen kentsel-kamusal mekân düzenlemeleri, kentsel tasarım projeleri ve gösterişli kentsel yatırımlardan oldukça geç pay aldığı görülür. Zeytinburnu gibi göçle ve plansız bir şekilde oluşmuş kentsel alanlarda bu tür uygulamaların, pratik yararlarının ötesinde belirli bir kentlilik bilinci oluşturmaya yönelik daha uzun vadeli ve stratejik etkileri olacağı düşünülmelidir. Zira, fiziksel mekânı çoğunlukla bireysel yarar temelinde oluşmuş eski bir gecekondu bölgesindeki bir kamusal alan düzenlemesi her şeyin ötesinde bir kent inşa etmek anlamına gelmektedir.

Otopark sorununu çözmek amacıyla İnönü Caddesi'nin altında 500 araç kapasiteli, 3 katlı otopark inşa edilmesi ve bunu takiben ilçenin yoğun kullanılan alışveriş aksını oluşturan 58. Bulvar'ın kısmen tek yönlü yaya + araç trafiğine uygun biçimde düzenlenmesinin de Türkiye için bir ilki oluşturacağı yetkililer tarafından ifade edilmektedir. Öte yandan 1999 sonrası sokak düzenlemelerinin parklarla da desteklenmesi politikası benimsenir. Bu çerçevede, Öğretmenler Parkı, Özgürlük Parkı, Merkezefendi Parkı ve Spor alanı örneği gibi bazı işgal edilmiş alanlar, parka dönüştürülürken, boş alanlar da gerektiğinde istimlak yoluyla yeşil alana dönüştürülür.

Nisan 2001 'de açılan Olivium Alışveriş Merkezi Zeytinburnu'nun kentlileşmesinde herhalde önemli bir aşamayı oluşturacaktır. Tıpkı diğer alışveriş merkezleri gibi burası da sinemalarıyla bir eğlence, rekreasyon ve piyasa mekânı işlevlerini bir arada barındırmaktadır. 1998 yılında eski Trakya Otogarı yerinde Topkapı Şehir Parkı ile başlayan projeler dizisi ise, yörenin çehresini orta ve uzun vadede değiştirebilme potansiyelini barındırmaktadır. Daha ileri aşamalarda Surlar boyunca uzanan ve dini turizmi destekleyen bir kültür adası yaratılması hedeflenmektedir. Bu çerçevede 1999'da Belgrad Kapı karşısında açılan Şehir

Anıtı'nın 3 eli de yörede eserleri bir arada varolan Türk, Ermeni, Rum kültürlerini simgelemektedir. Kültürel anlamda Zeytinburnu'nun daha renkli ve hareketli bir belde olması yönünde güçlü istekler bulunmaktadır. İlk kez 1999'da Mesir Macunu mucidi Merkezefendi adına yapıyan halk etkinlikleri, geleneksel tıp konusunda uluslararası sempozyum ve Yenikapı Mevlevihanesi'nde ilk kez 2002'de sema gecesi düzenlenmesi, Zeytinburnu'nun bundan sonraki kültürel faaliyetlerinin tematik ana hatlarını belirgin biçimde ortaya koymaktadır.

Zeytinburnu, bir yandan eski sanayi faaliyetlerinden arınıırken, yerlerine yenilerini koymakta da oldukça başarılı gözükmektedir. Yeni işlevler dokuma ve dericilik temelli toptan ve perakende ticaret üzerinde yoğunlaşmaktadır. Telsiz-Beştelsiz mahallelerinde Balıklı Yolu çevresinde kumaşçılar bölgesi son beş yılda örme kumaş konusunda Türkiye'nin en büyük toptan ticaret merkezi haline gelmiştir. Tabakhanelerin taşınmış olmasına rağmen Sahil Yolu 650 dükkanla hâlâ çok önemli bir deri konfeksiyon merkezi durumundadır. Turan Güneş Caddesi üzerindeki Perdeciler Çarşısı ise, Zeytinburnu'nun önemli ama fazla bilinmeyen özelliklerinden birini oluşturmaktadır.

Günümüzde Zeytinburnu'nun yeni bir kimlik ve kentle yeni bir bütünleşme arayışında olduğu söylenebilir. Zeytinburnu tarihi geçmişinden bağımsız ve bağlarını koparmış yeni bir kimlik oluşturmaya çalışmaktadır. Zeytinburnu da 1990'lar İstanbul'unun tüketim yaşamındaki yerini almak ve sanayi-gecekondu bölgesi kimliğinden sıyrılmak istemektedir. Eski gecekondu bölgelerindeki konut-ticaret-iş merkezi yönündeki dönüşümler bunun göstergelerinden biri olarak yorumlanmalıdır.⁹

⁹ Zeytinburnu başlıklı kısımda yer alan bilgiler ve veriler, Zeytinburnu Belediyesi'ne ait resmi sayfa olan www.zeytinburnu.com.tr adresinden alınmıştır.

5.4. Fotoğraflarla Zeytinburnu

Fotoğraf 1: Bir zamanlar Kazlıçeşme Yedikule sahili
(www.facebook.com/zeytinburnu10)

Fotoğraf 2: 1970'li yıllarda Zeytinburnu (www.facebook.com/zeytinburnu10)

Fotoğraf 3: Günümüzden; Zeytinburnu Belediye Binası (www.zeytinburnu.gov.tr)

Fotoğraf 4: Günümüzden; Belediye binasının yanında yer alan Kazlıçeşme Kültür Merkezi (www.zeytinburnu.gov.tr)

Fotoğraf 5: Geçmişten bir görüntü; Telsiz Mahallesi'nde Coşkun Toprak Sahası
(www.facebook.com/zeytinburnu10)

Fotoğraf 6: Önceki fotoğrafta yer alan Telsiz Mahallesi'ndeki saha (İstanbul Üniversitesi Dr. Ziya Gün Vakfı'na ait arsa) Belediye tarafından kiralanarak yapılan ilk park (www.haberler.com)

Fotoğraf 7: Merkez Efendi Camii (www.zeytinburnu.gov.tr)

Fotoğraf 8: Merkez Efendi Park Alanı (www.zeytinburnu.gov.tr)

Fotoğraf 9: Eskilerden; Zeytinburnu Adliyesi (www.facebook.com/zeytinburnu10)

Fotoğraf 10: Günümüzden; Eski Adliye binasının olduğu yerde yapımı tamamlanan Zeytinburnu Kültür Merkezi

Fotoğraf 11: Eskilerden; Zeytinburnu İlçesinin gecekondü hali / Mevlanakapı
(www.facebook.com/zeytinburnu10)

Fotoğraf 12: Günümüzden; Seyitnizam'dan bir görüntü
(www.facebook.com/zeytinburnu10)

Fotoğraf 13: Günümüzden; Zeytinburnu Sahil Yolu üzerinde yapılan Onaltı Dokuz adı verilen binalar (www.facebook.com/zeytinburnu10)

Fotoğraf 14: Onaltı Dokuz binaları, İstanbul silüetini bozduğu tartışmalarını da neden olmuştur. (www.milliyet.com.tr)

Fotoğraf 15: Fatih'in ordusunun açtığı deliklerle İstanbul'a girdiği surlar
(www.zeytinburnu.gov.tr)

Fotoğraf 16: Günümüzden; Zeytinburnu İlçesini çevreleyen surlar
(www.zeytinburnu.gov.tr)

Fotoğraf 17: Günümüzden; Surlar'dan Zeytinburnu'na Genel Bakış
(www.facebook.com/zeytinburnu10)

Fotoğraf 18: Günümüzden; Zeytinburnu İlçesi'ne Kuşbakışı Görünütü
(www.facebook.com/10)

Fotoğraf 19: Günümüzden; Veliefendi Hipodromu
(www.facebook.com/zeytinburnu10)

Fotoğraf 20: Çırpıcı çayırından itibaren Veliefendi Hipodromunu da kapsayan bölgede kurulması planlanan park projesi (www.dünyabülteni.com)

Fotoğraf 21: Günümüzden; Zeytinburnu karakterini değiştiren, profilini etkileyen başlıca öğrelerden biri olan Olivium Alışveriş Merkezi
(www.facebook.com/zeytinburnu10)

Fotoğraf 22: Olivium Alışveriş Merkezi'inin için bir görüntü
(www.zeytinburnu.gov.tr)

Fotoğraf 23: Yenileme çalışmaları çerçevesinde Zeytinburnu Kültür Merkezi yapım çalışmalarından görüntü (www.facebook.com/zeytinburnu10)

Fotoğraf 24: Yenileme çalışmaları çerçevesinde yapımı tamamlanan Kaymakamlık Binası'ndan görüntü

Fotoğraf 25: Zeytinburnu İlçesi'nde "Kentsel Dönüşüm" adı altında yürütülen çalışmaların basına yansıması (www.milliyet.com.tr)

Fotoğraf 26: Zeytinburnu İlçesi'nde "Kentsel Dönüşüm" adı altında yürütülen çalışmalarını anlatan bir görsel (www.facebook.com/zeytinburnu10)

VI. BÖLÜM

ARAŞTIRMA VE BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

6.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

İstanbul gibi büyük bir insan kalabalığını barındıran ve dünya şehirleri arasında ayrı bir yer tutan bu şehrin, önemli göç nüfusunu oluşturan bir ilçesi olarak Zeytinburnu, tarihi oldukça eskilere giden bir yerleşim merkezidir.

Zeytinburnu, Ermeni ve Rumlara ait kilise, hastane ve ayazmalarıyla, fetihten kalma surları, şehitlikleri ve çeşme efsanesiyle; fetih sonrasında ise Müslüman çehresinin parçaları olan nice cami, tekke, türbe, mezarlık ve imaretleri ile İstanbul kültür ve medeniyet tarihinin şehir surlarının hemen yanı başındaki şahididir. Başrolü oynamasa bile Zeytinburnu önemli bir aktördür.

1940'ların ikinci yarısından itibaren Zeytinburnu toprakları insanlarla dolup taşmaya başlamıştır. İlçenin sanayi bölgesi olarak seçilmesi ve topraklarının ucuz fiyatlarla yerleşime açılmasıyla birlikte, sanayi tesislerinin yanı sıra gecekondu çığ gibi yayılmıştır. Yoksul insanlar her gece yüzlerce gecekondu yapmıştır, böylece her geçen gün binlerce kişi bu yörenin insanları arasına katılmıştır.

Bu furya engellenmeyerek gecekondu yapımına göz yumulmuş olundu. Yolsuz, okulsuz, düzensiz, plansız kocaman bir gecekondu kenti kaplamış, bu gidiş kendine özgü evrelerle 1966 yılına değin süregelmiştir; bölge 1957 yılında ilçe olduğunda neredeyse tamamı gecekonduculardan oluşmuştur.

Bu gelişigüzel gidişi önlemek için 30 Temmuz 1966 tarihinde 775 Sayılı Gecekondu Kanunu yürürlüğe girmiş, bu yasa da çözüm olmamış ve gecekondu yapımı eski hızında olmasa da sürüp gitmiştir.

Ancak Zeytinburnu son yıllarda geçirdiği değişimle, düzenli ve planlı yapılanması olan bir ilçe olma yolunda önemli adımlar atmaktadır. İlçe iş hayatında da önemini sürdürmektedir. Deri ve tekstil sektörünün kalbi olmasının yanında, birçok önemli fabrikaya da ev sahipliği yapan ilçe, Türkiye ekonomisi için büyük önem arz etmektedir.

İstanbul'un küçük olmasına rağmen en çok üretim yapan ilçelerinden biri olan Zeytinburnu'nda bugün faaliyet gösteren 25 binden fazla işyeri, 10 bine yakın imalathane ve 170 fabrika Türkiye ekonomisine hatırı sayılır bir katkı sağlamaya devam etmektedir. E-5 karayolunun kuzey bölümünde yer alan Maltepe Sanayi Bölgesi, faaliyetlerine devam eden 170'i büyük 10 bine yakın atölye ve imalathane, 70 binden fazla çalışanı ile İstanbul'un en yoğun sanayi bölgelerinden birisi durumundadır.

Son olarak, tüm bu fiziksel durumların unsuru olan konuya, Zeytinburnu halkına ve demografik özelliklerine değinmek yerinde olacaktır. Öncelikle Zeytinburnu İlçesi sakinlerinin önemli bir bölümünün alt ve orta gelir seviyesinde aile ve bireylerden oluştuğu bilinmektedir. İlçenin asıl demografik özelliği göç ile kurulan pek çok yerleşim yeri gibi tam bir kültür mozaïği olmasıdır. Türkiye'nin İstanbul'a yoğun göç vermiş tüm illerinden insanlar olduğu gibi, zorunlu ya da gönüllü dış göç ile yurt dışından gelmiş Batı Trakya, eski Yugoslavya ve Orta Asya Türklerinin İstanbul'da yaşadıkları yerlerden biri de Zeytinburnu İlçesi'dir.

Cumhuriyet'in kurulmasından günümüze İstanbul'un nüfusu on üç kat artmıştır. Zeytinburnu da bu artıştan en çok etkilenen yerleşim bölgelerinden birisidir. 1960'ta yapılan nüfus sayımında yaklaşık 89 bin olan nüfus 2010 yılı verilerine göre 300 bine yaklaşmıştır. Nüfusunun en çok arttığı yıllar ise 1990-2000 yılları arasındadır ve bu dönemde İstanbul'un nüfus yoğunluğu kilometrekareye 20 kişidir ve bu sayıyla İstanbul'un nüfus yoğunluğu en fazla olan sekizinci ilçesi konumundadır. Bu araştırmanın amacı yenilenen Zeytinburnu kent yapısının değişen sosyal profilini belirlemeye çalışmaktır.

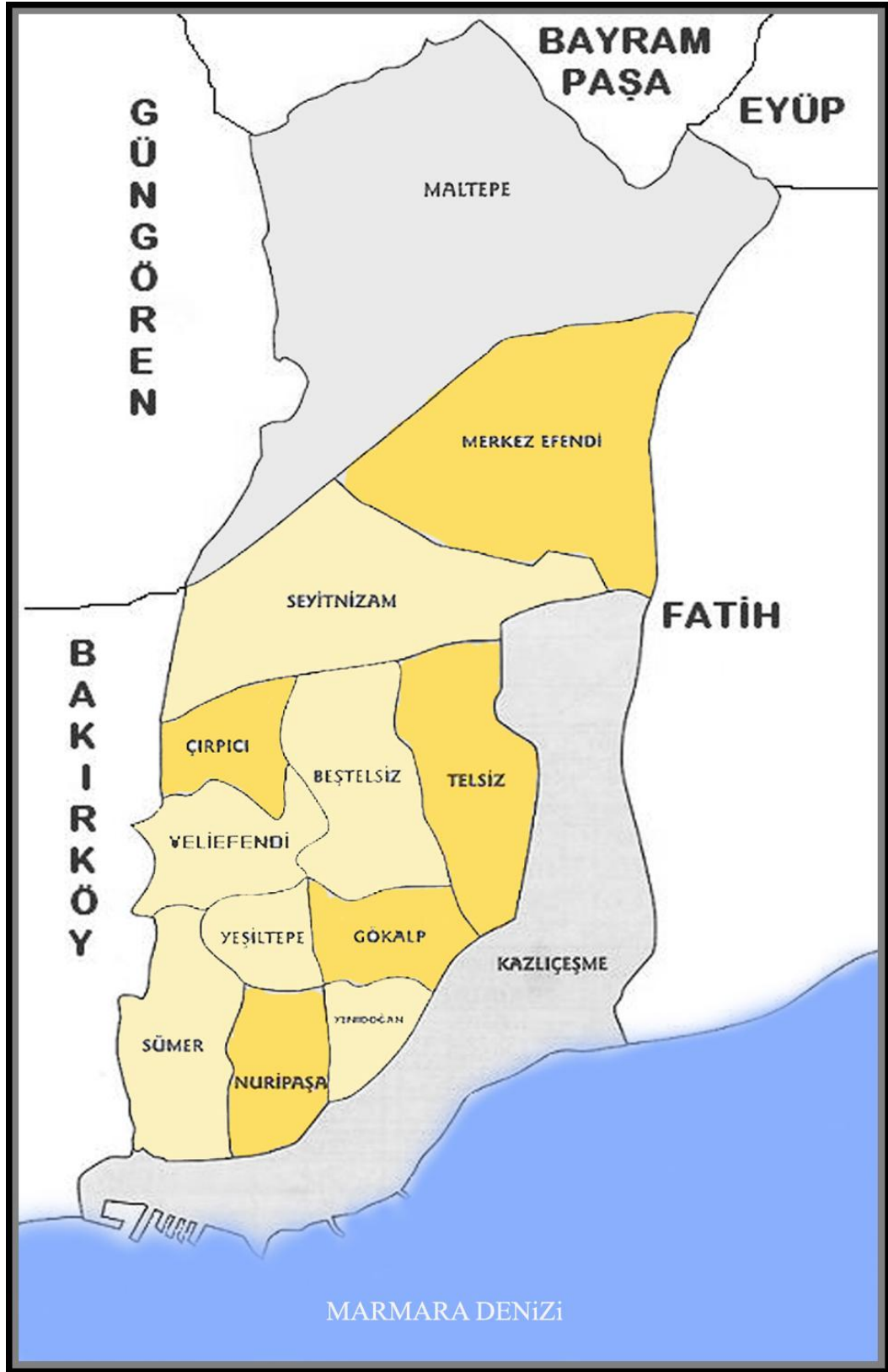
Zeytinburnu 13 mahalleden oluşmaktadır. Bunlardan ikisi (Kazlıçeşme ve Maltepe) sanayi bölgeleri olup yerleşim alanı niteliği taşımamaktadır. Araştırmanın evrenini geri kalan 11 mahalle oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini belirlerken, Zeytinburnu Belediyesi yetkililerinden alınan bilgiler ışığında, nüfus yoğunluğunun fazlaştığı bölgeler ve aynı zamanda ilçenin genel karakteristiğini taşıyan yerler olması göz önünde bulundurularak 5 mahalle (Gökalp, Nuri Paşa, Çırpıcı, Merkez Efendi ve Telsiz Mahalleleri) seçilmiştir.

Harita 1: Zeytinburnu-İstanbul (tr.wikipedia.org/wiki/Zeytinburnu)

6.2. Veri Toplama Yolları

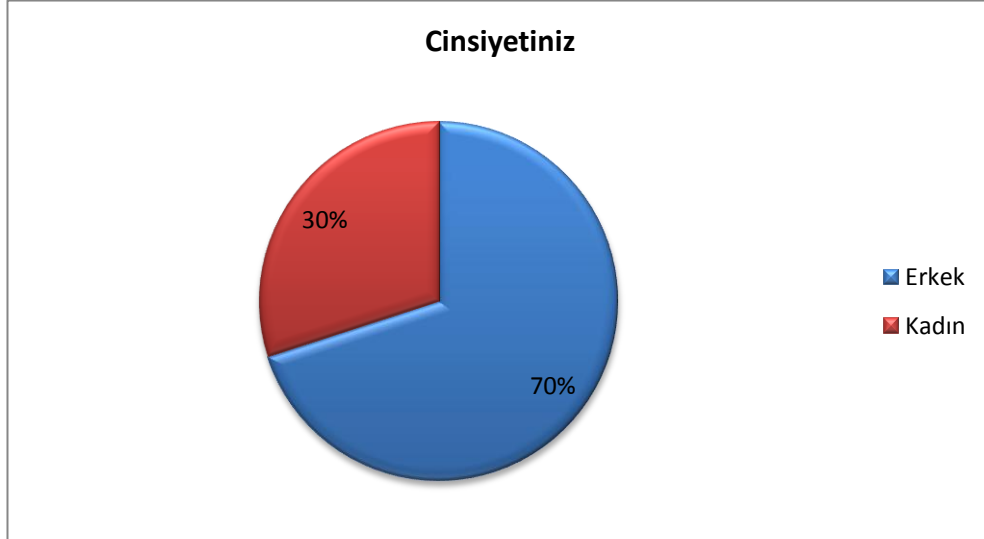
Araştırmada veri toplamak üzere temel olarak “anket tekniği” kullanılmıştır. Yanı sıra derinlemesine mülakat (görüşme) ve gözlemlerden yararlanılmıştır. Yazılı kaynaklar ve diğer dökümanlar da destek sağlamak üzere kullanılmıştır. Anket uygulaması için seçilen 5 mahallede (Gökalp, Nuri Paşa, Çırpıcı, Merkez Efendi ve Telsiz mahalleleri) eşit dağılımlı olmak üzere toplamda 500 kişiye, birebir görüşme yoluyla anket uygulanmıştır.

Harita 2:Zeytinburnu Mahalleleri (www.resim11.com)
Sarı renk örnekleme bölgesini oluşturan yerleri göstermektedir.

6.3. Araştırmaya Katılanlara İlişkin Sosyo-Demografik Bilgiler

Grafik 1’de görüldüğü üzere araştırmada anket uygulanan toplamda 500 örneklemin (bireyin) 350’si erkek 150’si de kadından oluşmaktadır.

Grafik 1

Ankete katılanların yaş aralıkları incelendiğinde % 6’sı 20 yaş altı iken %84’lük gibi büyük bir kısmın ise 20 yaş üstü ve birbirine yakın oranlarda bir dağılımda olduğunu görmekteyiz. Bu durum çalışmamızda bölgeyi değerlendirecek olan örneklemlerin belli yaş grubunda toplanmaması farklı yaklaşımların ortaya çıkarılması, özellikle ilerleyen sayfalarda yer alacak olan “kuşaklar arası” yaklaşım biçimleri açısından önem arz etmektedir. Tablo 1’de örneklem grubunun yaş aralıkları yer almaktadır.

Tablo 1: Bölge halkının yaş durumu

	Yaşınız?	
	Kişi	Oran (%)
20'den küçük	30	6,0
20-29	124	24,8
30-39	137	27,4
40-49	96	19,2
50 ve üzeri	113	22,6
TOPLAM	500	100,0

Doğduğu yerin, çevrenin kişilerin davranış biçimlerine ve kendilerini nasıl algıladıklarına etki edebileceği düşünüldüğü için katılımcılara doğum yerleri

sorulduğunda % 8,2'sinin köy, % 13,4'ünün kasaba ve %78,4'ünün de şehir doğumlu olduğunu görüyoruz.

Tablo 2: Doğum yeri

	Doğum Yeriniz?	
	Kişi	Oran (%)
Köy	41	8,2
Kasaba	67	13,4
Şehir	392	78,4
TOPLAM	500	100,0

Ankete yanıt verenlerin %3,4'ü okur-yazar değilken, geriye kalan %96,4 gibi ciddi bir rakam karşımıza çıkmaktadır. Tablo 3'ü incelediğimizde %1 okur-yazar, %28,6 İlkokul mezunu, %23,8 İlköğretim/Ortaokul mezunu, % 29,4 Lise mezunu, %13,8 Üniversite/Yüksekokul mezunu olduğunu dile getirmiştir. Gecekondu aileleri üzerine yapılan çalışmalarda; Şenyapılı'nın (1981) çalışmasında %54, Kartal'ın (1992) %63 oranla eğitim düzeyini en fazla ilkokul oluşturmaktadır. Tablo 3 incelendiğinde örneklem olarak seçilenleri kentlileşen bireyler olarak değerlendirdiğimizde bu durumun “dönüşüme” uğradığını görebiliyoruz.

Tablo 3: Eğitim Durumları

	Eğitim durumunuz nedir?	
	Kişi	Oran (%)
Okur-yazar değil	17	3,4
Okur-yazar	5	1,0
İlkokul	143	28,6
İlköğretim/Ortaokul	119	23,8
Lise	147	29,4
Üniversite/Yüksekokul	69	13,8
TOPLAM	500	100,0

Ayrıca Tablo 4'e baktığımızda kadın ve erkeklerin eğitim durumlarını cinsiyet noktasında değerlendirecek olursak oran açısından benzeştiğini fark edebiliriz. Ağırlıklı olarak İlkokul, İlköğretim/Ortaokul ve Lise Mezunu olarak bir yoğunluğu dile getirebiliriz.

Tablo 4: Cinsiyet ve Eğitim Durumunun Karşılaştırılması

	Eğitim durumunuz nedir?						TOPLAM
	Okur-yazar değil	Okur-yazar	İlkokul	İlköğretim / Ortaokul	Lise	Üniversite / Yüksekokul	
Erkek	5	4	100	89	105	47	350
Kadın	11	2	43	30	42	22	150
TOPLAM	16	6	143	119	147	69	500

Okur-yazar olmayanlardan verilen cevaplara göre hiç okula gidememe noktasında, %20 geldiği yerde okul olmadığı için, %26,7 ekonomik nedenler, %13,3 eğitim öğretimin gereğine inanmaması, %40 ailenin izin vermemesi gibi sebepler gelmektedir.

Tablo 5: Öğrenime engel olan nedenler

	(Hiç okula gitmemişse) Hiç öğrenim görmemenizin nedeni nedir?	
	Kişi	Oran (%)
Geldiği yerde okul olmadığı için	3	20,0
Ekonomik nedenler	4	26,7
Eğitim öğretimin gereğine inanmaması	2	13,3
Ailenin izin vermemesi	6	40,0
TOPLAM	15	100,0

Ankete katılım gösterenlerden %23,4 oranında 117 kişi çalışmadığını belirtmiştir. Emekli olanları değerlendirmeye almadığımız zaman geriye kalan %63,2 oranında 316 kişi bir işe sahip olduğunu dile getirmiştir. Yalnız burada dile getirilmesi gereken durum yapılan görüşmelerde evde yapılan işlerin bireylerce “çalışıyor” olarak değerlendirilmediği görülüyor. Özellikle kadınların eve maddi anlamda katkısı söz konusu iken, çalışma noktasında olaya bakış açıları bir işe sahip olmadığı yönünde olabiliyor.

Tablo 6: Bireylerin Mesleksel Dağılımı

	İş durumunuz/mesleğiniz nedir?	
	Kişi	Oran (%)
Çalışmıyor	117	23,4
Emekli	67	13,4
Memur	19	3,8
Kıdemli/üst düzey memur	8	1,6
İşçi	9	1,8
Kıdemli/üst düzey işçi	4	,8
Küçük esnaf	126	25,2
Tüccar	12	2,4
Geçici işçi	59	11,8
Tarım işçisi	1	,2
İnşaat işçisi	3	,6
Profesyonel yönetici	8	1,6
Diğer marjinal işler	67	13,4
TOPLAM	500	100,0

Tablo 7: Medeni Durumları

	Medeni durumunuz nedir?	
	Kişi	Oran (%)
Bekar	159	31,8
Evli	315	63,0
Dul/Boşanmış	26	5,2
TOPLAM	500	100,0

Katılımcıların %31,8'i bekar, %63'ü evli ve %5,2'si dul/boşanmış olduklarını belirtirken; evli olanlardan da %44,2' si (136 kişi) Zeytinburnu'na göç etmeden önce, %55,8'i (172 kişi) Zeytinburnu'na göç ettikten sonra evlendiklerini söylemiştir.

Tablo 8: Göç Öncesi veya Sonrası Evlenme Durumları

	Ne zaman evlendiniz?	
	Kişi	Oran (%)
Göç etmeden önce evlendim	136	44,2
Göç ettikten sonra evlendim	172	55,8
TOPLAM	308	100,0

Tablo 9: Eşleri ile Aralarındaki Nikah Türü

	Eşinizle aranızdaki nikah türü hangisidir?	
	Kişi	Oran (%)
Resmi nikah	57	17,8
Dini (İmam) nikah	1	,3
Her ikisi birden	261	81,6
Herhangi bir nikah yok	1	,3
TOPLAM	320	100,0

Bireylere eşleriyle olan nikah türünü sorduğumuzda % 0,3 oranında 1'er kişi dini (imam) nikah ile ve herhangi bir nikah olmaksızın yaşadıklarını, % 17,8 oranında 57 kişi resmi nikah ile % 81,6 oranında 261 kişi hem resmi hem de dini nikah ile yaşadıklarını belirtmiştir.

Tablo 10: Eşleri ile Akrabalık Durumu

	Eşinizle aranızda (dayı, amca, hala, teyze çocukları şeklinde) bir akrabalık var mı?	
	Kişi	Oran (%)
Evet	60	18,8
Hayır	260	81,3
TOPLAM	320	100,0

Eşleri ile akrabalık durumunda ise % 18,8 (60 kişi) akrabalığının olduğunu, % 81,3 (260 kişi) herhangi bir akrabalığının olmadığını dile getirmiştir.

Tablo 9 ve Tablo 10 bize insanların modern kalıpları kabul etmenin yanı sıra geleneksel yönlerini fazla olmasa da tam olarak terk etmediklerini muhafaza ettiklerini göstermektedir.

Tablo 11: Eşleri için başlık verme durumu

	Eşinizle evlenirken başlık ya da süt parası verildi mi?	
	Kişi	Oran (%)
Evet	25	7,8
Hayır	295	92,2
TOPLAM	320	100,0

Evli olan bireylere yönelttiğimiz soruda eşleri için başlık parası ya da süt parası olarak tabir edilen bir para verip vermediği noktasında az da olsa %7,8 oranında verildiği, %92,2 oranında ise verilmediği sonucunu ortaya koymuştur. Bu durum kırdaki hakim olan davranış kalıplarının gitgide terk edildiğini göstermektedir.

Tablo 12: Eşin eğitim durumu

	Eşinizin eğitim düzeyi nedir?	
	Kişi	Oran (%)
Okur-yazar değil	16	5,0
Okur-yazar	9	2,8
İlkokul	160	50,5
İlköğretim/Ortaokul	47	14,8
Lise	56	17,7
Üniversite/Yüksekokul	29	9,1
TOPLAM	317	100,0

Tablo 12’de görüldüğü üzere eşlerinin eğitim durumunu sorguladığımızda çok az bir oran olarak % 5 gibi bir okur-yazar olmayan durumla karşılaşıldı. Bunun haricinde ise %2,8 oranında okur-yazar, %50,5 oranında ilkokul, % 14,8 oranında ilköğretim/ortaokul, % 17,7 oranında lise, %9,1 oranında üniversite/yüksekokul mezunu eşlerinin olduğu ortaya çıkmıştır. Bakıldığında yoğunluğun ilkokul mezunu olduğu göze çarparken, dikkat çekici başka bir nokta da katılımcıların neredeyse büyük bir bölümünü oluşturan % 92,2 gibi bir oranda bir tahsil sahibi olduğu yönünde olmuştur.

Tablo 13: Çocuk sayısı

	Kaç çocuğunuz var?	
	Kişi	Oran (%)
Çocuk yok	24	7,5
1	50	15,6
2	121	37,7
3	64	19,9
4	33	10,3
5 ve üzeri	29	9,0
TOPLAM	321	100,0

Katılımcılara çocuk sayısını sorduğumuzda nüfus hareketliliği açısından bize dikkat çekici sonuçlar vermiştir. Ailelerden %7,5 gibi küçük bir oran çocuk sahibi olmadığını söylerken, %15,6 oranında 1 çocuğa, %37,7 oranında 2 çocuğa, %19,9 oranında 3 çocuğa, %10,3 oranında 4 çocuğa ve %9,0 oranında ise 5 ve üzeri çocuğa sahip olduklarını dile getirmiştir. Yoğunluğun toplumda genel olarak aileler arasında ideal olarak görülen %37,7 (121 kişi) oranı ile 2 çocuk sahibi kısmında olduğunu görüyoruz. Tabloya son yıllarda ülkemizde gündem konusu olan “en az 3 çocuk” tavsiyeleri ışığında bakacak olursak %39,2 gibi bir oranı karşımıza çıkarmaktadır. Veriler bize ayrıca geleneksel olarak çok sayıda çocuğa sahip olma bakımından “soyun devamı” anlamında güdünün devam ettiğini göstermektedir.

Tablo 14: Eşin çalışma durumu

	Eşiniz çalışıyor mu?	
	Kişi	Oran (%)
Evet	113	35,6
Hayır	204	64,4
TOPLAM	317	100,0

Tablo 14’te görüldüğü gibi ankete katılan bireylere eşlerinin çalışıp çalışmadığını sorduk. Katılımcılardan %35,6’sının eşlerinin çalıştığı bilgisine ulaşırken, %64,4’nün ise çalışmadığı öğrenilmiştir. Anketin %70 oranında erkeklerle yapıldığı dikkate alınırsa veriler buna göre değerlendirilmelidir.

Tablo 15: Eşi çalışıyor ise işi

	(Evet ise) Ne iş yapıyor?	
	Kişi	Oran (%)
Çalışmıyor	6	5,0
Emekli Memur	13	10,8
Kıdemli/Üst düzey işçi (mühendis, özel doktor vs.)	5	4,2
Kıdemli/Üst düzey memur (öğretmen, öğretim elemanı, doktor vb.)	8	6,7
Küçük esnaf	12	10,0
Tüccar	6	5,0
İşçi	27	22,5
Geçici işçi	5	4,2
İnşaat işçisi	2	1,7
Profesyonel Yönetici	2	1,7
Diğer marjinal işler (dışarıda gelir getirici işlerde, çocuk bakıcılığı, hasta-yaşlı bakıcılığı, temizlik işleri vb.)	15	12,5
Diğer	19	15,8
TOPLAM	120	100,0

Tablo 15'te görüldüğü üzere eşi çalışıyor ise ne iş yaptığını sorguladık, %5 çalışmıyor cevabını aldık. Burada bir açıklama yapmak gerekirse eve maddi anlamda katkı yapan ama gün içerisinde ev dışında herhangi bir işte çalışıyor olmamasından kaynaklanan algıdır. Bunun dışında eşleri için cevap verenlerden %10,8'i emekli memur, %4,2'si kıdemli/üst düzey işçi, %6'sı kıdemli/üst düzey memur, %10'u küçük esnaf, %6'sı tüccar, %22,5'i işçi, %4,2'si geçici işçi, %1,7'si inşaat işçisi, %1,7'si profesyonel yönetici, %12,5'i marjinal işler ve %15,8'i de diğer şekilde yanıt vermişlerdir.

Tablo 16: Evde gelir getiren uğraş

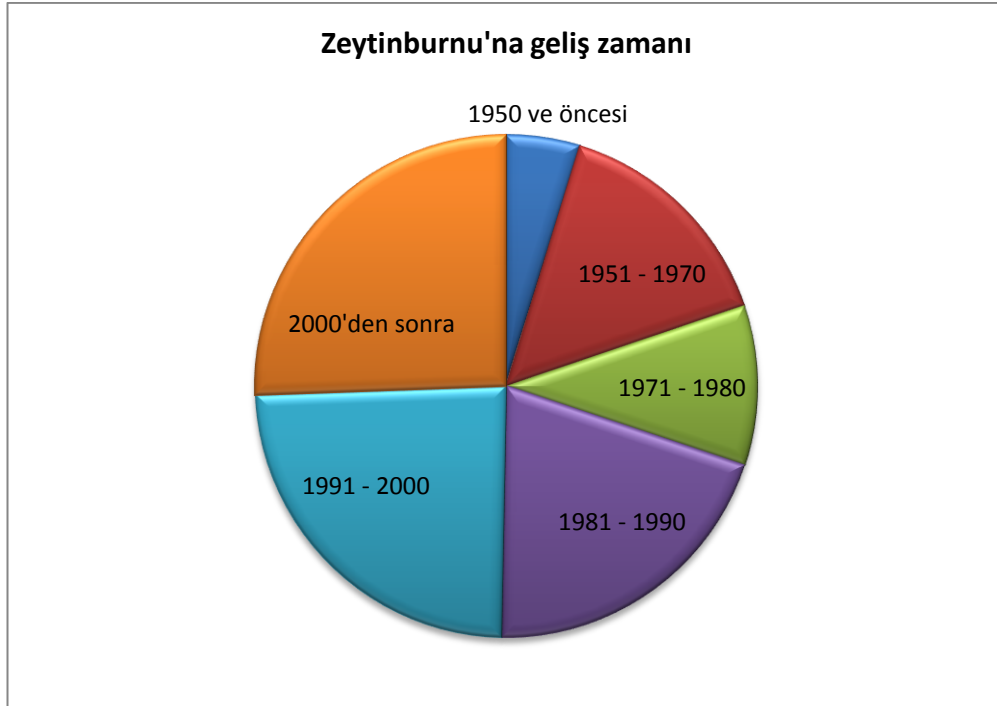
	Eşinizin veya sizin evde gelir getiren bir uğraşınız var mı?	
	Kişi	Oran (%)
Evet	22	6,9
Hayır	295	93,1
TOPLAM	317	100,0

Katılımcılara kendisinin veya eşinin gelir getiren bir uğraşı olup olmadığını sorduğumuzda, %6,9'u evet yanıtı verirken %93,1'i ise hayır yanıtı vermiştir. Tablo 15 ve tablo 16 beraber incelendiğinde rakamlar arasındaki farklılıklar daha önce de söylediğimiz gibi evde gelir getiren uğraşın bir iş olarak algılanmamasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 17: Evde gelir getiren uğraş türü

	Eşinizin veya sizin evde gelir getiren bir uğraşınız var mı?	
	Kişi	Oran (%)
Çocuk bakıcılığı	3	12,0
Oya, dikiş, dantel, nakış, örgü vb	6	24,0
Yiyecek/gıda maddesi üretmek	3	12,0
Süs eşyası, hediyelik eşya vb üretmek	3	12,0
Halı/kilim dokumak	1	4,0
Sanayi sektörü için ara mal/parça başı üretim yapmak	1	4,0
Diğer	8	32,0
TOPLAM	25	100,0

Tablo 17'de görüldüğü üzere evde gelir getiren iş türünün ne olduğunu sorduğumuzda 3 kişi (%12) çocuk bakıcılığı, 6 kişi (%24) oya, dikiş dantel, nakış örgü vb. işler, 3 kişi yiyecek/gıda maddesi üretmek, 3 kişi (%12) süs eşyası, hediyelik eşya vb. üretmek, 1 kişi (%4) halı/kilim dokumak, 1 kişi (%4) sanayi sektörü için ara mal/parça başı üretim yapmak, 8 kişi (%32) ise bunların dışında uğraşlarda bulunduğunu dile getirmiştir.

Grafik 2

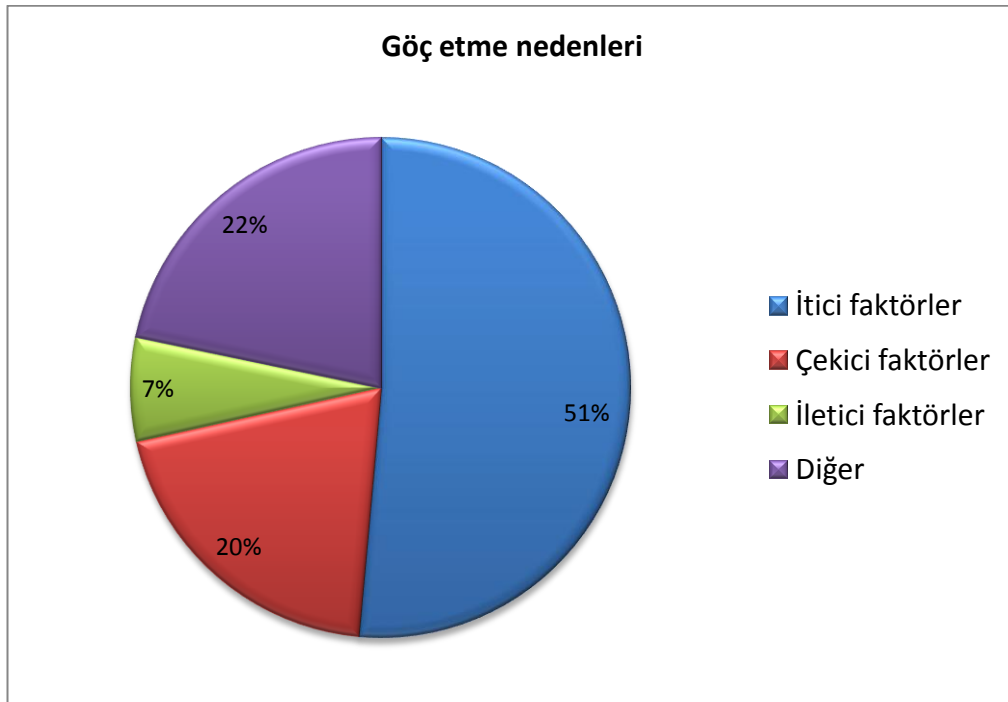
Tablo 18: Zeytinburnu'na geliş zamanı

	Zeytinburnu'na ne zaman geldiniz?	
	Kişi	Oran (%)
1950 ve öncesi	23	4,7
1951-1970	73	15,1
1971-1980	50	10,3
1981-1990	98	20,2
1991-2000	117	24,1
2000'den sonra	124	25,6
TOPLAM	485	100,0

Ankete katılan bireylere Zeytinburnu'na göç ettiği zaman aralığını sorduğumuzda 23 kişi (%4,7) 1950 ve öncesinde, 73 kişi (%15,1) 1951-1970 yılları arasında, 50 kişi (%10,3) 1971-1980 yılları arasında, 98 kişi (%20,2) 1981-1990 yılları arasında, 117 kişi (%24,1) 1991-2000 yılları arasında, 124 kişi de (%25,6) 2000 yılından sonra göç ettiklerini belirtmiştir. Grafik 2 ve tablo 18 beraber incelendiğinde 1990'lı yılların ortasından itibaren bölgede gecekonduların yerini artık apartmanlara bırakmaya başlaması göz önünde bulundurulduğunda göç yoğunluğunun da 1990'lı yıllardan itibaren artmış olduğunu rahatlıkla fark edebiliriz.

Tablo 19: Göç sebepleri

	Göç etme sebebiniz nedir?	
	Kişi	Oran (%)
Topraklar geçimimizi sağlamadığı için	20	4,1
Yeterli iş imkanı olmadığı için	208	42,6
Eğitim imkanları kısıtlı olduğu için	12	2,5
Daha önce gelen yakınlarım olduğu için	33	6,8
Yeni bir iş bulmak için	69	14,1
Kentte yaşamak için	29	5,9
Tayin nedeniyle	15	3,1
Güvenlik sorunu ve kan davası gibi nedenlerle	11	2,3
Başka	91	18,6
TOPLAM	488	100,0

Grafik 3

Katılımcılara göç sebeplerini sorduğumuzda %4,1 topraklar geçimimizi sağlamadığı için, %42,6 yeterli iş imkanı olmadığı için, %2,5 eğitim imkanları kısıtlı olduğu için, %6,8 daha önce gelen yakınlarım olduğu için, %14,1 yeni bir iş bulmak için, %5,9 kentte yaşamak için, %3,1 tayin nedeniyle, %2,3 güvenlik sorunu ve kan

davası gibi nedenlerden dolayı, % %18,6 başka sebeplerden dolayı bölgeye göç ettiklerini dile getirmiştir.

Burada dikkat edilmesi gereken nokta ‘daha önce gelen yakınlarım olduğu için’ gibi “iletici faktörler”e, ‘yeni bir iş bulmak için’ ve ‘kentte yaşamak için’ gibi “çekici faktörler”e karşı ‘topraklar geçimimizi sağlamadığı için’, ‘yeterli iş imkanı olmadığı için’, ‘eğitim imkanları kısıtlı olduğu için’ ve ‘güvenlik sorunu ve kan davası gibi nedenler’ gibi “itici faktörler”in oranının yüksek olmasıdır. İletici faktörleri biraz açacak olursak aslında akrabalarının bulunmasından ziyade “ulaşım ve haberleşme alanındaki gelişmelerden”¹⁰ bahsedilmektedir. Bu durum insanların köyden kente göçünü kolaylaştırıcı faktör olmuştur.

Tablo 20: İlk göç edilen yer

	Memlekettten ayrıldıktan sonra ilk göç ettiğiniz yer Zeytinburnu mu?	
	Kişi	Oran (%)
Evet	342	69,9
Hayır	147	30,1
TOPLAM	489	100,0

Tablo 20’de görüldüğü gibi bireylere memleketlerinden ayrıldıktan sonra ilk göç ettikleri yerin Zeytinburnu olup olmadığını sorduğumuzda %69,9’u evet yanıtını verirken, %30,1’i hayır yanıtını vermiştir. Göç edilen yerin kırsal yaşamdan gelen insanların kente uyum sağlamada geçiş anlamında göç edilen yerin niteliği açısından önemlidir. Bu anlamda Zeytinburnu bir anlamda kır-kent geçişini sağlayabilecekleri, iş anlamında çeşitliliğin fazla olması ve en önemlisi de bu geçiş noktasında ‘görelî yoksunluğun’ çok fazla yaşanmaması açısından göç edenler için cazip hale gelmektedir.

¹⁰ Erkan, Rüstem, İstanbul- Şişli Yayla Mahallesi Gecekondu Bölgesinin Kentle Bütünleşme Eğilimleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1989.

Tablo 21: İlk göçülen yerin niteliği

	(Hayır ise) İlk göç ettiğiniz yerleşim yerinin niteliği neydi? (Nereye ait olduğunu belirtiniz)	
	Kişi	Oran (%)
Köy	2	1,3
Kasaba/Belediyelik	17	11,3
İlçe Merkezi	50	33,1
Kent Merkezi	59	39,1
Metropol Alanı (Büyükşehir)	23	15,2
TOPLAM	151	100,0

Zeytinburnu dışında bir yere göç edenlerin ilk göç ettikleri yerleşim yerinin niteliği sorgulandığında 2 kişi (%1,3) köy, 17 kişi (%17) kasaba/belediyelik, 50 kişi (%33,1) ilçe merkezi, 59 kişi (%39,1) kent merkezi, 23 kişi (%15,2) metropol alanı olarak cevaplar alınmıştır. Baktığımızda göç edenlerin İstanbul gibi bir büyükşehire göç etmeden önce ilçe merkezi ve kent merkezi gibi yerleri geçiş noktası olarak kullandıklarını ifade edebiliriz.

Tablo 22: Ailede kimlerle beraber yaşadığı

	Ailenizde kimlerle birlikte yaşıyorsunuz?	
	Kişi	Oran (%)
Yalnız	37	7,4
Anne-baba ve kardeşlerimle	128	25,6
Eşimle	42	8,4
Eşim ve Çocuklarımla	232	46,4
Eşim, çocuklarım, anne-baba, ve kardeşlerimle	10	2,0
Eşim, çocuklarım, anne-baba kardeşler, büyükbaba, büyükanne	2	,4
Aile, anne-baba, kardeşlerim, akrabalarımla	5	1,0
Akrabalarımla birlikte	3	,6
Ailem ve akrabalarımdan bazılarıyla	40	8,0
Arkadaşlarımla	1	,2
TOPLAM	500	100,0

Tablo 22’de görüldüğü üzere anketi cevaplayanlardan %7,4’ü yalnız, %25,6 anne-baba ve kardeşlerle, %8,4 eşiyle, %46,4 eşi ve çocuklarıyla, %2 eşi, çocukları, anne-baba ve kardeşleriyle, %0,4 eşi, çocukları, anne-baba, kardeşler, büyükbaba ve büyükannesiyle, %1 aile ve akrabalarıyla, %0,6 akrabalarıyla birlikte, %8 aile ve akrabalarından bazılarıyla, %0,2 ise arkadaşlarıyla yaşadığını belirtmiştir. Verileri analiz edecek olursak “kentli yaşam” formatında değerlendirildiğinde geleneksel “geniş aile” modelinin azaldığı “çekirdek aile”nin daha fazla olduğu bir tabloyu görüyoruz. Buna bağlı olarak “Çekirdek ailelerin ayrı hanelerde yaşadığı kentlere göç süreciyle birlikte, geniş ailenin, diğer akrabalık bağlarının veya genel olarak akrabalığın önemi, zamanla, geniş aile fertleri kente uyum sağladıkça azalmaktadır” (Duben,2006, s.67)

Tablo 23: Oturulan bölgenin ilk olma durumu

	Şu anda oturduğunuz bölge Zeytinburnu’nda ilk oturduğunuz yer mi?	
	Kişi	Oran (%)
Evet	407	81,4
Hayır	93	18,6
TOPLAM	500	100,0

Katılımcılara Zeytinburnu’nda oturdukları mahallenin ilk yerleştiği yer olup olmadığını sorduğumuzda 407 kişi (%81,4) evet diye cevap verirken, 93 kişi (%18,6) ise hayır cevabını vermiştir. İlk yerleştikleri yerde insanların kurduğu çevre ve alışma durumunu düşündüğümüzde oldukları yerde devam etme eğiliminin fazla olduğunu görmekteyiz.

Tablo 24’te ise soruya cevap verenler arasından Zeytinburnu’nda yer değişikliğine gidilmeden önce oturulan mahallenin hangisi olduğu verilerine ulaşmaktayız.

Tablo 24: İlk oturulan mahalle

	(Hayır ise) Zeytinburnu'nda ilk oturduğunuz bölgeyi belirtir misiniz?	
	Kişi	Oran (%)
Beştelsiz	4	5,3
Çırpıcı	7	9,2
Gökalp	10	13,2
Merkezefendi	3	3,9
Nuripaşa	6	7,9
Seyitnizam	6	7,9
Sümer	6	7,9
Telsiz	9	11,8
Veliefendi	4	5,3
Yenidoğan	8	10,5
Yeşiltepe	13	17,1
TOPLAM	76	100,0

Tablo 25: Oturulan konut türü

	Oturduğunuz konutun şekli nedir?	
	Kişi	Oran (%)
Gecekondu	3	,6
Müstakil ev	23	4,6
Apartman	470	94,0
Site	4	,8
TOPLAM	500	100,0

‘Yaşam standartları’ açısından değerlendirme yapmak için bireylere oturdukları konutun türünü şeklini sorduğumuzda sadece 3 kişinin (%0,6) gecekondu cevabını verdiği tabloda 23 kişi (%4,6) müstakil ev, 470 kişi (%94) apartman ve 4 kişi (%0,8) site diye soruyu yanıtlamıştır.

Burada açıkça ortaya çıkan durum Zeytinburnu’nda kentsel anlamda yaşanan değişim ve dönüşümler çerçevesinde olayı değerlendirirsek gecekondu anlamında yerleşim şeklinin yok denecek kadar az olmasıdır.

Tablo 26: Oturulan konutun mülkiyet durumu

	Oturduğunuz konutun mülkiyet durumu nedir?	
	Kişi	Oran (%)
Kendimize ait	315	63,0
Kira	181	36,2
Lojman	2	,4
Diğer	2	,4
TOPLAM	500	100,0

Tablo 27: Göç öncesi oturulan konutun mülkiyet durumu

	Memlekette iken oturduğunuz konutun mülkiyet durumu neydi?	
	Kişi	Oran (%)
Kendimize ait	403	83,8
Kira	69	14,3
Diğer	9	1,9
TOPLAM	481	100,0

Tablo 26 ve 27'yi beraber incelediğimizde oturduğu mülkiyeti kendine ait olanların oranı %63 iken göç etmeden önceki geldiği yerde mülkiyetinin kendine ait olma oranı %83,8'dir. Kirada olanların oranı %36,2 iken göç etmeden önce kirada olanların oranı 14,3'tür. Bunun yanı sıra lojmanda, ailesine veya akrabasına ait evde kalan örneklerle de karşılaşıldı. Tablolar karşılaştırmalı ele alındığında mülkiyeti kendine ait olma bakımından geldikleri yer ile oransal olarak arada çok fazla fark görülmemektedir.

Tablo 28: Oturulan bölgeyi değiştirmeye dönük düşünce

	Şu anda Zeytinburnu'nda oturduğunuz yeri değiştirmeyi düşünüyor musunuz?	
	Kişi	Oran (%)
Evet	131	26,2
Hayır	369	73,8
TOPLAM	500	100,0

Tablo 29: Değişirme isteğine ilişkin nedenler

	(Evet ise) nedenleri nelerdir?	
	Kişi	Oran (%)
Ev ihtiyaca cevap vermediği için	15	11,5
Daha iyi bir evde yaşamak	28	21,4
Daha iyi bir semtte yaşamak	52	39,7
Tanıdıklara/Akrabalara yakın olmak için	4	3,1
Başka	32	24,4
TOPLAM	131	100,0

Tablo 28’de görüldüğü gibi Zeytinburnu’nda oturduğu yeri değiştirmeyi düşünenlerin oranı %26,2 değiştirmeyi düşünmeyenlerin oranı ise % 73,8’dir. Dörtte bir memnuniyetsizliğin belirlendiği veriler ışığında bireylere değiştirme isteğinin nedenlerini sorduğumuzda % 11,5 evin ihtiyaca cevap vermediğini, %21,4 daha iyi bir evde yaşama isteğinin olduğunu, %39,7 daha iyi bir semtte yaşama arzusunun olduğunu, %3,1 tanıdıklarına akrabalarına yakın olmak ve %24,4 başka sebeplerden dolayı gibi cevaplar aldık.

Tablo 30: Değişirmeyi istememeye ilişkin nedenler

	(Hayır ise) Burayı tercih etme sebepleriniz nelerdir?	
	Kişi	Oran (%)
Akrabalara yakın olmak için	83	22,5
Benim gibi göç etmiş hemşerilerime yakın olmak için	14	3,8
İş yerine yakın olmak için	92	24,9
Kirası az olduğu için	6	1,6
İhtiyacı karşıladığı için	96	26,0
Diğer	78	21,1
TOPLAM	369	100,0

Tablo 28'deki verilerde ortaya çıkan dörtte üç değiştirme fikrinde olmayanlara da bu kararlarının nedenini sorduğumuzda %22,5 akrabalara yakın olmak için, %3,8 kendisi gibi göç etmiş hemşerilerine yakın olmak için, %24,9 iş yerine yakın olmak için, %1,6 kirası az olduğu için, %26 ihtiyacı karşıladığı için, %21,1 ise başka sebepler sunmuşlardır. Bakıldığında oranlarda göze çarpan akrabalara yakın olma ve ihtiyacı karşılıyor olması insanların yer değiştirme fikrinde olmamasını sağlayan ana faktörler olarak sayılabilir. Özellikle farklı etnik yapıda insanların yaşadığı bir bölge olan Zeytinburnu'nda akrabalara yakın oturma isteği “tampon mekanizma” bağlamında adaptasyonunu uyumunu hızlandıran etkenler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 31: Göç sonrası iş bulma süresi

	Zeytinburnu'na geldiğinizde ne kadar sürede iş buldunuz?	
	Kişi	Oran (%)
Hiç iş bulamadım	35	8,2
Hemen iş buldum	297	69,9
Üç-altı ay içinde	52	12,2
7-12 ay içinde	37	8,7
Bir yıldan sonra	4	,9
TOPLAM	425	100,0

Çalışanlar arasından bölgeye göç ettikten sonra ne kadar sürede iş bulabildiklerini sorduk. Göç sonrası %8,2 oranında kişi hiç iş bulamadığını, %69,9 gibi büyük bir oranda kişi hemen iş bulunduğunu, %12,2 oranında kişi üç ile altı ay arasında, %8,7 oranında kişi yedi ile 12 ay arasında, %0,9 oranında kişi ise bir yıldan sonra iş bulabildiklerini dile getirmiştir.

Tablo 32: Çalıştığı iş ilk işi mi?

	Çalıştığınız iş Zeytinburnu'ndaki ilk işiniz mi?	
	Kişi	Oran (%)
Evet	255	62,8
Hayır	151	37,2
TOPLAM	406	100,0

Katılımcılara çalışmakta olduğu işin Zeytinburnu'ndaki ilk işi olup olmadığını sorduk %62,8 oranında evet yanıtını alırken %37, 2 oranında ise hayır cevabını aldık.

Tablo 33: Ailenin toplam geliri

	Ailenizin toplam aylık geliri nedir?	
	Kişi	Oran (%)
Asgari ücret ve altı	22	4,5
Asgari ücret - 1000 TL	84	17,0
1000 - 1500 TL	138	28,0
1500-2000 TL	104	21,1
2000 TL'den fazla	145	29,4
TOPLAM	493	100,0

Ailenin toplam gelirini sorduğumuzda Tablo 33'te görüldüğü gibi %4,5 oranında asgari ücret ve altı, %17 asgari ücret¹¹-1000 TL aralığında, %28 oranında 1000-1500 TL aralığında, %21,1 oranında 1500-2000 TL aralığında, %29,4 oranında 2000 TL'den fazla gibi bir veri ortaya çıkmıştır.

Tablo 34: Geçim sıkıntısına ilişkin durum

	Geçim sıkıntısı çekiyor musunuz?	
	Kişi	Oran (%)
Evet	214	42,8
Hayır	286	57,2
TOPLAM	500	100,0

Geçim sıkıntısı çekip çekmediklerini sorduğumuzda ise Tablo 34'te görüldüğü üzere %42,8 oranında evet yanıtını alırken, %57,2 oranında ise hayır yanıtını aldık. Bu da insanların kazanç noktasının yanı sıra kendilerini geçim noktasında nasıl algıladıklarının bir göstergesidir.

¹¹ Asgari Ücret Tespit Komisyonu'nun işveren-hükümet kesimi temsilcileri, 16 yaşını doldurmuş işçilerin bir aylık asgari ücretini brüt 796,50 ve net 629,95 lira, 1 Temmuz-31 Aralık 2011 tarihleri arasında ise brüt 837,00 lira ve net 658,95 lira olarak, oy çokluğuyla belirlemiştir. (www.resmigazete.gov.tr)

Tablo 35: Yeterli gelir durumunda gıda ihtiyaçlarına yaklaşım

	(Evet ise) Yeterli geliriniz olsaydı aşağıdakilerden hangisi daha iyi olurdu? Gıda ihtiyaçlarını daha iyi karşıladık	
	Kişi	Oran (%)
Evet	194	89,8
Hayır	22	10,2
TOPLAM	216	100,0

Tablo 36: Yeterli gelir durumunda aile içi sorunlara yaklaşım

	(Evet ise) Yeterli geliriniz olsaydı aşağıdakilerden hangisi daha iyi olurdu? Aile içi sorunlar yaşamazdık	
	Kişi	Oran (%)
Evet	163	75,5
Hayır	53	24,5
TOPLAM	216	100,0

Tablo 37: Yeterli gelir durumunda çocukların eğitimine ilişkin yaklaşım

	(Evet ise) Yeterli geliriniz olsaydı aşağıdakilerden hangisi daha iyi olurdu? Çocuklarıma yeterli eğitim fırsatları yaratırdım	
	Kişi	Oran (%)
Evet	204	94,4
Hayır	12	5,6
TOPLAM	216	100,0

Tablo 38: Yeterli gelir durumunda sosyal ve kültürel etkinliklerden yararlanma durumu

	(Evet ise) Yeterli geliriniz olsaydı aşağıdakilerden hangisi daha iyi olurdu? Sosyal ve Kültürel etkinliklerden yararlanırdım	
	Kişi	Oran (%)
Evet	200	92,6
Hayır	16	7,4
TOPLAM	216	100,0

Tablo 39: Yeterli gelir durumunda yer değiştirmeye ilişkin yaklaşım

	(Evet ise) Yeterli geliriniz olsaydı aşağıdakilerden hangisi daha iyi olurdu? Konutumu değiştirerek buradan ayrılırdım	
	Kişi	Oran (%)
Evet	145	67,1
Hayır	71	32,9
TOPLAM	216	100,0

Geçim sıkıntısı yaşadığını ifade edenlerin yeterli geliri olması durumunda neleri daha iyi yapabilecekleri durumu daha iyi noktaya taşıyacakları hususunda bazı sorular yönelttik.

Tablo 35’te gıda ihtiyaçlarının daha iyi noktada olacağını ifade edenlerin oranı %89,8 iken, durumu etkilemeyeceğini ifade edenlerin oranı ise %10,2’dir.

Tablo 36’da ise aile içi sorunların yaşanmayacağını düşünenlerin oranı %75,5 iken hayır cevabı verenlerin oranı ise %24,5 olmuştur.

Tablo 37’de çocuklarına daha iyi eğitim fırsatları oluşturabilirdim diyenlerin oranı %94,4 iken, hayır cevabını verenler ise %,5,6 oranında kalmıştır.

Tablo 38’de sosyal ve kültürel etkinliklerden daha fazla yararlanırdım diyenlerin oranı %92,6 iken %7,4 oranında hayır cevabı alınmıştır.

Tablo 39’da ise %67,1 oranında konutunu değiştirme fikrinde olanlara karşı %32,9 oranında da aksi fikirde olanları görüyoruz.

Özellikle bakıldığında Tablo 37’de dikkat çeken nokta yeterli gelir durumunda “çocuklarına daha iyi eğitim fırsatları oluşturabilirdim” fikri %94,4 ile en fazla oranı yakalamış durum olarak göze çarpmaktadır.

Tablo 40: Tasarrufların/Yatırımların değerlendirilme biçimi

	Ekonomik yönden tasarruflarınızı/yatırımlarınızı nasıl değerlendirirsiniz ya da değerlendirmek istersiniz?	
	Kişi	Oran (%)
Şimdi oturduğum yerde ev ya da arsa gibi taşınmazlar olarak	98	19,6
Şimdi oturduğunuz konutu iyileştirerek	20	4,0
Daha iyi bir yerde ev ya da arsa olarak	160	32,0
Memlekette ev ya da toprak gibi taşınmazlar olarak	15	3,0
Burada yeni bir iş kurarak	75	15,0
Memlekette yeni bir iş kurarak	8	1,6
Banka/Finans ya da Borsa gibi diğer para piyasalarına yatırarak	37	7,4
Diğer	87	17,4
TOPLAM	500	100,0

Katılımcılara ekonomik anlamda tasarruflarını/yatırımlarını nasıl değerlendirdiklerini veya değerlendirme isteğinde olduklarını sordüğümüzda %19,6 oranında oturduğu yerde ev ya da arsa gibi taşınmazlar olarak, %4 oranında oturlan konutun iyileştirmek, %32 oranında daha iyi bir yerde ev ya da arsa almak, %3 memlekette ev ya da toprak gibi taşınmazlar olarak, %15 bulunduğu yerde daha iyi bir iş kurmak, %1,6 oranında memlekette yeni bir iş kurmak, %7,4 oranında banka/finans ya da borsa gibi para piyasalarına yönelmek, %17,4 oranında diğer cevaplarını alındı.

Tablo 41: Mahalle değiştirmeye d6n6k istek

	Oturduğunuz mahalleyi değiştirmek ister misiniz?	
	Kişi	Oran (%)
Evet	124	24,8
Hayır	376	75,2
TOPLAM	500	100,0

Mahalle değiştirmeye d6n6k isteklerini sorguladığımızda %24 evet yanıtını verirken %75,2 de hayır cevabını vermiştir. Bu rakamlar tablo 28 ile karşılaştırıldığında kontrol sorusu olarak doğruluğu ortaya koymaktadır.

Tablo 42: Mahalle değiştirme isteğini oluşturan nedenler

	(Evet ise) Nedenleri nelerdir?	
	Kişi	Oran (%)
Daha iyi bir yerde yaşamak için	63	50,8
Kent olanaklarından daha fazla yararlanmak için	10	8,1
ocuklarımla daha iyi bir yerde yetişmesi için	9	7,3
İş yerime yakın olmak için	1	,8
Daha huzurlu bir yerde olmak için	21	16,9
Diğer	20	16,1
TOPLAM	131	100,0

Mahalle değiştirme isteğinin nedenlerini sorguladığımızda %50,8 gibi b6y6k bir oran daha iyi bir yerde yaşamak için, %8,1 kent olanaklarından daha fazla yararlanmak için, %7,3 çocuklarımla daha iyi bir yerde yetişmesi için, %0,8 iş yerine yakın olabilmek için, %16,9 daha huzurlu bir yerde olabilmek için ve %16,1 diğer cevaplarını dile getirmişlerdir.

Tablo 43: Mahalle değiştirmeme isteğine ilişkin nedenler

	(Hayır ise) Nedenleri nelerdir?	
	Kişi	Oran (%)
Burada huzurluyum	259	68,9
Akrabalarıma ve hemşerilerime yakın olduğu için	54	14,4
Bütçeme uygun olduğu için	36	9,6
Ben ya da ailemden biri/bir kaçı dil problemi yaşadığı için	1	,3
Kent merkezi bize göre değil/Biz buradan başka yerde yapamayız	5	1,3
Diğer	21	5,6
TOPLAM	371	100,0

Mahalle değiştirme fikrinde olmayanların nedenlerini sorguladığımızda %68,9 gibi büyük bir oran bulunduğu yerde huzurlu olduğu için, %14,4 akrabalarına ve hemşerilerine yakın olduğu için, %9,6 bütçesine uygun olduğu için, %0,3 dil problemi yüzünden, %1,3 başka yerde yapamama fikri ve % 5,6 diğer sebeplerle herhangi bir hareketliliğe sıcak bakmamaktadırlar. Bu da bize çoğunluğun bulunduğu bölgeyi benimsediği yönünde izlenimler vermektedir.

Tablo 44: Memleketle ilişkiler

	Memleketle ilişkileriniz sürüyor mu?	
	Kişi	Oran (%)
Hayır, ilişkim yok	79	16,1
Haberleşmek biçiminde	115	23,5
Gidip gelmek, ziyaret biçiminde	283	57,8
Yardım etmek biçiminde	2	,4
Yardım almak biçiminde	8	1,6
Diğer	3	,6
TOPLAM	490	100,0

Tablo 44'te görüldüğü gibi memleketle olan ilişkilerini sorduğumuzda %16,1 ilişkisinin olmadığı, %23,5 haberleştiklerini, %57,8 oranında kişinin ziyaretlerde bulunduğu gidip geldiği, %0,4 yardım ettiğini, %1,6 yardım aldığını ve %0,6 diğer sonuçları tespit edilmiştir.

Tablo 45: Memlekette alınan yardım türü

	(Yardım alıyorsa) Ne tür yardım alıyorsunuz?	
	Kişi	Oran (%)
Sadece para yardımı	7	14,6
Sadece yiyecek yardımı	10	20,8
Para ve yiyecek yardımı	6	12,5
Diğer	25	52,1
TOPLAM	48	100,0

Memlekette yardım alıyorsa bunun ne olduğunu sorduğumuzda cevaplayan 48 kişiden %14,6 sadece para yardımı, %20,8 sadece yiyecek yardımı, %12,5 para ve yiyecek yardımı ve %52,1 daha kapsamlı yardımlar aldıklarını dile getirmiştir.

Tablo 46: Evde yapılan üretimler

	Kendi tüketiminiz için evde yaptığınız üretimler var mı?	
	Kişi	Oran (%)
Kazak-hırka, çorap, vb. giysi örmek	9	1,8
Kız çocukları için çeyiz hazırlamak (nakış, dantel, oya, örgü vb.)	9	1,8
Kışlık gıda hazırlamak (sebze kurutma, reçel, turşu, salça, tarhana vb.)	96	19,2
Diğer	2	,4
Hayır	384	76,8
TOPLAM	500	100,0

Tablo 46’da görüldüğü üzere kendi tüketimleri için evlerinde üretim yapıp yapmadığını sorduğumuzda %1,8 oranında kazak-hırka, çorap vb. giysi örenlerin, %1,8 oranında kız çocukları için çeyiz hazırlayanların, %19,2 kışlık gıda hazırlayanlara karşın %76,8 herhangi bir üretimlerinin olmadığını belirtmiştir. Bu durum geleneksel kalıplardan uzaklaşıldığı, kentsel yaşam biçiminin getirdiği tüketim alışkanlığının bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Tablo 47: Alışveriş yapılan yerler

	Alışverişlerinizi nereden yaparsınız?	
	Kişi	Oran (%)
Semt pazarından	173	34,6
Mahalle bakkalından	35	7,0
Büyük marketlerden	257	51,4
Diğer	35	7,0
TOPLAM	500	500

Alışverişlerin yapıldığı yerler sorgulandığında % 34,6 semt pazarından, %7 mahalle bakkalından, %51,4 büyük marketlerden ve %7 diğer yerlerden gibi bir tabloyu karşımıza çıkarmaktadır. Artık mahalle bakkalı anlayışının yerini daha konsept her şeyin bir arada olduğu büyük marketlere bıraktığı “tüketim tarzı” gözlemlenmektedir.

Tablo 48: Kredi kartına sahip olma durumu

	Aşağıdakilerden herhangi birine sahip misiniz? Kredi kartı	
	Kişi	Oran (%)
Evet	263	52,6
Hayır	237	47,4
TOPLAM	500	100,0

Tablo 49: Otomobil sahip olma durumu

	Aşağıdakilerden herhangi birine sahip misiniz? Otomobil	
	Kişi	Oran (%)
Evet	150	30,0
Hayır	350	70,0
TOPLAM	500	100,0

Tablo 50: Cep telefonu sahip olma durumu

	Aşağıdakilerden herhangi birine sahip misiniz? Cep telefonu	
	Kişi	Oran (%)
Evet	473	94,6
Hayır	27	5,4
TOPLAM	500	100,0

Tablo 51: Bilgisayar sahip olma durumu

	Aşağıdakilerden herhangi birine sahip misiniz? Bilgisayar	
	Kişi	Oran (%)
Evet	328	65,6
Hayır	172	34,4
TOPLAM	500	100,0

Tablo 52: İnternet sahip olma durumu

	Aşağıdakilerden herhangi birine sahip misiniz? İnternet	
	Kişi	Oran (%)
Evet	300	60,0
Hayır	200	40,0
TOPLAM	500	100,0

Katılımcılara kredi kartı, otomobil, cep telefonu, bilgisayar ve internete sahip olma durumlarını sorduğumuzda veriler bize bireylerin “kentsel tüketim” anlayışı açısından uyum gösterdikleri ve edinimleri sayesinde de herhangi bir yoksunluk hissetmeyen bireyler kendilerini kıra göre sınıfsal anlamda statü atlamış olarak değerlendirebilmektedirler.

Tablo 53: Aile gelirine katkı sağlayan kişi durumu

	Ailede gelir getirici bir işle uğraşan başka kimse var mı?	
	Kişi	Oran (%)
Evet	235	47,0
Hayır	265	53,0
TOPLAM	500	100,0

Tablo 54: Aile gelirine katkı sağlayanlar

	Var ise kimler (birden fazla işaretlenebilir)?		
	Kişi	Oran (%)	Oran (%)
Kızım	18	3,6	7,8
Oğlum	45	9,0	19,4
Kardeşim	58	11,6	25,0
Babam	46	9,2	19,8
Annem	17	3,4	7,3
Diğer	48	9,6	20,7
Cevaplayanlar	232	46,4	100,0
Cevaplamayanlar	268	53,6	
TOPLAM	500	100,0	

Tablo 53'te aile gelirine katkı sağlayan başka biri olup olmadığı sorulduğunda %47 evet yanıtı, %53 hayır yanıtı verilmiştir. Tablo 54'teki verilerde göze çarpanlar ise aile gelirine katkıda bulunular noktasında daha çekirdek bir durum ailenin çekirdek üyelerinin ev ekonomisine katkıda bulunduğunu “geleneksel büyük aile” modelinin terk edilmiş olduğunu görebiliyoruz.

Tablo 55: Eğitime devam eden çocukların çalışmasına yönelik yaklaşım

	Sizce eğitime devam etmekte olan çocuklar aile ekonomisine katkıda bulunmalı mı?	
	Kişi	Oran (%)
Evet bulunmalı	70	14,0
Ekonomik koşullar kötüyse bulunmalı	55	11,0
Kendi istiyorsa bulunabilir	52	10,4
Hayır bulunmamalı çünkü eğitime kötü yansır	311	62,2
Diğer	12	2,4
TOPLAM	500	100,0

Katılımcılara eğitime devam eden çocukların ev ekonomisine katkıda bulunması ile ilgili fikirlerini sorduğumuzda %14 bulunmalı, %11 ekonomik koşullar kötüyse bulunmalı, %10,4 kendi istiyorsa bulunabilir, % 62,2 gibi yüksek bir oranda eğitimine kötü yansıtacağı için bulunmamalı şeklinde cevaplar alındı.

Tablo 56: Katılımcıların yaşam standardına bakışı

	Genel olarak değerlendirecek olursanız yaşam standardınız ne düzeydedir?	
	Kişi	Oran (%)
Çok iyi	8	1,6
İyi	117	23,4
Orta	299	59,8
Kötü	62	12,4
Çok kötü	14	2,8
TOPLAM	500	100,0

Tablo 56’da görüldüğü gibi bireylere genel anlamda yaşam standardının ne olduğu veya nasıl gördüğünü sorduğumuzda %1,6 çok iyi, %23,4 iyi, %59,8 orta, %12,4 kötü ve %2,8 kendini çok kötü durumda olarak nitelendirmiştir. Bakıldığında bölge halkı kendini genel anlamda yaşam standardı bakımından orta ve üstü bir yerde görmektedir.

Tablo 57: Kız çocuklarının okumasına yönelik bakış

	Kız çocukları için gerekli olan eğitim düzeyi sizce aşağıdakilerden hangisidir?	
	Kişi	Oran (%)
Gerekli değil	6	1,2
İlkokul mezunu	1	,2
İlköğretim/ortaokul	3	,6
Lise	19	3,8
Üniversite/Yüksekokul Mezunu	471	94,2
TOPLAM	500	100,0

Tablo 58: Erkek çocuklarının okumasına yönelik bakış

	Erkek çocukları için gerekli olan eğitim düzeyi sizce aşağıdakilerden hangisidir?	
	Kişi	Oran (%)
Okur-yazar	3	,6
İlkokul Mezunu	2	,4
Lise	21	4,2
Üniversite/Yüksekokul Mezunu	474	94,8
TOPLAM	500	100,0

Tablo 57 ve Tablo 58’de kız ve erkek çocuklarının eğitim düzeyinin ne olması gerektiğini sorduğumuzda dikkat çeken, göze çarpan nokta her iki cinsiyet için %94’ler gibi yüksek oranda üniversite eğitimi alması gerektiği fikrinin hakim olmasıdır. Günümüz şartlarında artık eğitimin ne kadar önemli bir yerde olduğu göz önünde bulundurulursa bu rakamlar bölge için de ülkemiz için de sevindirici bir durumdur. Özellikle kız çocuklarındaki yaklaşımın da hemen hemen erkeklerin oranına yakın oranlarda çıkması dikkat çekicidir.

Tablo 59: Ailede okuyan çocukların eğitim düzeyi

	Ailede halen eğitimine devam eden çocuk varsa eğitim düzeyleri nedir?		
	Kişi	Oran (%)	Oran (%)
Okur-yazar değil	3	,6	,8
Okur-yazar	4	,8	1,1
İlkokul	67	13,4	18,9
İlköğretim/Ortaokul	64	12,8	18,1
Lise	94	18,8	26,6
Üniversite/Yüksekokul	94	18,8	26,6
Diğer	28	5,6	7,9
Cevaplayanlar	354	70,8	100,0
Cevaplamayanlar	146	29,2	
TOPLAM	500	100,0	

Tablo 59’da ailede halen daha eğitimine devam eden çocuk varsa eğitim düzeylerini sorguladığımızda yoğunlaşan noktanın lise ve üniversite oranlarında olduğunu görüyoruz. Çocukların neredeyse tamamına yakınının okul hayatında yer aldığını görebiliyoruz.

Tablo 60: Eğitim konusunda kız-erkek tutumu

	Çocukların eğitimi konusunda kız erkek ayrımı yapar mısınız?	
	Kişi	Oran (%)
Evet	25	5,0
Hayır	475	95,0
TOPLAM	500	100,0

Eğitim konusunda kız-erkek ayrımı yapıp yapmadıklarını sorduğumuzda ise %95 oranında yapılmadığı sonucuna varmak özellikle ülkenin geleceği açısından önem arz ederken, önceleri toplumumuzda yaşanan bu tutumun yavaş yavaş etkisinin azaldığını hissedebiliriz.

Tablo 61: Çocuk veya bekarların hangi çevreden evleneceği ile ilgili tutum

	Çocuklarınızın ya da ailenizdeki diğer bekarların hangi çevreden evlenmesini uygun bulursunuz?	
	Kişi	Oran (%)
Akraba	16	3,2
Hemşeri	47	9,4
Geldiğimiz yerden herhangi biriyle	17	3,4
Kentli biriyle	10	2,0
Fark etmez	380	76,0
Bunların dışında	30	6,0
TOPLAM	500	100,0

Tablo 62: Çocuk veya bekarların hangi şekilde evleneceği ile ilgili tutum

	Çocuklarınızın ya da ailenizdeki diğer bekarların ne şekilde evlenmesini uygun görürsünüz?	
	Kişi	Oran (%)
Beşik kertmesi	1	,2
Görücü Usulü	27	5,4
Tanışıp anlaşarak	461	92,2
Diğer	11	2,2
TOPLAM	500	100,0

Tablo 61 ve Tablo 62’de çocuk veya bekarların evliliği ile ilgili sorular yönelttiğimizde hangi çevreden evlenmesini uygun bulmada %76 ile fark etmez cevabı ile ne şekilde evlenmesini uygun görürsünüz noktasında da %92,2 tanışıp anlaşarak cevapları ağırlık kazanmış yanıtlardır. Bu iki tabloda ailelerin çocukları üzerinde “kırsal” bölgenin getirdiği geleneksel yaşam biçimi olarak baskı kurmayı bırakarak “kentsel” formatın getirdiği kendi kararlarına bırakıldığı bir durum ortaya çıkmaktadır.

Tablo 63: Çocukların evlilik sonrası aile ile beraber yaşamalarına yönelik bakış

	Çocuğunuzun ya da ailedeki diğer bekarların evlendikten sonra da sizinle oturmasını ister misiniz?	
	Kişi	Oran (%)
Kız çocuğumun oturmasını isterim	8	1,6
Erkek çocuğumun oturmasını isterim	28	5,6
Her ikisinin de oturmasını isterim	41	8,2
Her ikisinin de oturmasını istemem	360	72,0
Diğer	63	12,6
TOPLAM	500	100,0

Tablo 63'te görüldüğü üzere çocuklarının veya evdeki bekarların ileride evlendikten sonra onlarla oturmalarını isteyip istemediklerini sorduğumuzda %1,6 kız çocuğunun oturmasını, %5,6 erkek çocuğunun oturmasını, %8,2 her ikisinin de oturmasını isterken %72 her ikisinin de oturmasını istememektedir. Her ikisinin oturmasını istemeyenlerin genelde birey olacaklarını eve bağımlı olmamaları gerektiği ve kendi yuvasını kurmaları gerektiğini düşünmektedirler. Ayrıca %12,6 oranında diğer yanıtı verenler beraber yaşamalarına ilişkin kararın çocuklarının isteklerine bırakabileceklerini dile getirmişlerdir.

Tablo 64: Aile içi evin geçimi için kadın erkek açısından yaklaşım

	Sizce aşağıdakilerden hangisi kadının ya da erkeğin görevidir? Evin geçimini sağlamak	
	Kişi	Oran (%)
Kadın	12	2,4
Erkek	294	58,8
Müşterek	194	38,8
TOPLAM	500	100,0

Tablo 65: Aile içi ev işleri için kadın erkek açısından yaklaşım

	Sizce aşağıdakilerden hangisi kadının ya da erkeğin görevidir? Ev işleri yapmak	
	Kişi	Oran (%)
Kadın	331	66,2
Erkek	8	1,6
Müşterek	161	32,2
TOPLAM	500	100,0

Tablo 66: Aile içi çocuk bakımı için kadın erkek açısından yaklaşım

	Sizce aşağıdakilerden hangisi kadının ya da erkeğin görevidir? Çocuklara bakmak ve onları terbiye etmek	
	Kişi	Oran (%)
Kadın	189	37,8
Erkek	16	3,2
Müşterek	295	59,0
TOPLAM	500	100,0

Tablo 67: Aile içi aile bütçesi için kadın erkek açısından yaklaşım

	Sizce aşağıdakilerden hangisi kadının ya da erkeğin görevidir? Aile bütçesini yönetmek	
	Kişi	Oran (%)
Kadın	77	15,4
Erkek	245	49,0
Müşterek	178	35,6
TOPLAM	500	100,0

Tablo 68: Aile içi aileyi temsil için kadın erkek açısından yaklaşım

	Sizce aşağıdakilerden hangisi kadının ya da erkeğin görevidir? Aileyi dışarıda temsil etmek	
	Kişi	Oran (%)
Kadın	18	3,6
Erkek	294	58,8
Müşterek	188	37,6
TOPLAM	500	100,0

Tablo 69: Aile içi sosyal güvenliği sağlamak için kadın erkek açısından yaklaşım

	Sizce aşağıdakilerden hangisi kadının ya da erkeğin görevidir? Ailede sosyal güvenliği sağlamak	
	Kişi	Oran (%)
Kadın	16	3,2
Erkek	339	67,8
Müşterek	145	29,0
TOPLAM	500	100,0

Tablo 70: Aile içi çocukların eğitimi için kadın erkek açısından yaklaşım

	Sizce aşağıdakilerden hangisi kadının ya da erkeğin görevidir? Çocukların eğitimi ve geleceği ile ilgili işler	
	Kişi	Oran (%)
Kadın	46	9,2
Erkek	120	24,0
Müşterek	334	66,8
TOPLAM	500	100,0

Tablo 71: Aile içi düzen için kadın erkek açısından yaklaşım

	Sizce aşağıdakilerden hangisi kadının ya da erkeğin görevidir? Aile içindeki düzeni sağlamak	
	Kişi	Oran (%)
Kadın	67	13,4
Erkek	159	31,8
Müşterek	274	54,8
TOPLAM	500	100,0

Tablo 72: Aile içi düzen için kadın erkek açısından yaklaşım

	Sizce aşağıdakilerden hangisi kadının ya da erkeğin görevidir? Aile içindeki bireylerin davranışlarını denetlemek	
	Kişi	Oran (%)
Kadın	39	7,8
Erkek	168	33,6
Müşterek	293	58,6
TOPLAM	500	100,0

Kadın ve erkeğin görevlerine yönelik algının ne olduğunu belirleyebilmek için sorduğumuz sorular karşısında oran olarak evin geçiminin sağlanması, aile bütçesini yönetmek, aileyi dışarıda temsil etmek, ailede sosyal güvenliği sağlamak daha ziyade erkeğin görevi sayılırken; ev işleri yapmak genel olarak kadının görevi sayıldığı görülmektedir. Bunların yanı sıra oransal olarak baktığımızda çocuklara bakmak ve onları terbiye etmek, çocukların eğitimi ve geleceği ile ilgili işler aile içinde düzeni sağlamak ve aile içindeki bireylerin davranışlarını denetlemek gibi görevlerin bir tarafa yüklenmediği genel olarak müşterek görev algısının hakim olduğunu gördük.

Tablo 73: Kadının ev dışında çalışmasına bakış

	Kadının ev dışında bir işte çalışmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?	
	Kişi	Oran (%)
Kendi tercihi olan her işte çalışabilir	235	47,0
Kadına özgü işlerde çalışabilir	94	18,8
Kadın kendi evinin işlerini görmeli, çocuklarını yetiştirmelidir	130	26,0
Diğer	41	8,2
TOPLAM	500	100,0

Kadının ev dışında bir işte çalışmasına bakışın nasıl olduğunu sorguladığımızda %47 gibi yarı yarıya bir oranda kendi tercihi olan her işte çalışabilir derken, %18,8 kadına özgü işlerde çalışabileceğini, %26 kadın kendi evinin işlerini görmeli, çocuklarını yetiştirmeli ve % 8,2 bunların dışında cevaplar vermiştir. Ağırlıklı olarak algının kadının çalışmasına karşı olmadığı rahatlıkla görülmektedir.

Buna bağlı olarak kadınların ev dışında çalışmasının etkilerini incelemek üzere katılımcılara özellikle aileyi ilgilendiren “Çocuklarına verdiği eğitim ve terbiye daha olumlu olur, Evde daha uyumlu ve anlayışlı davranır, Çocuklarına daha az vakit ayırır, Kadın kendini geliştirme ve yenileme ihtiyacı duyar, Kadının hayat tecrübesi,

becerisi ve direncini arttırır, Kocasıyla daha az ilgilenir, kadının haklarını kullanmasını ve korumasını kolaylaştırır, Kadının ev işlerini daha iyi programlamasına yardımcı olur Kadının aile sorumluluklarını paylaşmasını sağlar, Aile bütçesine katkısı olur, Aile birliği zayıflar Aile birliğini güçlendirir, Ailenin sosyal ilişkileri zayıflar, İşyerindeki sıkıntısını eve yansıtır, Kadın gereğinden fazla yorulur, yıpranır” konularında Tablo74-88 aralığındaki soruları sorarak duruma yönelik algılarının ne olduğunu ortaya koymaya çalıştık.

Tablo 74: Kadının ev dışında çalışmasının aile birliğine olumlu etkisi

	Kadınların çalışmasının aşağıda belirtilen hususlara olumlu ya da olumsuz etkilerini evet/hayır şıkları ile belirtiniz? Aile birliğini güçlendirir	
	Kişi	Oran (%)
Evet	367	73,4
Hayır	133	26,6
TOPLAM	500	100,0

Tablo 75: Kadının ev dışında çalışmasının aile birliğine olumsuz etkisi

	Kadınların çalışmasının aşağıda belirtilen hususlara olumlu ya da olumsuz etkilerini evet/hayır şıkları ile belirtiniz? Aile birliği zayıflar	
	Kişi	Oran (%)
Evet	132	26,4
Hayır	368	73,6
TOPLAM	500	100,0

Tablo 76: Kadının ev dışında çalışmasının aile bütçesine katkısı

	Kadınların çalışmasının aşağıda belirtilen hususlara olumlu ya da olumsuz etkilerini evet/hayır şıkları ile belirtiniz? Aile bütçesine katkısı olur	
	Kişi	Kişi
Evet	448	448
Hayır	52	52
TOPLAM	500	500

Tablo 77: Kadının ev dışında çalışmasının aile sorumluluklarına etkisi

	Kadınların çalışmasının aşağıda belirtilen hususlara olumlu ya da olumsuz etkilerini evet/hayır şıkları ile belirtiniz? Kadının aile sorumluluklarını paylaşmasını sağlar	
	Kişi	Oran (%)
Evet	394	78,8
Hayır	106	21,2
TOPLAM	500	100,0

Tablo 78: Kadının ev dışında çalışmasının ev işlerine etkisi

	Kadınların çalışmasının aşağıda belirtilen hususlara olumlu ya da olumsuz etkilerini evet/hayır şıkları ile belirtiniz? Kadının ev işlerini daha iyi programlamasına yardımcı olur	
	Kişi	Oran (%)
Evet	318	63,6
Hayır	182	36,4
TOPLAM	500	100,0

Tablo 79: Kadının ev dışında çalışmasının haklarını kullanmasına ve korumasına etkisi

	Kadınların çalışmasının aşağıda belirtilen hususlara olumlu ya da olumsuz etkilerini evet/hayır şıkları ile belirtiniz? Kadının haklarını kullanmasını ve korumasını kolaylaştırır	
	Kişi	Oran (%)
Evet	412	82,4
Hayır	88	17,6
TOPLAM	500	100,0

Tablo 80: Kadının ev dışında çalışmasının kocasıyla ilgilenmesine yönelik tutumu

	Kadınların çalışmasının aşağıda belirtilen hususlara olumlu ya da olumsuz etkilerini evet/hayır şıkları ile belirtiniz? Kocasıyla daha az ilgilenir	
	Kişi	Oran (%)
Evet	304	60,8
Hayır	196	39,2
TOPLAM	500	100,0

Tablo 81: Kadının ev dışında çalışmasının hayat tecrübesi, becerisi ve direncine etkisi

	Kadınların çalışmasının aşağıda belirtilen hususlara olumlu ya da olumsuz etkilerini evet/hayır şıkları ile belirtiniz? Kadının hayat tecrübesi, becerisi ve direncini artırır	
	Kişi	Oran (%)
Evet	423	84,6
Hayır	77	15,4
TOPLAM	500	100,0

Tablo 82: Kadının ev dışında çalışmasının kendini geliştirme ve yenilemesine etkisi

	Kadınların çalışmasının aşağıda belirtilen hususlara olumlu ya da olumsuz etkilerini evet/hayır şıkları ile belirtiniz? Kadın kendini geliştirme ve yenileme ihtiyacı duyar	
	Kişi	Oran (%)
Evet	429	85,8
Hayır	71	14,2
TOPLAM	500	100,0

Tablo 83: Kadının ev dışında çalışmasının çocuklarına vakit ayırmasına etkisi

	Kadınların çalışmasının aşağıda belirtilen hususlara olumlu ya da olumsuz etkilerini evet/hayır şıkları ile belirtiniz? Çocuklarına daha az vakit ayırır	
	Kişi	Oran (%)
Evet	347	69,4
Hayır	153	30,6
TOPLAM	500	100,0

Tablo 84: Kadının ev dışında çalışmasının evde uyum ve anlayışlı davranışını etkilemesi

	Kadınların çalışmasının aşağıda belirtilen hususlara olumlu ya da olumsuz etkilerini evet/hayır şıkları ile belirtiniz? Evde daha uyumlu ve anlayışlı davranır	
	Kişi	Oran (%)
Evet	275	55,0
Hayır	225	45,0
TOPLAM	500	100,0

Tablo 85: Kadının ev dışında çalışmasının çocuklara vereceği eğitim ve terbiyeye etkisi

	Kadınların çalışmasının aşağıda belirtilen hususlara olumlu ya da olumsuz etkilerini evet/hayır şıkları ile belirtiniz? Çocuklarına verdiği eğitim ve terbiye daha olumlu olur	
	Kişi	Oran (%)
Evet	321	64,2
Hayır	179	35,8
TOPLAM	500	100,0

Tablo 86: Kadının ev dışında çalışmasının aile sosyal ilişkilerine etkisi

	Kadınların çalışmasının aşağıda belirtilen hususlara olumlu ya da olumsuz etkilerini evet/hayır şıkları ile belirtiniz? Ailenin sosyal ilişkileri zayıflar	
	Kişi	Oran (%)
Evet	241	48,2
Hayır	259	51,8
TOPLAM	500	100,0

Tablo 87: Kadının ev dışında çalışmasını işyerindeki sıkıntıları eve yansıtma durumu

	Kadınların çalışmasının aşağıda belirtilen hususlara olumlu ya da olumsuz etkilerini evet/hayır şıkları ile belirtiniz? İşyerindeki sıkıntısını eve yansıtır	
	Kişi	Oran (%)
Evet	316	63,2
Hayır	184	36,8
TOPLAM	500	100,0

Tablo 88: Kadının ev dışında çalışmasının fazla yorulması ve yıpranmasına etkisi

	Kadınların çalışmasının aşağıda belirtilen hususlara olumlu ya da olumsuz etkilerini evet/hayır şıkları ile belirtiniz? Kadın gereğinden fazla yorulur, yıpranır	
	Kişi	Oran (%)
Evet	404	80,8
Hayır	96	19,2
TOPLAM	500	100,0

Tablolar incelendiğinde oranlarda farklılıklar gözlemlense de genel olarak intiba kadının çalışmasına yönelik olumsuz yaklaşımın pek görülmediği ortaya çıkarken, “çocuklara vakit ayırma, ailenin sosyal ilişkilerinin zayıflaması, işyerindeki sıkıntıyı eve yansıtması ve kadının gereğinden fazla yorulması, yıpranması” gibi durumlar için kaygı yaşandığı görülmektedir.

Tablo 89: Ailece en sık görüşülenler

	"Ailece" en sık görüştüğünüz aileler genelde hangi grupta yer almaktadır?	
	Kişi	Oran (%)
Komşular	114	22,8
Akrabalar	301	60,2
Hemşeriler	10	2,0
İş arkadaşları	35	7,0
Diğer	40	8,0
TOPLAM	500	100,0

Tablo 89’da ailece en çok kimlerle görüştiklerini sorduğumuzda %22,8 oranında komşular ile, %60,2 oranında akrabalar ile, %2 hemşeriler ile, %7 iş arkadaşları ile, %8 bunların dışında kalan kişiler ile görüştiklerini dile getirmişlerdir. Oranlar bize mesafe ve ulaşılabilirlik açısından daha kolay olan komşuların değil akrabaların daha sık görüşülenler olduğunu ortaya koymuştur.

Tablo 90: Aile içinde konuşurken kullanılan dil

	Aşağıda belirtilen ortamlarda hangi dili daha fazla konuşmaktasınız? Aile içinde konuşurken	
	Kişi	Oran (%)
Türkçe	413	82,6
Kürtçe	68	13,6
Orta Asya Dilleri	8	1,6
Diğer	11	2,2
TOPLAM	500	100,0

Tablo 91: Akrabalarla konuşurken konuşulan dil

	Aşağıda belirtilen ortamlarda hangi dili daha fazla konuşmaktasınız? Akrabalarla konuşurken	
	Kişi	Oran (%)
Türkçe	407	81,4
Kürtçe	67	13,4
Orta Asya Dilleri	10	2,0
Diğer	16	3,2
TOPLAM	500	100,0

Tablo 92: Hemşerilerle konuşurken konuşulan dil

	Aşağıda belirtilen ortamlarda hangi dili daha fazla konuşmaktasınız? Hemşerilerinizle konuşurken	
	Kişi	Oran (%)
Türkçe	420	84,0
Kürtçe	55	11,0
Orta Asya Dilleri	8	1,6
Diğer	17	3,4
TOPLAM	500	100,0

Tablo 93: Arkadaşlarla konuşurken konuşulan dil

	Aşağıda belirtilen ortamlarda hangi dili daha fazla konuşmaktasınız? Arkadaşlarınızla konuşurken	
	Kişi	Oran (%)
Türkçe	467	93,4
Kürtçe	25	5,0
Orta Asya Dilleri	2	,4
Diğer	6	1,2
TOPLAM	500	100,0

Tablo 94: İş yerinde konuşurken konuşulan dil

	Aşağıda belirtilen ortamlarda hangi dili daha fazla konuşmaktasınız? İş yerinizde konuşurken	
	Kişi	Oran (%)
Türkçe	488	97,6
Kürtçe	4	,8
Orta Asya Dilleri	1	,2
Diğer	7	1,4
TOPLAM	500	100,0

Tablo 95: Resmi kurumlarda ya da kentteki diğer sosyal alanlarda konuşurken kullanılan dil

	Aşağıda belirtilen ortamlarda hangi dili daha fazla konuşmaktasınız? Resmi kurumlarda ya da kentteki diğer sosyal alanlarda	
	Kişi	Oran (%)
Türkçe	499	99,8
Kürtçe	1	,2
TOPLAM	500	100,0

Tablo 90 ile Tablo 95 arasındaki sorularla bireylerin kent yaşamında “dilsel bütünlüşme” durumlarını incelemeye çalıştık. Karşımıza çıkan veriler insanların “aile içi ortam”dan “sosyal ortam”lara karışıkça dilsel olarak ortak paydayı hemen hemen yakaladığını, “resmi kurumlar” söz konusu olduğunda ise “dilsel bütünlüşme”nin tamamlandığı görülmektedir.

Tablo 96: Kent yaşamındaki uyumsuzluk düzeyi

	Kent yaşamında insanlarla ilişkilerinizde uyumsuzluk yaşıyor musunuz?	
	Kişi	Oran (%)
Evet	102	20,4
Hayır	398	79,6
TOPLAM	500	100,0

Tablo 97: Kent yaşamındaki uyumsuzluğa neden olan sebepler

	(Evet ise) Neden?		
	Kişi	Oran (%)	Oran (%)
Ekonomik koşullarımız farklı	9	1,8	8,8
Eğitim durumumuz farklı	21	4,2	20,6
Konuşulan dilimiz ya da şivemiz farklı	15	3,0	14,7
Sosyal statümüz farklı	14	2,8	13,7
Etnik ya da dilsel farklılığımı	27	5,4	26,5
Diğer	16	3,2	15,7
Cevaplayanlar	102	20,4	100,0
Cevaplamayanlar	398	79,6	
TOPLAM	500	100,0	

Katılımcılara kent yaşamında insanlarla uyumsuzluk yaşayıp yaşamadığını sorduğumuzda %20,4 evet derken, %79,6 hayır yanıtını verdi.

Uyumsuzluk yaşadığını dile getiren 102 kişiye bu uyumsuzluğun nedenini sorduğumuzda ise %8,8 ekonomik koşulların farklılığından, %20,6 eğitim durumunun farklılığından, %14,7 konuşulan dilin ve şivenin farklılığından, %13,7 sosyal statü farklılığından, %26,5 etnik ya da dilsel farklılıktan ve %15,7 bunların dışındaki sebeplerden kaynaklandığını dile getirdiler.

Tablo 98: Oturulan bölgede hemşeri derneğinin mevcudiyeti

	Oturduğunuz bu bölgede hemşeri derneğiniz var mı?	
	Kişi	Oran (%)
Evet	201	40,2
Hayır	299	59,8
TOPLAM	500	100,0

Tablo 99: Hemşeri derneği mevcut ise ilişki durumu

	(Evet ise) Bu dernekle nasıl bir ilişkiniz var?		
	Kişi	Oran (%)	Oran (%)
Üyesiyim	41	8,2	20,0
Çok sık giderim (zamanımın büyük bir kısmını orada geçiririm)	9	1,8	4,4
Arada bir gider gelirim	47	9,4	22,9
Hiçbir ilgim yok	95	19,0	46,3
Sıkıntım oldukça oraya giderim	1	,2	,5
Sadece etkinliklere davet ettiklerinde giderim	6	1,2	2,9
Diğer	6	1,2	2,9
Cevaplayanlar (Evet)	205	41,0	100,0
Cevaplamayanlar (Hayır)	295	59,0	
TOPLAM	500	100,0	

Oturdukları bölgede hemşeri derneği olup olmadığını sorduğumuzda katılımcılardan

201 kişi (%40,2) evet yanıtını verirken, 299 kişi (59,8) hayır demiştir.

Evet yanıtını verenlere bu dernekle ilişkisinin ne düzeyde olduğunu sorduğumuzda %46,3 hiçbir ilgisinin olmadığını söylerken, bunun dışında %20,4 üyesi olduğunu, %4,4 çok sık gittiği bir yer olduğunu, %22,9 arada bir gittiğini, %0,5 sıkıntısı oldukça gittiğini, %2,9 sadece etkinliklerde davet ettiklerinde gittiğini dile getirmiştir.

Tablo 100: Hemşeriliğe bakış

	Hemşerilik sizin için neyi ifade ediyor?	
	Kişi	Oran (%)
Aidiyetten dolayı bir güven duygusu	111	22,2
Maddi manevi dayanışma	96	19,2
Kültürel birliktelik	221	44,2
Diğer	72	14,4
TOPLAM	500	100,0

Hemşeriliğin anketi cevaplayanlara ne ifade ettiğini sorduğumuzda %22,2 aidiyetten dolayı bir güven duygusu, %19,2 maddi manevi dayanışma, %44,2 kültürel birliktelik olarak nitelendirirken, %14,4 bunların dışında değerlendirmiştir. Farklı algılar söz konusu olsa da “Hemşerilik ilişkisi, akrabalıktan farklı olarak, göç edenlerin kökenleriyle birlikte getirdikleri bir ilişki türü değildir. Hemşerilik ilişkileri göç edilen kentsel ortamda ‘yeni’ kurulan ilişki türüdür” (Erder,2006; s.245)

Tablo 101: Bölgeye göç etmede hemşeri ve yakınların etkisi

	Buraya yerleşmenizde, daha önce göç etmiş hemşeri ve yakınlarınızın olması etkili oldu mu?	
	Kişi	Oran (%)
Evet	229	45,8
Hayır	271	54,2
TOPLAM	500	100,0

Bölgeye göç etmelerinde hemşeri ve yakınlarının etkisini sorduğumuzda %45,8 oranında evet yanıtı alınırken, %54,2 hayır yanıtı alındı. Tablodan edinilen veriler özellikle kentlere göç hususunda tanıdığının olması onların “uyum ve adaptasyon”unun sağlanabilmesi için hemşeri ve yakınlarının “tampon mekanizma” oluşturdukları söylenebilir.

Tablo 102: Bireylerin kendilerini nasıl algıladıkları

	Kentli ya da köylü olma konusunda kendinizi daha çok hangisi olarak nitelendirebilirsiniz?	
	Kişi	Oran (%)
Tamamen köylü	32	6,4
Tamamen kentli	192	38,4
Köy kökenli kentli	70	14,0
Bazı yönlerden köylü bazı yönlerden kentli	206	41,2
TOPLAM	500	100,0

Tablo 102’de görüldüğü gibi kişilere kendilerini kentli-köylü bağlamında nasıl algıladıklarını ve değerlendirdiklerini sorduğumuzda %6,4 tamamen köylü, %38,4 tamamen kentli, %14 köy kökenli kentli ve %41,2 oranında da bazı yönlerden köylü bazı yönlerden kentli olarak diye cevaplamışlardır. Bu veriler aslında bize “kır”dan getirdikleri yönlerini “kentli” normlarla yavaş yavaş değiştirdiğini göstermekte ve kendilerini de artık köylü olarak değil kentli diye hissetmektedirler.

Tablo 103: Sıkıntılar karşısında başvurulan mekanizmalar

	Herhangi mali, sosyal ya da hukuki bir sorunla karşılaştığınızda (başınız sıkıştığında) ilk nereye başvurursunuz?	
	Kişi	Oran (%)
Aile ve akrabalar	274	54,8
Arkadaş çevrem	40	8,0
Komşularım	9	1,8
Hemşerilerim	2	,4
Banka, hukuki danışman ve devlet kurumları gibi resmi birimler	156	31,2
Diğer	19	3,8
TOPLAM	500	100,0

Sıkıntılar karşısında bireylerin ilk olarak nereye başvurduklarını sorduğumuzda %54,8 aile ve akrabalar ile %31,2 banka, hukuki danışman ve devlet kurumları gibi resmi kurumların başı çektiğini söyleyebiliriz. Arkadaş çevresi, komşular, hemşeriler gibi kişilere de başvurulduğu dile getirilse de genel eğilim önce aile daha sonra resmi kurumlara yönelik olarak tespit edilmiştir.

Tablo 104: Bireylerin oy verme gerekçeleri

	Bir siyasi partiye hangi gerekçelerle oy verirsiniz?	
	Kişi	Oran (%)
Liderine güvendiğim için	119	23,8
Geçmişteki olumlu icraatlarına bakarak	155	31,0
Milli değerlere önem vermesi	101	20,2
Dini değerlere önem vermesi	41	8,2
Hemşerilerim hangi partiyi desteklerse	3	,6
Aile reisim kimi desteklerse	21	4,2
Diğer	60	12,0
TOPLAM	500	100,0

Katılımcılara bir siyasi partiyi destekleme ve oy verme sebeplerini sorduğumuzda %23,8 liderine güvendiği için, %31 geçmişteki olumlu icraatlarına bakarak, %20,2 milli değerlere önem vermesi, %8,2 dini değerlere önem vermesi, %0,6 hemşerilerim hangi partiyi desteklerse, %4,2 aile reisim kimi desteklerse ve %12 bunların dışında nedenlerden dolayı desteklediklerini dile getirmişlerdir.

Olumlu icraatlar, liderin güvenilirliği ve milli değerlere önem verilmesi gibi sebepler insanların siyasi eğilimlerinin belirlenmesinde belirleyici faktörler olarak öne çıkmaktadır.

Tablo 105: Boş zamanlarını değerlendirme yöntemleri

	Boş zamanlarınızı genelde nasıl değerlendirirsiniz? (en çok ve en sık yapılamı işaretleyin)	
	Kişi	Oran (%)
Gezerim	138	27,6
Kahveye giderim	56	11,2
Kitap/gazete okurum	31	6,2
TV izlerim	52	10,4
Sinemaya ya da tiyatroya giderim	12	2,4
Ailemle (eşim ve çocuklarımla) vakit geçiririm	138	27,6
Örgü vb. el işi yaparım	14	2,8
Akraba, dost, komşu ziyaretlerine giderim	20	4,0
Diğer	39	7,8
TOPLAM	500	100,0

Kentle bütünleşme noktasında boş vakitlerini nasıl değerlendirdikleri kentsel karakterlerinin değerlendirilmesinde önemli yer tutar. Ankete katılanlara boş vakitlerini nasıl değerlendirdiklerini sorduğumuzda 138'er kişi ile %27,6 oranında gezildiği ve aileyle vakit geçirildiğini görüyoruz. Daha sonra %11,2 kahveye giderim, %10,4 TV izlerim, %4 akraba, dost, komşu ziyaretlerine giderim, %2,8 örgü vb. el işi yaparım diyenlere karşı kültürel faaliyet anlamında %6,2 kitap okurum, %2,4 sinemaya ya da tiyatroya giderim diyenler olmuştur. Baktığımızda özellikle kültürel yönden onları geliştirecek olan noktalarda zayıf kaldığı göze çarpmaktadır.

Kentin insanların gözünde nasıl bir imaj çizdiğinin onlarda nasıl bir intiba bıraktığını anlayabilmek için Tablo 106 ile Tablo 122'de yer alan (korku, kaygı, güvensiz ortam, trafik karmaşası, hava kirliliği, gürültü, pahalılık, yoksulluk, işsizlik, iş imkanı, özgürlük, eğlence, eğitim imkanı, sığınılan yer/bir kaçış yeri, sağlık sorunlarını çözüme olanağı, sosyal ve kültürel güvenlik alanı, geleneklerin öldüğü yer) sorularını yönelttik. Kenti nasıl tanımladıkları içerisinde yaşadığı kentle bütünleşme ve adapte olma durumlarını da belirleyici olduğu için çıkan veriler önem arz etmektedir.

Tablo 106: Kenti 'korku' anlamında değerlendirme düzeyi

	Kent şu mu demek? Korku	
	Kişi	Oran (%)
Evet	182	36,4
Hayır	318	63,6
TOPLAM	500	100,0

Tablo 107: Kenti 'kaygı' anlamında değerlendirme düzeyi

	Kent şu mu demek? Kaygı	
	Kişi	Oran (%)
Evet	206	41,2
Hayır	294	58,8
TOPLAM	500	100,0

Tablo 108: Kenti 'güvensiz ortam' anlamında değerlendirme düzeyi

	Kent şu mu demek? Güvensiz ortam	
	Kişi	Oran (%)
Evet	275	55,0
Hayır	225	45,0
TOPLAM	500	100,0

Tablo 109: Kenti 'trafik karmaşası' anlamında değerlendirme düzeyi

	Kent şu mu demek? Trafik karmaşası	
	Kişi	Oran (%)
Evet	459	91,8
Hayır	41	8,2
TOPLAM	500	100,0

Tablo 110: Kenti 'hava kirliliği' anlamında değerlendirme düzeyi

	Kent şu mu demek? Hava kirliliği	
	Kişi	Oran (%)
Evet	439	87,8
Hayır	61	12,2
TOPLAM	500	100,0

Tablo 111: Kenti 'gürültü' anlamında değerlendirme düzeyi

	Kent şu mu demek? Gürültü	
	Kişi	Oran (%)
Evet	474	94,8
Hayır	26	5,2
TOPLAM	500	100,0

Tablo 112: Kenti 'pahalılık' anlamında değerlendirme düzeyi

	Kent şu mu demek? Pahalılık	
	Kişi	Oran (%)
Evet	410	82,0
Hayır	90	18,0
TOPLAM	500	100,0

Tablo 113: Kenti 'yoksulluk' anlamında değerlendirme düzeyi

	Kent şu mu demek? Yoksulluk	
	Kişi	Oran (%)
Evet	360	72,0
Hayır	140	28,0
TOPLAM	500	100,0

Tablo 114: Kenti 'işsizlik' anlamında değerlendirme düzeyi

	Kent şu mu demek? İşsizlik	
	Kişi	Oran (%)
Evet	354	70,8
Hayır	146	29,2
TOPLAM	500	100,0

Tablo 115: Kenti 'iş imkanı' anlamında değerlendirme düzeyi

	Kent şu mu demek? İş imkanı	
	Kişi	Oran (%)
Evet	392	78,4
Hayır	108	21,6
TOPLAM	500	100,0

Tablo 116: Kenti 'özgürlük' anlamında değerlendirme düzeyi

	Kent şu mu demek? Özgürlük	
	Kişi	Oran (%)
Evet	406	81,2
Hayır	94	18,8
TOPLAM	500	100,0

Tablo 117: Kenti 'eğlence' anlamında değerlendirme düzeyi

	Kent şu mu demek? Eğlence	
	Kişi	Oran (%)
Evet	408	81,6
Hayır	92	18,4
TOPLAM	500	100,0

Tablo 118: Kenti 'eğitim imkanı' anlamında değerlendirme düzeyi

	Kent şu mu demek? Eğitim imkanı	
	Kişi	Oran (%)
Evet	455	91,0
Hayır	45	9,0
TOPLAM	500	100,0

Tablo 119: Kenti 'sığınlan yer/bir kaçış yeri' anlamında değerlendirme düzeyi

	Kent şu mu demek? Sığınlan yer/bir kaçış yeri	
	Kişi	Oran (%)
Evet	287	57,4
Hayır	213	42,6
TOPLAM	500	100,0

Tablo 120: Kenti 'sağlık sorunlarını çözme olanağı' anlamında değerlendirme düzeyi

	Kent şu mu demek? Sağlık sorunlarını çözme olanağı	
	Kişi	Oran (%)
Evet	457	91,4
Hayır	43	8,6
TOPLAM	500	100,0

Tablo 121: Kenti ‘sosyal ve kültürel etkinlik alanı’ anlamında değerlendirme düzeyi

	Kent şu mu demek? Sosyal ve kültürel etkinlik alanı	
	Kişi	Kişi
Evet	461	461
Hayır	39	39
TOPLAM	500	500

Tablo 122: Kenti ‘geleneklerin öldüğü yer’ anlamında değerlendirme düzeyi

	Kent şu mu demek? Geleneklerin öldüğü yer	
	Kişi	Oran (%)
Evet	374	74,8
Hayır	126	25,2
TOPLAM	500	100,0

Katılımcılardan edindiğimiz veriler genel anlamda şu durumu ortaya koymaktadır. Kenti hem “olumlu” taraflarının olduğu hem de “olumsuz” taraflarının olduğu bir yer olarak tanımlamaktadır.

Katılımcılara, kent yaşamına bağlı olarak kültürel düzeylerini etkileyecek olan faaliyetlerden Tablo 123 ile Tablo 130 arasında yer alan (gazete okuma, kitap okuma, sinemaya gitme, tiyatroya gitme, spor yapmak yada karşılaşmalarına gitme, çay bahçesine gitme, çocuk parkına gitme ve müze antik kent gezileri) gibi durumları sorgulayan sorular yönelttik.

Tablo 123: Bireylerin ‘gazete okuma’ düzeyi

	Aşağıda belirtilen faaliyetleri ne sıklıkla yaptığınızı işaretleyiniz.	
	Gazete okuma	
	Kişi	Oran (%)
Her gün	264	52,8
Haftada birkaç	74	14,8
Haftada bir	32	6,4
Ayda birkaç	16	3,2
Ayda bir	11	2,2
Çok nadir	53	10,6
Hiç	50	10,0
TOPLAM	500	100,0

Tablo 124: Bireylerin 'kitap okuma' düzeyi

	Aşağıda belirtilen faaliyetleri ne sıklıkla yaptığınızı işaretleyiniz. Kitap okuma	
	Kişi	Oran (%)
Her gün	39	7,8
Haftada birkaç	30	6,0
Haftada bir	36	7,2
Ayda birkaç	29	5,8
Ayda bir	38	7,6
Çok nadir	116	23,2
Hiç	212	42,4
TOPLAM	500	100,0

Tablo 125: Bireylerin 'sinemaya gitme' düzeyi

	Aşağıda belirtilen faaliyetleri ne sıklıkla yaptığınızı işaretleyiniz. Sinemaya gitme	
	Kişi	Oran (%)
Her gün	1	,2
Haftada birkaç	13	2,6
Haftada bir	46	9,2
Ayda birkaç	57	11,4
Ayda bir	84	16,8
Çok nadir	106	21,2
Hiç	193	38,6
TOPLAM	500	100,0

Tablo 126: Bireylerin 'tiyatroya gitme' düzeyi

	Aşağıda belirtilen faaliyetleri ne sıklıkla yaptığınızı işaretleyiniz. Tiyatroya gitme	
	Kişi	Oran (%)
Her gün	0	0
Haftada birkaç	3	,6
Haftada bir	14	2,8
Ayda birkaç	16	3,2
Ayda bir	41	8,2
Çok nadir	95	19,0
Hiç	331	66,2
TOPLAM	500	100,0

Tablo 127: Bireylerin ‘spor yapma ya da karşılaşmalarına gitme’ düzeyi

	Aşağıda belirtilen faaliyetleri ne sıklıkla yaptığınızı işaretleyiniz. Spor yapmak ya da karşılaşmalarına (maça) gitme	
	Kişi	Oran (%)
Her gün	80	16,0
Haftada birkaç	72	14,4
Haftada bir	73	14,6
Ayda birkaç	24	4,8
Ayda bir	31	6,2
Çok nadir	78	15,6
Hiç	142	28,4
TOPLAM	500	100,0

Tablo 128: Bireylerin ‘çay bahçesine gitme’ düzeyi

	Aşağıda belirtilen faaliyetleri ne sıklıkla yaptığınızı işaretleyiniz. Çay bahçesine gitme	
	Kişi	Oran (%)
Her gün	46	9,2
Haftada birkaç	67	13,4
Haftada bir	85	17,0
Ayda birkaç	62	12,4
Ayda bir	62	12,4
Çok nadir	79	15,8
Hiç	99	19,8
TOPLAM	500	100,0

Tablo 129: Bireylerin ‘çocuk parkına gitme’ düzeyi

	Aşağıda belirtilen faaliyetleri ne sıklıkla yaptığınızı işaretleyiniz. Çocuk parkına gitme	
	Kişi	Oran (%)
Her gün	46	9,2
Haftada birkaç	75	15,0
Haftada bir	50	10,0
Ayda birkaç	22	4,4
Ayda bir	29	5,8
Çok nadir	58	11,6
Hiç	220	44,0
TOPLAM	500	100,0

Tablo 130: Bireylerin ‘müze/antik kent gezi’ düzeyi

	Aşağıda belirtilen faaliyetleri ne sıklıkla yaptığınızı işaretleyiniz. Müze/Antik Kent Gezileri	
	Kişi	Oran (%)
Her gün	1	,2
Haftada birkaç	3	,6
Haftada bir	8	1,6
Ayda birkaç	26	5,2
Ayda bir	58	11,6
Çok nadir	147	29,4
Hiç	257	51,4
TOPLAM	500	100,0

Ankete katılanlardan alınan cevaplar doğrultusunda net bir analiz mümkün olmasa da kent kültürüne uyum, kent formatında yaşamı içeren bu faaliyetler karşısında çok iyi seviyelerde olmadıklarını söylememiz gerekir.

Ebeveynler ile çocukları arasında kuşaklar arası yaklaşımların farklılık düzeyini ortaya koyabilmek için Tablo 131 ile Tablo 142 arasında yönelttiğimiz sorularla (kılık-kıyafette, arkadaş seçiminde, eğlence tarzında, meslek tercihinde, eğitim tercihinde, siyasi konularda, dini konularda, eş seçimi-evlenme tarzında, yemek-mutfak düzeninde, geleneklere bağlılıkta, ev döşemesinde, para harcamada) incelemeye çalıştık.

Tablo 131: Çocuklarla ebeveynler arasında ‘kılık kıyafette’ yaşanan farklılık düzeyi

	Ailenizde, çocuklarla ebeveynler arasında, aşağıdaki konularda yapılan tercihlerden hangilerinde farklılıklar oluşmaktadır? Kılık, kıyafette	
	Kişi	Oran (%)
Evet	214	42,8
Hayır	286	57,2
TOPLAM	500	100,0

Tablo 132: Çocuklarla ebeveynler arasında ‘arkadaş seçiminde’ yaşanan farklılık düzeyi

	Ailenizde, çocuklarla ebeveynler arasında, aşağıdaki konularda yapılan tercihlerden hangilerinde farklılıklar oluşmaktadır?	
	Arkadaş seçiminde	
	Kişi	Oran (%)
Evet	284	56,8
Hayır	216	43,2
TOPLAM	500	100,0

Tablo 133: Çocuklarla ebeveynler arasında ‘eğlence tarzında’ yaşanan farklılık düzeyi

	Ailenizde, çocuklarla ebeveynler arasında, aşağıdaki konularda yapılan tercihlerden hangilerinde farklılıklar oluşmaktadır?	
	Eğlence tarzında	
	Kişi	Oran (%)
Evet	256	51,2
Hayır	244	48,8
TOPLAM	500	100,0

Tablo 134: Çocuklarla ebeveynler arasında ‘meslek tercihinde’ yaşanan farklılık düzeyi

	Ailenizde, çocuklarla ebeveynler arasında, aşağıdaki konularda yapılan tercihlerden hangilerinde farklılıklar oluşmaktadır?	
	Meslek tercihinde	
	Kişi	Oran (%)
Evet	176	35,2
Hayır	324	64,8
TOPLAM	500	100,0

Tablo 135: Çocuklarla ebeveynler arasında ‘eğitim tercihinde’ yaşanan farklılık düzeyi

	Ailenizde, çocuklarla ebeveynler arasında, aşağıdaki konularda yapılan tercihlerden hangilerinde farklılıklar oluşmaktadır? Eğitim tercihinde	
	Kişi	Oran (%)
Evet	165	33,0
Hayır	335	67,0
TOPLAM	500	100,0

Tablo 136: Çocuklarla ebeveynler arasında ‘siyasi konularda’ yaşanan farklılık düzeyi

	Ailenizde, çocuklarla ebeveynler arasında, aşağıdaki konularda yapılan tercihlerden hangilerinde farklılıklar oluşmaktadır? Siyasi konularda	
	Kişi	Oran (%)
Evet	163	32,6
Hayır	337	67,4
TOPLAM	500	100,0

Tablo 137: Çocuklarla ebeveynler arasında ‘dini konularda’ yaşanan farklılık düzeyi

	Ailenizde, çocuklarla ebeveynler arasında, aşağıdaki konularda yapılan tercihlerden hangilerinde farklılıklar oluşmaktadır? Dini konularda	
	Kişi	Oran (%)
Evet	154	30,8
Hayır	346	69,2
TOPLAM	500	100,0

Tablo 138: Çocuklarla ebeveynler arasında ‘eş seçimi ve evlenme tarzında’ yaşanan farklılık düzeyi

	Ailenizde, çocuklarla ebeveynler arasında, aşağıdaki konularda yapılan tercihlerden hangilerinde farklılıklar oluşmaktadır? Eş seçimi ve evlenme tarzında	
	Kişi	Oran (%)
Evet	176	35,2
Hayır	324	64,8
TOPLAM	500	100,0

Tablo 139: Çocuklarla ebeveynler arasında ‘yemek ve mutfak düzeninde’ yaşanan farklılık düzeyi

	Ailenizde, çocuklarla ebeveynler arasında, aşağıdaki konularda yapılan tercihlerden hangilerinde farklılıklar oluşmaktadır? Yemek ve mutfak düzeninde	
	Kişi	Oran (%)
Evet	163	32,6
Hayır	337	67,4
TOPLAM	500	100,0

Tablo 140: Çocuklarla ebeveynler arasında ‘geleneklere bağlılıkta’ yaşanan farklılık düzeyi

	Ailenizde, çocuklarla ebeveynler arasında, aşağıdaki konularda yapılan tercihlerden hangilerinde farklılıklar oluşmaktadır? Geleneklere bağlılıkta	
	Kişi	Oran (%)
Evet	216	43,2
Hayır	284	56,8
TOPLAM	500	100,0

Tablo 141: Çocuklarla ebeveynler arasında ‘ev döşemesinde’ yaşanan farklılık düzeyi

	Ailenizde, çocuklarla ebeveynler arasında, aşağıdaki konularda yapılan tercihlerden hangilerinde farklılıklar oluşmaktadır? Ev döşemesinde	
	Kişi	Oran (%)
Evet	149	29,8
Hayır	351	70,2
TOPLAM	500	100,0

Tablo 142: Çocuklarla ebeveynler arasında ‘para harcamada’ yaşanan farklılık düzeyi

	Ailenizde, çocuklarla ebeveynler arasında, aşağıdaki konularda yapılan tercihlerden hangilerinde farklılıklar oluşmaktadır? Para harcamada	
	Kişi	Oran (%)
Evet	236	47,2
Hayır	264	52,8
TOPLAM	500	100,0

Yönelttiğimiz sorulara verilen cevaplar ışığında değerlendirme yapacak olursak kuşaklar arası bir farklılaşmanın değişen ve dönüşen dünya yapısına paralel olarak var olduğunu ama bu ailenin gelenekleri ve kültürel öğelerinden çok farklı, kopacak düzeyde gerçekleşmiş bir durum olmadığını dile getirebiliriz.

Tablo 143: Belediyenin kentsel değişme ve dönüşüme katkısına bakış

	Zeytinburnu Belediyesi'nin sağladığı hizmetlerin ve çalışmaların kentsel değişme ve dönüşüme katkısını nasıl değerlendiriyorsunuz?	
	Kişi	Oran (%)
Çok iyi	70	14,0
İyi	184	36,8
Normal	151	30,2
Kötü	62	12,4
Çok kötü	33	6,6
TOPLAM	500	100,0

Ankete katılanlara bölgede yaşanan değişme ve dönüşüm anlamında belediyenin çalışmalarını değerlendirmelerini istediğimizde %14 çok iyi, %36,8 iyi, %30,2 normal, %12,4 kötü ve %6,6 oranında da çok kötü cevabı alındı. Tablo belediyenin yaptığı çalışmalar ve özellikle bölgede yaşanan “kentsel dönüşüm” olarak değişim çalışmaları için halkta genel anlamda olumlu izlenimler bıraktığı yönündedir. Bölgede yapılmaya çalışılan bir anlamda, “çok yoğun nüfuslu şehirleri, içinden yer yer yıkmak ve yüksek binalar inşa etmek suretiyle, buralara yerleştirilecek insanlara bol hava, ışık, güneş ve yeşillik sağlamak”tır (Keleş,1961, s.185)

Tablo 144: Bölgede eksikliği en fazla hissedilen ve acilen çözülmesi gereken sorun

	Zeytinburnu'nda eksikliğini en fazla hissettiğiniz ve acilen çözülmesini düşündüğünüz sorun sizce nedir?	
	Kişi	Oran (%)
Yol	42	8,4
Temizlik	58	11,6
Altyapı	85	17,0
İşsizlik ve Yoksulluk	99	19,8
Park ve yeşil alan	98	19,6
Diğer	118	23,6
TOPLAM	500	100,0

Bölgede eksikliği en fazla hissedilen sorun nedir diye sorduğumuzda katılımcılardan %8,4 oranında yol, %11,6 oranında temizlik, %17 oranında altyapı, %19,8 oranında işsizlik ve yoksulluk, %19,6 oranında park ve yeşil alan, %23,6 oranında bunların dışında şeyler cevabı alınmıştır. Dikkat çeken nokta ise oranların neredeyse eşit bir dağılım göstermesi yani sıkıntı olarak görülebilecek bir noktada yoğunluk yaşanmaması belediyenin bölgede yürüttüğü çalışmaların ve sağladığı hizmetlerin değerlendirilmesinde olumlu bakılmasını sağlayabilir.

Tablo 145: Belediyeden en çok beklenti duyulan hizmet

	Zeytinburnu Belediyesi'nden en çok beklenti duyduğunuz hizmet sizce nedir?	
	Kişi	Oran (%)
Park ve Yeşil Alan	185	37,0
Gençlik ve Toplum Merkezi	71	14,2
Kadın Sığınma Merkezi	54	10,8
Taziye Evi	4	,8
Kültür Merkezi	62	12,4
Diğer	124	24,8
TOPLAM	500	100,0

Belediyeden en çok beklenti duyduğunuz hizmet hangisi diye sorduğumuzda %37 park ve yeşil alan, %14,2 gençlik ve toplum merkezi, %10,8 kadın sığınma merkezi, %,0,8 taziye evi, %12,4 kültür merkezi, %24,8 ise bunların dışında cevaplarını verdiler. Her kentte az çok hele İstanbul gibi bir yerde karşılaşılabilecek bir durum olan “park ve yeşil alan” sorunu tabloda en fazla oran olarak göze çarpmaktadır.

Zeytinburnu Belediyesi'nin sağladığı hizmetlerin bilinirliği ve memnuniyet düzeyinin anlaşılabilmesi adına Tablo 146 ile Tablo 152 arasında yer alan soruları yönelttik.

Tablo 146: Belediyenin hizmetlerinden ‘yatırımlar’ için memnuniyet düzeyi

	Zeytinburnu Belediyesi'nin yürütmekte olduğu hizmetler konusunda memnuniyet durumunuz nedir? Yatırımlar	
	Kişi	Oran (%)
Memnunum	315	63,0
Memnun değilim	154	30,8
Fikrim yok	31	6,2
TOPLAM	500	100,0

Tablo 147: Belediyenin hizmetlerinden ‘projeler’ için memnuniyet düzeyi

	Zeytinburnu Belediyesi'nin yürütmekte olduğu hizmetler konusunda memnuniyet durumunuz nedir? Projeler	
	Kişi	Oran (%)
Memnunum	323	64,6
Memnun değilim	149	29,8
Fikrim yok	28	5,6
TOPLAM	500	100,0

Tablo 148: Belediyenin hizmetlerinden ‘altyapı’ için memnuniyet düzeyi

	Zeytinburnu Belediyesi'nin yürütmekte olduğu hizmetler konusunda memnuniyet durumunuz nedir? Altyapı Hizmetleri	
	Kişi	Oran (%)
Memnunum	297	59,4
Memnun değilim	190	38,0
Fikrim yok	13	2,6
TOPLAM	500	100,0

Tablo 149: Belediyenin hizmetlerinden ‘şehircilik hizmetleri’ için memnuniyet düzeyi

	Zeytinburnu Belediyesi'nin yürütmekte olduğu hizmetler konusunda memnuniyet durumunuz nedir? Şehircilik Hizmetleri	
	Kişi	Oran (%)
Memnunum	349	69,8
Memnun değilim	140	28,0
Fikrim yok	11	2,2
TOPLAM	500	100,0

Tablo 150: Belediyenin hizmetlerinden ‘sosyal hizmetler’ için memnuniyet düzeyi

	Zeytinburnu Belediyesi'nin yürütmekte olduğu hizmetler konusunda memnuniyet durumunuz nedir? Sosyal Hizmetler	
	Kişi	Oran (%)
Memnunum	385	77,0
Memnun değilim	105	21,0
Fikrim yok	10	2,0
TOPLAM	500	100,0

Tablo 151: Belediyenin hizmetlerinden ‘kültürel hizmetler’ için memnuniyet düzeyi

	Zeytinburnu Belediyesi'nin yürütmekte olduğu hizmetler konusunda memnuniyet durumunuz nedir? Kültürel Hizmetler	
	Kişi	Oran (%)
Memnunum	388	77,6
Memnun değilim	99	19,8
Fikrim yok	13	2,6
TOPLAM	500	100,0

Tablo 152: Belediyenin hizmetlerinden ‘çevre ve sağlık hizmetleri’ için memnuniyet düzeyi

	Zeytinburnu Belediyesi'nin yürütmekte olduğu hizmetler konusunda memnuniyet durumunuz nedir? Çevre ve Sağlık Hizmetleri	
	Kişi	Oran (%)
Memnunum	369	73,8
Memnun değilim	120	24,0
Fikrim yok	11	2,2
TOPLAM	500	100,0

Veriler değerlendirildiğinde Zeytinburnu Belediyesi tarafından yürütülmekte olan hizmetlerin halk tarafından genel olarak bilindiğini ve memnuniyet düzeyinin de fazla olduğunu dile getirebiliriz. Yalnız tablolarda diğerlerinden farklı olarak dikkat çeken nokta ise alt yapı hizmetlerinde memnuniyetin orta seviyede olduğudur.

Tablo 153: Bölgede öne çıkması/geliştirilmesi istenen alan

	Zeytinburnu'nun hangi alanda daha çok öne çıkmasını istersiniz?	
	Kişi	Oran (%)
Ticaret	198	39,6
Sanayi	57	11,4
Kültürel Zenginlikler ve Turizm	237	47,4
Fikrim yok	8	1,6
TOPLAM	500	100,0

Ankete katılanlara yaşadıkları bölgenin hangi alanda daha çok öne çıkmasını istediğini sorduğumuzda %39,6 oranında ticaret, %11,4 oranında sanayi, %47,4 oranında kültürel zenginlikler ve turizm, %1,6 oranında fikrim yok cevabı verildi.

Zeytinburnu Belediyesi'nin halkın kentle daha uyumlu halde yaşamaları için yürütülen hizmetlerin bilinirliğini ve memnuniyet düzeylerini Tablo 154 ile Tablo 157 arasındaki sorularla analiz etmeye çalıştık.

Tablo 154: Belediyenin sağladığı 'gençlik ve toplum merkezi' hizmetinin yeterlilik düzeyi

	Zeytinburnu Belediyesi'nin sağladığı şu hizmetlerin sizce yeterlilik düzeyi nedir? Gençlik ve Toplum Merkezi	
	Kişi	Oran (%)
Yeterli	115	23,0
Fikrim Yok	256	51,2
Yeterli Değil	129	25,8
TOPLAM	500	100,0

Tablo 155: Belediyenin sağladığı 'kadın sığınma merkezi' hizmetinin yeterlilik düzeyi

	Zeytinburnu Belediyesi'nin sağladığı şu hizmetlerin sizce yeterlilik düzeyi nedir? Kadın Sığınma Merkezi	
	Kişi	Oran (%)
Yeterli	112	22,4
Fikrim Yok	249	49,8
Yeterli Değil	139	27,8
TOPLAM	500	100,0

Tablo 156: Belediyenin sağladığı ‘kültür merkezi’ hizmetinin yeterlilik düzeyi

	Zeytinburnu Belediyesi'nin sağladığı şu hizmetlerin sizce yeterlilik düzeyi nedir? Kültür Merkezi	
	Kişi	Oran (%)
Yeterli	267	53,4
Fikrim Yok	134	26,8
Yeterli Değil	99	19,8
TOPLAM	500	100,0

Tablo 157: Belediyenin sağladığı ‘bilgi evleri’ hizmetinin yeterlilik düzeyi

	Zeytinburnu Belediyesi'nin sağladığı şu hizmetlerin sizce yeterlilik düzeyi nedir? Bilgi Evleri	
	Kişi	Oran (%)
Yeterli	287	57,4
Fikrim Yok	127	25,4
Yeterli Değil	86	17,2
TOPLAM	500	100,0

Belediye tarafından yürütülen yukarıdaki hizmetlerden “gençlik ve toplum merkezi ile kadın sığınma merkezi”nin bilinirlikte zayıf kaldığını, bunların nazaran “kültür merkezi ve bilgi evleri¹²”nin bilinirliğinin fazla olduğu ve yeterli görüldüğü ortaya konmuştur.

Tablo 158: Belediyenin sağladığı ‘AKDEM’ hizmetinin bilinirliği

	AKDEM (Aile Kadın Destekleme ve Engelliler Merkezi) hizmetinden haberdar mısınız?	
	Kişi	Oran (%)
Evet	164	32,8
Hayır	336	67,2
TOPLAM	500	100

¹² Zeytinburnu Bilgi Evleri: Mahallelerde özellikle 8-18 yaş grubuna bilgiye ulaşma, kendini geliştirme ve boş zamanlarını değerlendirme imkânı sağlamak, bilgisayar ve internete ulaşma fırsatı olmayan çocuklara bu imkânı vermek, şehir merkezlerinde bulunan kütüphanelere ulaşma zorluğunu bilgi evleri aracılığı ile aşarak kitap okuma alışkanlığını yaygınlaştırmak, ders çalışma ortamları müsait olmayan çocuklara çalışma ortamı sağlamak, kültürel ve sosyal hayatın gelişmesine yardımcı olmak, çocuklara bu doğrultuda rehberlik etmek ve onları yönlendirmek amacıyla açılmıştır.

Tablo 159: Belediyeye bağlı AKDEM'in faaliyetlerine katılım düzeyi

	(Evet ise) AKDEM'in aşağıdaki faaliyetlerinden katıldıklarınız, faydalandıklarınız var mı?		
	Kişi	Oran (%)	Oran (%)
Huzur evi ziyareti	18	3,6	18,8
Gezici Kütüphane	5	1,0	5,2
Boğaz Turu ve Çanakkale Gezisi	16	3,2	16,7
Tıbbi Bitkiler Bahçesi Ziyareti	17	3,4	17,7
Geleneksel İftar Yemekleri	40	8,0	41,7
Katılanlar	96	19,2	100,0
Katılmayanlar	404	80,8	
TOPLAM	500	100,0	

Ankete katılanlara belediyeye bağlı hizmet veren AKDEM (Aile ve Kadın Destekleme Merkezi) hizmetlerinden haberdar olup olmadığını sorduk. Belki de her gün önünden geçilen Olivium AVM'nin hemen yanında yer alan bu binanın %32,8 oranında bilindiği, %67,2 oranında ise bilinmediği sonucuna vardık.

Buna bağlı olarak hizmetlerden yararlanma oranları az olsa da toplumun kaynaşması, bireylerin kültürel faaliyetlerde yer alması, bulunduğu bölgeyi daha iyi tanınması için çalışmalar devam etmektedir.

Tablo 160: Eve yönelik alışverişin temin edilmesinde eğilim düzeyi

	Kıyafet, gıda maddeleri, temizlik maddeleri, süt ürünleri, sebze-meyve, et-balık gibi ihtiyaçlarınızı genellikle nereden temin edersiniz?	
	Kişi	Oran (%)
Her birinin ayrı satıldığı, ürüne özgü yerlerden	171	34,2
Semt pazarlarından	95	19,0
Marketlerden	176	35,2
Alışveriş Merkezlerinden	58	11,6
TOPLAM	500	100,0

Tablo 161: Alışverişte 'giyim ihtiyacının' nereden karşılandığı

	Giyim ihtiyacınızı genelde nereden karşılırsınız?	
	Kişi	Oran (%)
Pazar	74	14,8
Mağazalar	293	58,6
Alışveriş Merkezleri	133	26,6
TOPLAM	500	100,0

Tablo 160 ve 161'i tüketim alışkanlıkları açısından beraber inceleyecek olursak artık alışverişlerde pazarlardan daha ziyade marketlerin, mağazaların, alışveriş merkezlerinin tercih edildiğini rahatlıkla fark edebiliyoruz.

Tablo 162: Bireylerin alışveriş yapmalarını etkileyen etmen

	Alışverişlerinizi genellikle ihtiyaç halinde mi yoksa beğendiğiniz bir şey olduğunda mı yaparsınız?	
	Kişi	Oran (%)
İhtiyaç halinde	327	65,4
Beğendiğim ürün olduğunda	173	34,6
TOPLAM	500	100,0

Tablo 163: Bireylerin alışverişte ürünlerdeki önceliği

	Alışverişlerinizde öncelikli yöneldiğiniz durum hangisidir?	
	Kişi	Oran (%)
Marka	49	9,8
Ürün Kalitesi	451	90,2
TOPLAM	500	100,0

Bireylerin alışverişte tutumlarını belirleyen nedenlerini anlayabilmek için Tablo 162 ve Tablo 163'te yer alan soruları yönelttik.

Tablo 162'de görüldüğü üzere katılımcılardan %65,4 ihtiyaç halinde alışveriş yaptığını söylerken, %34,6 ise beğendiği ürün olduğunda alışveriş yaptığını belirtmiştir.

Tablo 163'te ise %9,8 oranında marka öncelikli, %90,2 oranında ise ürün kalitesi öncelikli alışveriş durumu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 164: Gün içinde yemek ihtiyacının nasıl giderildiğine yönelik eğilimler

	Gün içinde yemek ihtiyacınızı genellikle nasıl giderirsiniz?	
	Kişi	Oran (%)
Evimde yerim	271	54,2
İşe gelirken evden getiririm	35	7,0
Lokanta vb. yerlerde	117	23,4
Fast food/Aperatif	55	11,0
Diğer	22	4,4
TOPLAM	500	100,0

Ankete katılanlara Tablo 164'te görüldüğü üzere gün içinde yemek ihtiyacını nasıl giderdiğini sorduğumuzda %54,2'sinin evinde yediğini, %7'sinin işe gelirken evden getirdiğini, %23,4'ünün lokanta vb. yerlerde yediğini, %11'inin fast food/aperatif yoluyla ve %4,4'ünün de bunların dışında seçeneklere yöneldiğini görüyoruz. Hemen hemen yarısının evinde yediğini gördüğümüz bu tabloya göre evde yemek yeme alışkanlıklarını devam ettirmeye çalıştığını görebilsek de kent formuna uygun olarak dışarıdan hızlı şekilde beslenme alışkanlıklarının da yerleşmiş olduğunu fark edebiliriz.

SONUÇ

Zeytinburnu, gerek İstanbul gerekse Türkiye açısından farklı bir özellik taşımaktadır. Zira, son derece zengin bir tarihe sahip İstanbul içinde Zeytinburnu hem bu tarihsel zenginlikten payını almakta hem de kentleşme anlamında ayrı bir önem taşımaktadır.

Zeytinburnu “yerleşim” olarak eskiliğinin yanı sıra hem Türkiye’de hem İstanbul’da en eski “gecekondu” yerleşimi özelliği taşımaktadır. Türkiye’de gecekondulaşma sürecinin tamamlanmasıyla birlikte özellikle göçle gelen nüfusu “barındıran” konut yapılaşmasında farklı süreçler yaşanmaya başlamıştır. En başta nispeten “kontrollü” biçimde yapılaşmanın hakim olduğu dikkati çekmektedir. Gerek yapı tipi gerekse bu yapıların yer aldığı bölgeler, “gecekondu” bölgelerinin derme-çatma görüntüsünden uzaklaşmakla birlikte “bitmemiş inşaat” görüntüsü vermesiyle hala dikkat çekmektedir.

Kentlerin yenilenme/yenileşme süreci, işte bu noktada önem taşımaktadır. Görüntü itibariyle “kentsel” bir özellik kazanmasına çalışılan yapılar ile bu yapılarda yaşam sürdürenlerin “kentli” bireyler olmaları yolunda özellikle yerel yönetimlere çok iş düşmektedir. Kentsel bütünleşmeyi sağlayacak temel unsurlar bir taraftan fiziksel anlamda yapıların iyileştirilmesi olurken yanı sıra bu binalarda yaşayan bireylerin kentsel yaşama katılabilmesi anlamında “kente uyum”ları önem taşımaktadır.

Araştırmanın gerçekleştirildiği Zeytinburnu, bu “yenileşme” sürecini yaşamakta oluşu itibariyle dikkat çekicidir. Büyük ölçüde göçle gelen nüfusun oluşturduğu bir yerleşim olarak Zeytinburnu, artık bir “gecekondu” bölgesi olmaktan çok uzaklaşmıştır. Bugün sıklıkla kullanılan “kentsel dönüşüm” teriminin de dışında olarak “kentsel iyileştirme”ye konu olmaktadır. Kentsel yapıdaki bu iyileştirme, yenilenmeyle birlikte kentte yaşayan “bireylerde” dönüşüme yani kentle bütünleşmeye, daha yoğun ve daha hızlı bir etkide bulunmaktadır. Zira yalnızca binaların yenilenmesi ya da iyileştirilmesi değil yanı sıra kent yapısı içinde yer alan unsurların (park, bahçe, alışveriş bölgeleri vb.) da oluşturulmasıyla bireylerin kentle bütünleşmeleri daha kolay ve daha hızlı gerçekleşmektedir. Özellikle çok farklı

grupların göçmüş olduğu bir bölge olması nedeniyle, bu yapılanmanın bireysel davranışları “dönüştürme” fonksiyonu daha da anlam kazanmaktadır.

Araştırma bulguları, ortaya koyduğu verilerle bu söylenenleri doğrular niteliktedir. Dolayısıyla bu sonuçlar bir taraftan yerel yönetimin çalışmalarının etkilerini göstermesi bakımından önemlidir; diğer taraftan “değişme” olgusu ve süreci dikkatten kaçırılmadan, ihtiyaçların ve onların giderilme biçimlerindeki “sürekliliğin” de aynı dikkat çerçevesi içinde yer alması kaçınılmazdır.

KAYNAKÇA

- Akkayan, Taylan, (1999), Göç ve Değişme, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No:2573, İstanbul.
- Avcı, Yasemin, (2010), Bir Osmanlı Anadolu Kentinde Tanzimat Reformları ve Kentsel Dönüşüm: Denizli (1839-1908), Yeditepe Yayınevi.
- Avrupa Birliği Düzeyinde Göç, Entegrasyon ve Yerel Yönetimler, (2009), Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları-14.
- Ayata, Sencer; Ayata, Ayşe Güneş, (1996), Konut, Komşuluk ve Kent Kültürü, Konut Araştırmaları Dizisi-10, ODTÜ Basım İşliğı, Ankara.
- Bal, Hüseyin, (2006), Kent Sosyolojisi, 3.Baskı, Fakülte Kitabevi, Isparta.
- Castles, Stephen; Miller, Mark J., (2008), Göçler Çağı, Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları,.
- Duben, Alan; Çev. Şimşek, Leyla, (2006), Kent, Aile, Tarih, İletişim Yayınları.
- Erder, Sema, İstanbul'a Bir Kent Kondu Ümraniye, İletişim Yayınları.
- Erkan, Rüstem, (1989), İstanbul- Şişli Yayla Mahallesi Gecekondu Bölgesinin Kentle Bütünleşme Eğilimleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Firidin Özgür, (2006), Ebru, Sosyal ve Mekansal Ayrışma Çerçevesinde Yeni Konutlaşma Eğilimleri: Kapalı Siteler
- Genç, Fatma Neval, (2008) Türkiye'de Kentsel Dönüşüm: Mevzuat ve Uygulamaların Genel Görünümü, Yönetim ve Ekonomi, Cilt 15 Sayı 1,
- Gökçe, Birsen, (1971), Gecekondu Gençliği, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Göksu, A.Faruk, Kentsel Planlama ve Kentsel Altyapı İlişkisinde Yeni Bir Dönem: Kentsel Dönüş

- Güner, Aynur, (1997), Ankara'da Kentleşme Olgusu: Sosyo-Ekonomik Açından Farklılaşmış Bölgelerde Kentsel Davranışlar Araştırması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Harpat, Kemal H., (2003), Türkiye'de Toplumsal Dönüşüm, Kırsal Göç, Gecekondu ve Kentleşme, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- İstanbul Kent Sempozyumu Bildirileri, (13-15 Eylül 2007), TMMOB İstanbul İl Koordinasyon Kurulu.
- Kardeş, Selami, (1996), Sosyal Değişme Sürecinde Kentlileşme, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Karpat, Kemal, (2003), Türkiye'de Toplumsal Dönüşüm, *Kırsal Göç, Gecekondu ve Kentleşme*, İmge Kitabevi Yayınları,
- Kartal, Kemal, (1978), Kentleşme ve İnsan, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları No:175, Ankara.
- Kaygalak, Sevilay, (1999), Zaman ve Mekan Boyutuyla Göç ve Kentlileşme: Mersin Demirtaş Mahallesi Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Keleş, Ruşen Y., (1972), 100 Soruda Türkiye'de Şehirleşme, Konut ve Gecekondu, Gerçek Yayınevi.
- Keleş, Ruşen Y., (1961), Şehir ve Bölge Planlaması Bakımından Şehirleşme Hareketleri, Ankara.
- Kentsel Dönüşümde Model Arayışları, (2011), Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, Ankara.
- Murat, Sedat; Ersöz, Halis Yunus, (2005), Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları-5, İstanbul.
- Özensel, Ertan, (1962), Kentlileşemeyen Ailelerin Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Kökenine Dair Sosyolojik Bir inceleme, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üni., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Özer, İnan, (2004), Kentleşme Kentlileşme ve Kentsel Değişme, Ekin Kitabevi,
- Sencer, Yakut, (1979), Türkiye’de Kentleşme, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Sosyoloji Dergisi, (2013), Göç Özel Sayısı, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, 3. Dizi, 27. Sayı.
- Şahin, Kadir, (2008), Aydın Örneğinden Hareketle Göç ve Kentle Bütünleşme: Kemer ve Osman Yozgatlı Mahalleleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Şenyapılı, Tansı, (2004), “Baraka”dan Gecekonduya, Ankara’da Kentsel Mekanın Dönüşümü, İletişim Yayınları.
- Tan, Kezban, (1993), Ankara Çevresinde Kırdan Kente Göçen Ailelerin Kentle Bütünleşme Düzeylerinin Belirlenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eylül.
- Tatlıdil, Ercan, (1989), Kentleşme ve Gecekondu, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No:47, İzmir.
- Tekeli, İlhan, (2006), Yerleşme Yapıları ve Göç Araştırmaları, (Değişen Mekan-Mekansal Süreçlere İlişkin Tartışma Ve Araştırmalara Toplu Bakış: 1923-2003 İçinde; Derleyen: Eraydın, Ayda), s. 68-83, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Tekeli, İlhan, (2011), Kent, Kentli Hakları, Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm, Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tezcan, Mahmut, (1984), Sosyal ve Kültürel Değişme, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No:129, Ankara.
- Thorns, David C., (2004), Kentlerin Dönüşümü, Kent Teorisi ve Kentsel Yaşam, Soyak Yayınları.
- Toplum ve Göç, (1997), II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara.

Tuna, Korkut, (1987), Şehirlerin Ortaya Çıkış ve Yaygınlaşması Üzerine Sosyolojik Bir Deneme, Doçentlik Tezi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No:3232.

Uluslararası Göç Sempozyumu Bildirileri, (08-11 Aralık 2005), Zeytinburnu Belediyesi.

Uluslararası Göç ve Kadın Sempozyumu Bildirileri, (1-2 Aralık 2007), Zeytinburnu Belediyesi.

Ülger, Nihat Enver, (2010), Türkiye’de Arsa Düzenlemeleri ve Kentsel Dönüşüm, Nobel Yayın Dağıtım.

www.dunyabulteni.com

www.facebook.com/zeytinburnu10

www.haberler.com

www.milliyet.com.tr

www.zeytinburnu.com.tr

Yalçın, Cemal, (2004), Göç Sosyolojisi, Anı Yayıncılık.

Yılmaz, Nail, Farklılaştırıcı ve Ayrıştırıcı Bir Mekanizma Olarak Kentleşme Makalesi.

Zeytinburnu Rehberi, (2011), Zeytinburnu Kültür Yayınları – 19.

75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık, (1998), Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.

75 Yılda Köylerden Şehirlere, (1989), Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.

EKLER**ANKET SORULARI**

1. Cinsiyetiniz?

Erkek Kadın

2. Yaşınız?

20'den küçük 20-29 arası 30-39 arası 40-49 arası 50 ve üzeri

3. Doğum yeriniz?

Köy (Belirtiniz.....) Kasaba (Belirtiniz.....) Şehir (Belirtiniz.....)

4. Eğitim durumunuz nedir?

Okur-yazar değil Okur-yazar İlkokul
 İlköğretim/orta okul Lise Üniversite/Yüksekokul

5. (Hiç okula gitmemişse) Hiç öğrenim görmemenizin nedeni nedir?

Geldiği yerde okul olmadığı için Vardığı yerde okul olmadığı için
 Ekonomik nedenler Eğitim öğrenimin gereğine inanmaması
 Ailenin izin vermemesi Diğer (Belirtiniz.....)

6. İş durumunuz/mesleğiniz nedir?

Çalışmıyor Emekli Memur
 Kıdemli/üst düzey memur (öğretmen, öğretim elemanı, doktor vb.)
 İşçi Kıdemli/üst düzey işçi (mühendis, özel doktor vs.)
 Küçük esnaf Tüccar Geçici işçi
 Tarım işçisi İnşaat işçisi Profesyonel yönetici
 Diğer marjinal işler (işportacı, seyyar satıcı, ayakkabı boyacısı, piyango bilet satıcısı, değnekçi vb.)

7. Medeni durumunuz?

Bekar Evli Dul/Boşanmış Ayrı

(NOT: Bu soruyu “evli olarak işaretlemeyenlerle” 19. sorudan itibaren devam edilecek.)

8. Ne zaman evlendiniz?

Göç etmeden önce evlendim Göç ettikten sonra evlendim

9. Evlilik kararınızı nasıl aldınız?

Ailem seçti Kendim seçtim Kendim seçtim ailem onayladı
 Ailem onaylamadı, kaçtık Karşılıklı görüşerek ve birbirimizi beğenerek
 Ailem benim fikrimi aldı ama esimin ailesi onun fikrini almamış Diğer (Belirtiniz.....)

10. Eşinizle aranızdaki nikah türü hangisidir?

- Resmi nikah Dini (imam) nikah Her ikisi birden
 Herhangi bir nikah yok Diğer (Belirtiniz.....)

11. Eşinizle aranızda (dayı, amca, hala, teyze çocukları şeklinde) bir akrabalık var mı?

- Evet (Belirtiniz.....) Hayır

12. Eşinizle evlenirken başlık ya da süt parası verildi mi?

- Evet Hayır

13. Eşinizin eğitim düzeyi nedir?

- Okur-yazar değil Okur-yazar İlkokul
İlköğretim/Ortaokul
 Lise Üniversite/Yüksekokul Diğer (Belirtiniz.....)

14. Kaç çocuğunuz var?

- Çocuk yok 1 2 3 4 5 ve üzeri

15. Eşiniz çalışıyor mu?

- Evet Hayır

16. (Evet ise) Ne iş yapıyor? (Her biri altı çizilerek belirtilecek.)

- Çalışmıyor Emekli Memur
 Kıdemli/üst düzey işçi (mühendis, özel doktor vs.)
 Kıdemli/üst düzey memur (öğretmen, öğretim elemanı, doktor vb.)
 Küçük esnaf Tüccar İşçi
 Geçici işçi Tarım işçisi İnşaat işçisi Profesyonel yönetici
 Diğer marjinal işler (dışarıda gelir getirici işlerde: çocuk bakıcılığı, hasta-yaşlı bakıcılığı, temizlik işleri, işçi vb.)
 Diğer (Belirtiniz.....)

17. Eşinizin veya sizin, evde gelir getiren bir uğraşınız var mı?

- Evet Hayır

18. (Evet ise) Evde ne iş yapıyor?

- Çocuk bakıcılığı Oya, dikiş, dantel, nakış, örgü vb.
 Yiyecek/gıda maddesi üretmek Süs eşyası, hediyelik eşya vb. üretmek
 Halı-kilim dokumak Sanayi sektörü için ara mal/parça başı üretim yapmak
 Diğer (Belirtiniz.....)

19. Zeytinburnu'na ne zaman geldiniz?

- 1950 ve öncesi 1951-1970 arası
 1971-1980 arası 1981-1990 arası
 1991-2000 arası 2000'den sonra

20. Göç etme sebebiniz nedir?

- Topraklar geçimimizi sağlamadığı için Yeterli iş imkanı olmadığı için
 Eğitim imkanları kısıtlı olduğu için
 Daha önce gelen yakınlarım olduğu için Yeni bir iş bulmak için
 Kentte yaşamak için Tayin nedeniyle
 Güvenlik sorunu ve kan davası gibi nedenlerle Başka (Belirtiniz.....)

21. Memleketten ayrıldıktan sonra ilk göç ettiğiniz yer Zeytinburnu mu?

- Evet Hayır

22. (Hayır ise) İlk göç ettiğiniz yerleşim yerinin niteliği neydi? (Nereye ait olduğunu belirtiniz.)

- Köy Kasaba/Belediye
 İlçe Merkezi Kent merkezi
 Metropol alanı (Büyükşehir)

23. Ailenizde kimlerle birlikte oturuyorsunuz?

- Yalnız Anne-baba ve kardeşlerimle Eşimle
 Eşim ve çocuklarımla Eşim, çocuklarım, anne-baba ve kardeşlerimle
 Eşim, çocuklarım, anne-baba kardeşler, büyükbaba ve büyükanne
 Ailem, anne-baba, kardeşlerim ve akrabalarımla Akrabalarımla birlikte
 Ailem ve akrabalarımın bazılarıyla (Belirtiniz.....)
 Arkadaşlarımla

24. Şu anda oturduğunuz bölge Zeytinburnu'nda ilk oturduğunuz yer mi?

- Evet Hayır

25. (Hayır ise) Zeytinburnu'nda ilk oturduğunuz bölgeyi belirtir misiniz?

- Belirtiniz (.....)

26. Oturduğunuz konutun şekli nedir?

- Gecekondu Müstakil ev Apartman
 Site Diğer (Belirtiniz.....)

27. Oturduğunuz konutun mülkiyet durumu nedir?

- Kendimize ait Kira Lojman Diğer (Belirtiniz.....)

28. Memlekette iken oturduğunuz konutun mülkiyet durumu neydi?

- Kendimize ait Kira Lojman Diğer (Belirtiniz.....)

29. Su anda Zeytinburnu'nda oturduğunuz yeri değiştirmeyi düşünüyor musunuz?

- Evet Hayır

30. (Evet ise) nedenleri nelerdir?

- Ev ihtiyaca cevap vermediği için Daha iyi bir evde yaşamak
 Daha iyi bir semtte yaşamak Tanıdıklara/akrabalara yakın olmak için
 Başka (Belirtiniz.....)

31. (Hayır ise) Burayı tercih etme sebepleriniz nelerdir?

- Akrabalara yakın olmak için Benim gibi göç etmiş hemşerilerime yakın olmak için
 İş yerine yakın olmak için Kirası az olduğu için
 İhtiyacı karşıladığı için Diğer (Belirtiniz.....)

32. Zeytinburnu'na geldiğinizde ne kadar sürede iş buldunuz?

- Hiç iş bulamadım Hemen iş buldum
 Üç ay içinde 4-6 ay içinde 7-12 ay içinde Bir yıldan sonra

33. Çalıştığınız iş Zeytinburnu'ndaki ilk işiniz mi?

- Evet Hayır

34. Ailenizin toplam aylık geliri nedir?

- Asgari ücret ve altı Asgari ücret-1000 YTL
 1000-1500 YTL 1500-2000 YTL 2000 YTL den fazla

35. Geçim sıkıntısı çekiyor musunuz?

- Evet Hayır

36. (Evet ise) Yeterli geliriniz olsaydı aşağıdakilerden hangisi daha iyi olurdu?

	Evet	Hayır
Gıda ihtiyaçlarını daha iyi karşıladık		
Aile içi sorunlar yaşamazdık		
Çocuklarıma yeterli eğitim fırsatları yaratırdım		
Sosyal ve kültürel etkinliklerden yararlanırdım		
Konutumu değiştirerek buradan ayrılırdım		

37. Ekonomik yönden tasarruflarınızı/yatırımlarınızı nasıl değerlendirirsiniz ya da değerlendirmek istersiniz?

Simdi oturduğum yerde ev ya da arsa gibi taşınmazlar alarak Simdi oturduğumuz konutu iyileştirerek

Daha iyi bir yerde ev ya da arsa alarak Memlekette ev ya da toprak gibi taşınmazlar alarak

Burada yeni bir iş kurarak Memlekette yeni bir iş kurarak

Banka/finans ya da borsa gibi diğer para piyasalarına yatırarak Diğer
(Belirtiniz.....)

38. Oturduğunuz mahalleyi değiştirmek ister misiniz?

Evet Hayır

39. (Evet ise) Nedenleri nelerdir?

Daha iyi bir yerde yaşamak için Kent olanaklarından daha fazla yararlanmak için

Çocuklarımla daha iyi bir yerde yetişmesi için İş yerime yakın olmak için

Daha huzurlu bir yerde olmak için Diğer(Belirtiniz.....)

40. (Hayır ise) Nedenleri nelerdir?

Burada huzurluyum Akrabalarım ve hemşerilerime yakın olduğu için

Bütçeme uygun olduğu için Ben ya da ailemden biri/bir kaç kişi dil problemi yaşadığı için

Kent merkezi bize göre değil/Biz buradan başka bir yerde yapamayız

Diğer(Belirtiniz.....)

41. Memleketle ilişkileriniz sürüyor mu?

Hayır, ilişkim yok Haberleşmek biçiminde

Gidip-gelmek/ziyaret biçiminde Yardım etmek biçiminde

Yardım almak biçiminde Diğer (Belirtiniz.....)

42. (Yardım alıyorsa) Ne tür yardım alıyorsunuz?

Sadece para yardımı Sadece yiyecek yardımı

Para ve yiyecek yardımı Diğer (Belirtiniz.....)

43. Kendi tüketiminiz için evde yaptığınız üretimler var mı?

Kazak-hırka, çorap vb. giysi örmek Kız çocukları için çeyiz hazırlamak (nakış, dantel, oya, örgü)

Kışlık gıda hazırlamak (sebze kurutma, reçel, tursu, salça, tarhana vb.)

Diğer (Belirtiniz.....) Hayır

44. Alış-verişlerinizi nereden yaparsınız?

- Semt pazarından Mahalle bakkalından
 Büyük marketlerden Diğer (Belirtiniz.....)

45. Aşağıdakilerden herhangi birine sahip misiniz?

	Evet	Hayır
<i>Kredi kartı</i>		
<i>Otomobil</i>		
<i>Cep telefonu</i>		
<i>Bilgisayar</i>		
<i>İnternet</i>		

46. Ailede gelir getirci bir işle uğraşan başka kimse var mı?

- Evet Hayır

47. Var ise kimler (birden fazla işaretlenebilir)?

- Kızım Oğlum Kardeşim
 Babam Annem Diğer (Belirtiniz.....)

48. Sizce eğitime devam etmekte olan çocuklar aile ekonomisine katkıda bulunmalı mı?

- Evet bulunmalı Ekonomik koşullar kötüyse bulunmalı
 Kendi istiyorsa bulunabilir Hayır bulunmamalı çünkü eğitimine kötü yansır
 Diğer (Belirtiniz.....)

49. Genel olarak değerlendirecek olursanız yaşam standardınız ne düzeydedir?

- Çok iyi İyi Orta Kötü Çok kötü

50. Kız çocukları için gerekli olan eğitim düzeyi sizce aşağıdakilerden hangisidir?

- Gerekli değil Okur-yazar İlkokul mezunu
 İlköğretim/orta okul Lise Üniversite/Yüksekokul mezunu

51. Erkek çocukları için gerekli olan eğitim düzeyi sizce aşağıdakilerden hangisidir?

- Gerekli değil Okur-yazar İlkokul mezunu
 İlköğretim/orta okul Lise Üniversite/Yüksekokul mezunu

52. Ailede halen eğitimine devam eden çocuk varsa eğitim düzeyleri nedir?(Çocuk sayısı kadar sık işaretlenebilir.)

- Okur-yazar değil Okur-yazar İlkokul
 İlköğretim/Ortaokul Lise Üniversite/Yüksekokul
 Diğer (Belirtiniz.....)

53. Çocukların eğitimi konusunda kız erkek ayrımı yapar mısınız?

- Evet Hayır

54. Çocuklarınızın ya da ailenizdeki diğer bekarların hangi çevreden evlenmesini uygun bulursunuz?

- Akraba Hemşeri Geldiğimiz yerden herhangi biriyle
 Kentli biriyle Fark etmez Bunların dışında (Belirtiniz.....)

55. Çocuklarınızın ya da ailenizdeki diğer bekarların ne şekilde evlenmesini uygun görürsünüz?

- Beşik kertmesi Görücü usulü Tanışıp anlaşarak Diğer
(Belirtiniz.....)

56. Çocuğunuzun ya da ailedeki diğer bekarların evlendikten sonra da sizinle oturmasını ister misiniz?

- Kız çocuğumun oturmasını isterim Erkek çocuğumun oturmasını isterim
 Her ikisinin de oturmasını isterim Her ikisinin de oturmasını istemem
 Diğer (Belirtiniz.....)

57. Sizce aşağıdakilerden hangisi kadının ya da erkeğin görevidir?

	Kadın	Erkek	Müsterek
Evin geçimini sağlamak			
Ev işleri yapmak			
Çocuklara bakmak ve onları terbiye etmek			
Aile bütçesini yönetmek			
Aileyi dışarıda temsil etmek			
Ailede sosyal güvenliği sağlamak			
Çocukların eğitimi ve geleceği ile ilgili işler			
Aile içindeki düzeni sağlamak			
Aile içindeki bireylerin davranışlarını denetlemek			

58. Kadının ev dışında bir işte çalışmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Kendi tercihi olan her işte çalışabilir çalışabilir Kadına özgü işlerde çalışabilir
 Kadın kendi evinin işlerini görmeli, çocuklarını yetiştirmelidir Diğer
(Belirtiniz.....)

59. Kadınların çalışmasının aşağıda belirtilen hususlara olumlu ya da olumsuz etkilerini evet/hayır sıkları ile belirtiniz.

	Evet	Hayır
Aile birliğini güçlendirir		
Aile birliği zayıflar		
Aile bütçesine katkısı olur		
Kadının aile sorumluluklarını paylaşmasını sağlar		
Kadının ev işlerini daha iyi programlamasına yardımcı olur		
Kadının haklarını kullanmasını ve korumasını kolaylaştırır		
Kocasıyla daha az ilgilenir		
Kadının hayat tecrübesi, becerisi ve direncini artırır		
Kadın kendini geliştirme ve yenileme ihtiyacı duyar		
Çocuklarına daha az vakit ayırır		
Evde daha uyumlu ve anlayışlı davranır		
Çocuklarına verdiği eğitim ve terbiye daha olumlu olur		
Ailenin sosyal ilişkileri zayıflar		
İşyerindeki sıkıntısını eve yansıtır		
Kadın gereğinden fazla yorulur, yıpranır		

60. "Ailece" en sık görüştüğünüz aileler genelde hangi grupta yer almaktadır?

- Komsular Akrabalar Hemşeriler
 İş arkadaşları Diğer (Belirtiniz.....)

61. Aşağıda belirtilen ortamlarda hangi dili daha fazla konuşmaktasınız? (Belirtilen her sosyal ortamda hangi dili konuşuyorsanız karşısında o dile denk gelen kutucuğu işaretleyiniz. Her sosyal ortam için ayrı işaretleme yapılacaktır.)

	Türkçe	Kürtçe	Orta Asya Dilleri	Diğer(Belirtiniz)
Aile içinde konuşurken				
Akrabalarla konuşurken				
Hemşerilerinizle konuşurken				
Arkadaşlarınızla konuşurken				
İs yerinizde konuşurken				
Resmi kurumlarda ya da kentteki diğer sosyal alanlarda				

62. Kent yaşamında insanlarla ilişkilerinizde uyumsuzluk yaşıyor musunuz?

- Evet Hayır

63. (Evet ise) Neden?

- Ekonomik koşullarımız farklı Eğitim durumlarımız farklı
 Konuşulan dilimiz ya da şivemiz farklı Sosyal statümüz farklı
 Etnik ya da dilsel farklılığımı Diğer(Belirtiniz.....)

64. Oturduğunuz bu bölgede hemşeri derneğiniz var mı?

- Evet Hayır

65. (Evet ise) Bu dernekle nasıl bir ilişkiniz var?

- Üyesiyim Çok sık giderim (zamanımın büyük bir kısmını orada geçiririm)
 Arada bir gider gelirim Hiçbir ilgim yok
 Sıkıntım oldukça oraya giderim Sadece etkinliklerine davet ettiklerinde giderim
 Diğer(Belirtiniz.....)

66. Hemşerilik sizin için neyi ifade ediyor?

- Aidiyetten dolayı bir güven duygusu Maddi-manevi dayanışma
 Kültürel birliktelik Diğer (Belirtiniz.....)

67. Buraya yerleşmenizde, daha önce göç etmiş hemşeri ve yakınlarınızın olması etkili oldu mu?

- Evet Hayır

68. Kentli ya da köylü olma konusunda kendinizi daha çok hangisi olarak nitelendirirsiniz?

- Tamamen köylü Tamamen kentli
 Köy kökenli kentli Bazı yönlerden köylü bazı yönlerden kentli

69. Herhangi mali, sosyal ya da hukuki bir sorunla karşılaştığınızda (basınız sıkıştığınızda) ilk nereye başvurursunuz?

- Aile ve akrabalar Arkada çevrem
 Komsularım Hemşerilerim
 Banka, hukuki danışman ve devlet kurumları gibi resmi birimler
 Diğer (Belirtiniz.....)

70. Bir siyasi partiye hangi gerekçelerle oy verirsiniz?

- Liderine güvendiğim için Geçmişteki olumlu icraatlarına bakarak
 Milli değerlere önem vermesi Dini değerlere önem vermesi
 Hemşerilerim hangi partiyi desteklerse Aile reisim kimi desteklerse
 Diğer (Belirtiniz.....)

71. Boş zamanlarınızı genelde nasıl değerlendirirsiniz (en çok ve en sık yapınızı işaretleyin)?

- Gezerim Kahveye giderim
 Kitap/gazete okurum TV izlerim
 Sinemaya ya da tiyatroya giderim Ailemle (eşim ve çocuklarımla) vakit geçiririm
 Örgü vb. el işi yapıyorum Akraba/dost/komşu ziyaretlerine giderim
 Diğer (Belirtiniz.....)

72. Kent şu mu demek (belirtilen her yargıdan katıldıklarınızın karşısındaki “evet” sütunlarını, katılmadıklarınızın karşısındaki hayır sütunlarını işaretleyiniz)?

	Evet	Hayır
<i>Korku</i>		
<i>Kaygı</i>		
<i>Güvensiz ortam</i>		
<i>Trafik karmaşası</i>		
<i>Hava kirliliği</i>		
<i>Gürültü</i>		
<i>Pahalılık</i>		
<i>Yoksulluk</i>		
<i>İşsizlik</i>		
<i>İş imkanı</i>		
<i>Özgürlük</i>		
<i>Eğlence</i>		
<i>Eğitim imkanı</i>		
<i>Sığınılan yer/bir kaçış yeri</i>		
<i>Sağlık sorunlarını çözme olanağı</i>		
<i>Sosyal ve kültürel etkinlik alanı</i>		
<i>Geleneklerin öldüğü yer</i>		

73. Aşağıda belirtilen faaliyetleri ne sıklıkla yaptığınızı işaretleyiniz (her faaliyetin karşısında ne derece yaptığınızı belirten kutucuğu işaretleyiniz. Her faaliyet için ayrı işaretleme yapılacaktır).

	Her Gün	Haftada Birkaç	Haftada Bir	Ayda Birkaç	Ayda Bir	Çok Nadir	Hiç
<i>Gazete okuma</i>							
<i>Kitap okuma</i>							
<i>Sinemaya gitme</i>							
<i>Tiyatroya gitme</i>							
<i>Spor yapmak ya da karşılaşmalarına (maça) gitme</i>							
<i>Çay bahçesine gitme</i>							
<i>Çocuk parkına Gitme</i>							
<i>Müze/Antik Kent Gezileri</i>							

74. Ailenizde, çocuklarla ebeveynler arasında, aşağıdaki konularda yapılan tercihlerden hangilerinde farklılıklar oluşmaktadır?

	Evet	Hayır
<i>Kılık, kıyafette</i>		
<i>Arkadaş seçiminde</i>		
<i>Eğlence tarzında</i>		
<i>Meslek tercihinde</i>		
<i>Eğitim tercihinde</i>		
<i>Siyasi konularda</i>		
<i>Dini konularda</i>		
<i>Eş seçimi ve evlenme tarzında</i>		
<i>Yemek ve mutfak düzeninde</i>		
<i>Geleneklere bağlılıkta</i>		
<i>Ev döşemesinde</i>		
<i>Para harcamada</i>		

75. Zeytinburnu Belediyesi'nin sağladığı hizmetlerin ve çalışmaların kentsel değişime ve dönüşüme katkısı nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Çok iyi İyi Normal Kötü Çok Kötü

76. Zeytinburnu'nda eksikliğini en fazla hissettiğiniz ve acilen çözülmesini düşündüğünüz sorun sizce nedir?

- Yol Temizlik Altyapı
 İşsizlik ve Yoksulluk Park ve yeşil alan Diğer (.....)

77. Zeytinburnu Belediyesi'nden en çok beklenti duyduğunuz hizmet sizce nedir?

- Park ve yeşil alan Gençlik ve Toplum Merkezi Kadın Sığınma Merkezi
 Taziye evi Kültür Merkezi Diğer (.....)

78. Zeytinburnu Belediyesi'nin yürütmekte olduğu hizmetler konusunda memnuniyet durumunuz nedir?

	Memnunum	Memnun Değilim
<i>Yatırımlar</i>		
<i>Projeler</i>		
<i>Altyapı Hizmetleri</i>		
<i>Şehircilik Hizmetleri</i>		
<i>Sosyal Hizmetler</i>		
<i>Kültürel Hizmetler</i>		
<i>Çevre ve Sağlık Hizmetleri</i>		

79. Zeytinburnu'nun hangi alanda daha çok öne çıkmasını istersiniz?

- Ticaret Sanayi Kültürel Zenginlikler ve Turizm

80. Zeytinburnu Belediyesi'nin sağladığı şu hizmetlerin sizce yeterlilik düzeyi nedir?

	Yeterli	Fikrim Yok	Yeterli Değil
<i>Gençlik ve Toplum Merkezi</i>			
<i>Kadın Sığınma Merkezi</i>			
<i>Kültür Merkezi</i>			
<i>Bilgi Evleri</i>			

81. AKDEM (Aile Kadın Destekleme ve Engelliler Merkezi) hizmetinden haberdar mısınız?

- Evet Hayır

82. (Evet ise) AKDEM'in aşağıdaki faaliyetlerinden katıldıklarınız, faydalandıklarınız var mı?

- Huzur evi ziyareti Gezici Kütüphane Boğaz turu ve Çanakkale Gezisi
 Tıbbi Bitkiler Bahçesi Ziyareti Geleneksel İftar Yemekleri

83. Kıyafet, gıda maddeleri, temizlik maddeleri, süt ürünleri, sebze-meyve, et-balık gibi ihtiyaçlarınızı genellikle nereden temin edersiniz?

- Her birinin ayrı satıldığı, ürüne özgü yerlerden Semt pazarlarından
 Marketlerden Alışveriş merkezlerinden

84. Giyim ihtiyacınızı genelde nereden karşılırsınız?

- Pazar Mağazalar Alışveriş Merkezleri

85. Alışverişlerinizi genellikle ihtiyaç halinde mi yoksa beğendiğiniz bir şey olduğunda mı yaparsınız?

- İhtiyaç halinde Beğendiğim ürün olduğunda

86. Alışverişinizde öncelikli yöneldiğiniz durum hangisidir?

- Marka Ürün kalitesi

87. Gün içinde yemek ihtiyacınızı genellikle nasıl giderirsiniz?

- Evimde yerim İşe gelirken evden getiririm Lokanta vb. yerlerde
 Fast Food / Aperatif Diğer (.....)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Mehmet ATİK
Doğum Yeri ve Tarihi : Birecik-Şanlıurfa / 28.07.1986

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi
Sosyoloji Bölümü
Yüksek Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi
Sosyoloji Bölümü
Bildiği Diller : İngilizce, Özbekçe

İş Deneyimi

Görevi : Personel
Birimi : Adnan Menderes Üniversitesi
Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü

Bilimsel Faaliyetleri

Etkinlik Türü	Katılım Türü	Etkinlik Adı	Konusu	Yeri	Tarihi
Kongre	Konuşmacı	15. Sosyoloji Öğrencileri Kongresi	Kadın ve Çalışma	Ege Üniversitesi	25-27 Mart 2009

İletişim

e-posta Adresi : mehmet.atik@adu.edu.tr
mehmet_atik86@hotmail.com

Tarih : 2014